UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Tjaša Legat

Soočanje šolskih strokovnih delavk s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah

Magistrsko delo

Ljubljana, 2024

UNIVERZA V LJUBLJANI

FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Tjaša Legat

Soočanje šolskih strokovnih delavk s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah

Magistrsko delo

MENTORICA: doc. dr. Alenka Gril

SOMENTORICA: doc. dr. Tadeja Kodele

Ljubljana, 2024

Za vso pomoč in podporo, predvsem pa hitro odzivnost in konkretne nasvete pri pisanju magistrske naloge se iskreno zahvaljujem mentorici doc. dr. Alenki Gril in somentorici doc. dr. Tadeji Kodele.

Zahvaljujem se tudi vsem sodelujočim v raziskavi.

Hvala tudi vsem mojim najbližjim, ki ste mi stali ob strani in me podpirali ob pisanju magistrske naloge.

Soočanje šolskih strokovnih delavk s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah

POVZETEK:

Večina izobraževalnih ustanov po svetu je marca 2020 z namenom preprečitve širjenja bolezni covida-19 prepovedala pouk v živo in ga nadomestila z učenjem in poučevanjem na daljavo, kar je vplivalo tudi na duševno zdravje otrok. Kar nekaj otrok je z zaprtjem šol izgubilo pomembno podporo s strani odraslih in/ali vrstnikov ter druge varovalne dejavnike, ki so jim omogočali zdrav razvoj. Otroci so se v šolo vračali z izgubo motivacije, čustvenimi stiskami, depresijo, anksioznostjo in težavami na socialnem področju. Namen moje raziskave je bil raziskati, ali v osnovnih šolah še zaznavajo posledice pandemije covida-19 ter kako se s tem soočajo šolske svetovalne delavke in učiteljice. Na podlagi raziskovalnega problema sem izvedla kvalitativno raziskavo, za pridobivanje podatkov pa sem izvedla deset intervjujev (pet s šolskimi svetovalnimi delavkami in pet z učiteljicami) na gorenjskih osnovnih šolah. Merski instrument, ki sem ga pri tem uporabila, so bile smernice za delno strukturiran intervju. Pridobljene podatke sem analizirala po metodi kvalitativne analize z odprtim in osnim kodiranjem. Ugotovila sem, da šolske svetovalne delavke še vedno občutijo posledice na duševnem zdravju otrok, medtem ko učiteljice konkretnih težav na duševnem zdravju trenutno, v letu 2024, ne zaznavajo več, zaznavajo pa težave na drugih področjih (učnem, socialnem in gibalnem področju). Večinoma strategij dela po pandemiji covida-19 sogovornice niso spreminjale, prav tako so na ravni šole pri blaženju posledic pandemije covida-19 sledile smernicam vlade in ministrstva. Kot pozitivne posledice pandemije covida-19 sogovornice izpostavijo boljšo digitalno spretnost vseh. S sodelovanjem s starši in zunanjimi organizacijami pa imajo različne izkušnje, tako pozitivne kot negativne. Sogovornice bi za boljše soočanje s težavami v duševnem zdravju otrok potrebovale predvsem spremembe na sistemski ravni, kot je npr. boljša dostopnost do strokovne pomoči. Prav tako si sogovornice želijo tudi več znanja za spoprijemanje s težavami v duševnem zdravju otrok.

Ključne besede: duševno zdravje, šolska svetovalna služba, učiteljice, pandemija covida-19, pomoč in podpora

Coping with the consequences of the COVID-19 pandemic on the children's mental health by school professionals at elementary schools in the Gorenjska region

ABSTRACT:

In March 2020, most educational institutions worldwide suspended in-person classes in order to prevent the spread of COVID-19 and replaced them with remote learning and teaching, which also affected children's mental health. Many children lost important support from adults and/or peers, as well as other protective factors that enabled their healthy development, due to the school closures. Children returned to school with a loss of motivation, emotional distress, depression, anxiety, and social difficulties. The aim of my research was to explore whether the consequences of the COVID-19 pandemic are still being felt in primary schools and how school counselors and teachers are addressing them. Based on the research problem, I conducted a qualitative study, collecting data through ten interviews (five with school counselors and five with teachers) in primary schools in the Gorenjska region. The research tool I used was a set of guidelines for semi-structured interviews. I analyzed the data using qualitative analysis methods with open and axial coding. I found that school counselors still perceive the mental health consequences on children, while teachers no longer report specific issues related to mental health, but do observe difficulties in other areas such as academic performance, social interaction, and motor skills. Most of the strategies used in the post-pandemic period had not changed, according to the interviewees, and on the school level, the guidelines of the government and the ministry were followed to mitigate the consequences of the COVID-19 pandemic. As a positive outcome of the COVID-19 pandemic, respondents pointed out improved digital skills across all groups. However, their experiences with cooperation with parents and external organizations have been varied, with both positive and negative aspects. The interviewees expressed a need for systemic changes to better address children's mental health issues, such as improved access to professional help. They also expressed a desire for more knowledge and training to better cope with children's mental health problems.

Key words: mental health, school counseling service, teachers, COVID-19 pandemic, help and support

Kazalo vsebine

1. TEORETIČNI UVOD 1
1.1. DUŠEVNO ZDRAVJE 1
1.1.1. Opredelitev duševnega zdravja 1
1.1.2. Duševno zdravje otrok 2
1.1.3. Pandemija covida-19 in duševno zdravje otrok 6
1.2. VLOGA ŠOLE PRI KREPITVI DUŠEVNEGA ZDRAVJA OTROK 10
1.3. ŠOLSKO SVETOVALNO DELO V ČASU PANDEMIJE COVIDA-19 IN PO NJEJ 16
2. OPREDELITEV PROBLEMA 23
2. 1. Raziskovalna vprašanja 23
3. METODOLOGIJA 25
3.1. Vrsta raziskave 25
3.2. Merski instrument in viri podatkov 25
3.3. Populacija in vzorec 25
3.4. Zbiranje podatkov 26
3.5. Obdelava in analiza podatkov 26
4. REZULTATI 29
4.1. Posledice pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok 29
4.2 Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije covida-19 31
4.3. Pozitivni učinki pandemije covida-19 33
4.4. Razlike v delu šolske svetovalne službe in učiteljic pred in po pandemiji 34
4.5. Primeri dobre prakse blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok 35
4.6. Sodelovanje s starši 35
4.7. Sodelovanje z drugimi organizacijami 36
4.8. Predlogi oz. možnosti izboljšav za boljše soočanje s težavami v duševnem zdravju otrok 36
5. RAZPRAVA 38
5.1. Kritično ovrednotenje uporabljene metodologije 43
6. SKLEPI 45

7. PREDLOGI 47
8. LITERATURA 48
9. PRILOGE 58
9.1. Smernice za intervju 58
9.2 Intervjuji s kodiranjem 59
Šolska svetovalna služba 59
Učiteljice 87
Osno kodiranje 122

PREDGOVOR

Namen magistrskega dela je ugotoviti, kako se šolske svetovalne delavke in učiteljice soočajo s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok v osnovnih šolah na Gorenjskem. Pri raziskovanju sem izhajala iz teoretskih spoznanj in spoznanj, pridobljenih med študijsko prakso, kjer sem ugotovila, da v osnovnih šolah zaznavajo vedno več duševnih stisk otrok, ki so se začele odražati po pandemiji covida-19.

Teoretični uvod se deli na tri dele, kjer se prvi del nanaša na duševno zdravje, drugi na vlogo šole pri krepitvi duševnega zdravja otrok in tretji na šolsko svetovalno delo v času pandemije covida-19 in po njej. V prvem delu sem temo duševnega zdravja razdelila še na podpoglavja, kjer sem na začetku opredelila duševno zdravje na splošno, nato sem posebej opredelila duševno zdravje otrok ter na koncu še duševno zdravje otrok v povezavi s pandemijo covida-19.

V empiričnem delu sem želela ugotoviti, kakšne posledice zaprtja šol in pandemije covida-19 učiteljice in šolske svetovalne delavke zaznavajo pri učencih osnovnih šol na Gorenjskem, kako in na kakšen način se delo svetovalne službe in delo učiteljic po pandemiji covida-19 razlikuje od obdobja pred njo ter kakšno je sodelovanje šole s starši in zunanjimi institucijami na področju duševnega zdravja otrok po pandemiji covida-19. V ta namen sem izvedla kvalitativno raziskavo, v katero sem vključila pet šolskih svetovalnih delavk in pet učiteljic, zaposlenih na osnovnih šolah na Gorenjskem.

Še nekaj pojasnil glede rabe jezika. V magistrski nalogi so zaradi poenostavitve in pogoste uporabe nekaterih pojmov (šolski strokovni delavec/šolska strokovna delavka, učitelj/učiteljica, šolski svetovalni delavec/šolska svetovalna delavka) uporabljeni izrazi v slovnični obliki ženskega spola, pri čemer so ti vedno zamenljivi.

Prav tako se pri uporabi pojma otrok sklicujem na Konvencijo o otrokovih pravicah (1989), v kateri je v 1. členu opredeljeno, da »pomeni otrok vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej«.

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. DUŠEVNO ZDRAVJE

1.1.1. Opredelitev duševnega zdravja

Svetovna zdravstvena organizacija je duševno zdravje opredelila kot stanje dobrega počutja, v katerem posameznik razvija svoje sposobnosti, se spoprijema s stresom v vsakdanjem življenju, dela produktivno in koristno ter je zmožen prispevati k svoji skupnosti (World Health Organization, 2022a). Duševno zdravje omogoča posamezniku udejanjanje njegovih umskih in čustvenih zmožnosti ter mu omogoča, da najde in izpolni svojo vlogo v poklicnem, družbenem in zasebnem življenju (GOV, 2022).

Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije ima vsak osmi človek na svetu težave v duševnem zdravju. Razširjenost različnih duševnih motenj se razlikuje glede na spol in starost, prevladujeta pa depresija in anksioznost (World Health Organization, 2022b).

Na duševno zdravje lahko vplivajo različni dejavniki, ki segajo od genetskih predispozicij do okoljskih in socialnoekonomskih dejavnikov (Felman in Tee-Melegrito, 2024). Dejavniki imajo lahko bodisi pozitiven bodisi negativen vpliv na zdravje. Odvisno od tega, kakšen vpliv imajo dejavniki na zdravje, govorimo o varovalnih dejavnikih oziroma o dejavnikih tveganja. Varovalni dejavniki pozitivno vplivajo na posameznikovo (duševno) zdravje, zmanjšajo verjetnost pojava težav ter hkrati blažijo človekovo reakcijo na dejavnike tveganja. Po drugi strani pa dejavniki tveganja povečajo verjetnost neugodnih zdravstvenih izidov in pojavnosti simptomov duševnih težav in motenj (Jeriček Klanšček idr., 2018, str. 21). Dedna nagnjenost lahko igra pomembno vlogo pri določanju tveganja za določene duševne motnje. Prav tako lahko okolje, v katerem posameznik živi, močno vpliva na posameznikovo počutje. Na primer, izpostavljenost nasilju, revščini, zlorabi ali zanemarjanju lahko negativno vpliva na duševno zdravje. Tudi pomembni življenjski dogodki, kot so izguba ljubljene osebe, ločitev, izguba službe ali selitev, lahko povzročijo stres in vplivajo na duševno zdravje. Biološki dejavniki, kot so kemična neravnovesja v možganih ali nevrološke razlike, lahko prispevajo k razvoju duševnih motenj. Nasprotno pa lahko kakovost socialnih odnosov in podpora prijateljev, družine in skupnosti pozitivno vplivajo na

duševno zdravje in pomagajo pri soočanju s stresom. Ti dejavniki so med seboj povezani in lahko skupaj vplivajo na duševno zdravje posameznika (Felman & Tee-Melegrito, 2024). Prisotnost varovalnih dejavnikov ohranja duševno in psihosocialno zdravje ter ustrezno delovanje posameznika, ki je izpostavljen dejavnikom tveganja biološke, družinske ali socialne narave. Nasprotno pa ogrožajoči dejavniki ali dejavniki tveganja povečujejo možnost, da bo posameznik razvil motnje na področju čustvovanja, vedenja, na kognitivnem področju ali psihosomatske motnje. Vendar prisotnost ogrožajočih dejavnikov še ne pomeni, da pri posamezniku obstajajo duševne motnje ali pa da se bodo v prihodnosti razvile (Mikuš Kos, 2017, str. 7).

Duševno zdravje zajema več kot le odsotnost duševnih bolezni in motenj. Posameznikom omogoča, da živijo izpolnjujoče življenje, so produktivni in ustvarjalni, sprejemajo sebe in svoja čustva, čutijo pripadnost svoji skupnosti in prispevajo k njenemu napredku in razvoju. Dobro duševno zdravje posameznika opisujemo s prisotnostjo doživljanj, zaznav in čustev, kot so sreča, zadovoljstvo, samospoštovanje, odnosi z drugimi ljudmi, vsakodnevno delo in sposobnost posameznika, da obvladuje svoje življenje in se uspešno sooča z izzivi in težavami (NIJZ, 2022a).

Sposobnost učinkovitega obvladovanja stresnih situacij je ključna za ohranjanje dobrega duševnega zdravja. Družbene norme, kulturni pritiski in stigme lahko vplivajo na to, kako posamezniki dojemajo svoje duševno zdravje ter kako se odločajo za iskanje pomoči in podpore. Dostopnost kakovostnih zdravstvenih storitev za duševno zdravje je ključna za preprečevanje in zmanjševanje težav v duševnem zdravju (Felman in Tee-Melegrito, 2024).

1.1.2. Duševno zdravje otrok

Skrb za dobro duševno zdravje, njegovo varovanje in preprečevanje nastanka težav v duševnem zdravju so pomembni v vseh starostnih obdobjih, še posebej pa v obdobju otroštva, saj je duševno zdravje v tem obdobju pomemben napovedni dejavnik duševnega zdravja v odrasli dobi (Jeriček Klanšček, Roškar, Britovšek, Scagnetti in Kuzmanič, 2016, str. 10). V tem času gredo namreč otroci skozi številne spremembe na fizičnem, čustvenem in socialnem področju in z izkušnjami razvijajo svoje kognitivne ter socialno-čustvene veščine, ki predstavljajo temelj duševnega zdravja

v odrasli dobi. Kot Štraus (2022, str. 13) povzema avtorje Torsheim idr. (2004), je duševno zdravje otrok tesno povezano z njihovo zmožnostjo doseganja razvojnih nalog tega obdobja in z uspešnostjo pri mnogih vidikih življenja, kot so šola, odnosi z drugimi, samopodoba in podobno. Hkrati pa je (dobro) duševno zdravje povezano tudi z otrokovim doživljanjem samega sebe, svojih sposobnosti in samopodobe, z navezovanjem novih stikov, obstoječo socialno mrežo in podporo znotraj družine in z ustreznim funkcioniranjem na vseh področjih (Jeriček Klanšček, Roškar, Britovšek, Scagnetti in Kuzmanič, 2016, str. 13).

Avtorji Jeriček Klanšček, Roškar, Britovšek, Scagnetti in Kuzmanič (2016, str. 13) za opredelitev duševnega zdravja otrok uporabljajo štiri kriterije dobrega duševnega zdravja, kot jih navaja Anica Mikuš Kos (1999, str. 93). Prvi kriterij dobrega duševnega zdravja je otrokovo notranje psihično stanje, ki ga zaznamujejo sreča, dobro počutje, zadovoljstvo in uravnovešenost. Drugi kriterij so dobri odnosi z družino in vrstniki ter uspešno delovanje. To torej pomeni, da vzpostavlja otrok dobre odnose z drugimi, je uspešen v šoli in pri drugih dejavnostih. Predzadnji kriterij dobrega duševnega zdravja sta razvoj oziroma doseganje psihosocialnih razvojnih faz v enaki starosti kot večina otrok ter sposobnost vključevanja izkušenj v pozitiven osebnostni razvoj. Zadnji kriterij pa je ustrezno obvladovanje življenjskih nalog, ovir in težav (Jeriček Klanšček, Roškar, Britovšek, Scagnetti in Kuzmanič, 2016, str. 13).

Podpora družine, šole in širše skupnosti lahko igra ključno vlogo kot varovalni dejavnik duševnega zdravja otrok. Spodbujanje dobrega počutja in zaščita otrok pred negativnimi izkušnjami in drugimi dejavniki tveganja, ki lahko vplivajo na njihovo blagostanje in duševno zdravje, sta ključnega pomena za uspešen razvoj in spopadanje z razvojnimi nalogami tega starostnega obdobja ter za njihovo fizično in duševno zdravje v odraslosti (Slovensko združenje za kronične nenalezljive bolezni, 2023, str. 1).

Število otrok s težavami na kognitivnem, čustvenem, psihosocialnem in vedenjskem področju je veliko. Po ocenah Svetovne zdravstvene organizacije jih je bilo leta 2004 od 10 do 20 odstotkov (Mikuš Kos, 2017, str. 5). Avtorji projekta Duševno zdravje otrok in mladostnikov v razširjeni Evropski uniji (Braddick, Carral, Jenkins in Jané-Llopis, 2009), v katerega je bila vključena tudi Slovenija, ugotavljajo, da v Evropi v povprečju vsak peti otrok trpi zaradi razvojnih, čustvenih ali

vedenjskih težav, povprečno ima osmina klinično diagnosticirano duševno motnjo (Klemenčič, Dernovšek in Zalokar, 2017, str. 19). Leta 2018 je analiza dostopnih zdravstvenih statističnih podatkov in raziskav, prikazana v publikaciji Duševno zdravje otrok in mladostnikov, ki jo je izdal Nacionalni inštitut za javno zdravje, kazala na porast različnih težav, povezanih z duševnim zdravjem pri otrocih (Tacol, Lekić, Konec Juričič, Sedlar Kobe in Roškar, 2019, str. 6). V obdobju od leta 2008 do leta 2015 se je število prvih obiskov ambulant otrok zaradi duševnih in vedenjskih motenj izrazito povečalo, na primarni ravni za 25 %, na sekundarni pa za 71 %. Najpogostejše motnje na področju duševnega zdravja otrok so bile stresne, depresivne ter anksiozne motnje, motnje hranjenja in različne oblike samomorilnosti (Jeriček Klanšček idr., 2018, str. 248). Podatki raziskave Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju (HBSC 2022) kažejo, da je občutke osamljenosti v letu 2022 izkusil vsak šesti otrok v starosti 11, 13, 15 in 17 let. Več kot tretjina otrok je poročala o rednem doživljanju vsaj dveh psiholoških oz. psihosomatskih simptomov, skoraj 7 % otrok ima visoko stopnjo simptomov anksioznosti, dobra petina otrok pa ima povišano verjetnost depresije (Jeriček Klanšček idr., 2023, str. 34–35).

Pojavnost psihosocialnih stisk med mladimi se veča, k temu pa je prispevala tudi pandemija covida-19. Stiske mladih so postale vse bolj kompleksne, doživlja jih vse večje število mladih in posredno njihovih družin, kar vpliva tudi na šolske razrede. Čakalne vrste za dostop do ustrezne podpore se daljšajo, virov podpore pa primanjkuje. Strokovnjaki s področja psihosocialnih težav zato vedno bolj poudarjajo nujnost angažiranja skupnostnih virov, ki lahko dosežejo večino mladih. Šolsko okolje je v tem smislu pomemben vir podpore (Razpotnik in Rapuš Pavel, 2023, str. 9).

Primerjava podatkov iz obdobij pred in po pandemiji covida-19 kaže na poslabšanje duševnega zdravja pri otrocih med 13. in 17. letom v Sloveniji, prav tako otroci poročajo o manjšem zadovoljstvu z življenjem nasploh (Jeriček Klanšček idr., 2023, str. 34). Najpogostejši psihosomatski simptomi, ki jih doživljajo mladi, so nervoza, nespečnost in razdražljivost (Jeriček Klanšček idr., 2023, str. 37).

Poročilo Health at a Glance: Europe (Pregled zdravstva v Evropi, 2022) je pokazalo, da skoraj polovica mladih Evropejcev in Evropejk poroča o neizpolnjenih potrebah po varstvu duševnega zdravja, delež mladih, ki poročajo o simptomih depresije, pa se je med pandemijo v številnih

državah EU več kot podvojil. V poročilu je poudarjeno, da moramo z dodatnimi ukrepi poskrbeti, da ne bo pandemija covida-19 trajno zaznamovala generacije mladih (Evropska komisija, 2022, str. 4).

Skrbi, tesnoba in depresija, ki so jih povzročili uničujoči učinki pandemije covida-19, ruska vojna agresija proti Ukrajini, podnebna kriza, brezposelnost in naraščajoči življenjski stroški, pritiski digitalnega okolja in družbenih medijev so še poslabšali že tako nizko raven duševnega zdravja, zlasti za otroke in mlade (Evropska komisija, b. d.).

Poleg tega pa ima v današnjem času velik vpliv na duševno zdravje otrok tudi moderna tehnologija. Otroci so v sodobnem času pogosto prepuščeni sami sebi in se vzgajajo predvsem sami ob izdatni podpori sodobne tehnologije, posledično se soočajo s težavami v osebni interakciji z drugimi, izogibajo se neposrednemu stiku, imajo težave z izražanjem svojih misli in čustev, kar lahko vodi v napetost, tesnobo, samopoškodovalno vedenje in odtujenost (Božič, 2023, str. 170).

Duševno zdravje v otroštvu je pomemben napovednik duševnega zdravja odraslih. Raziskave kažejo, da se okoli 80 % vseh težav v duševnem zdravju pri posameznikih pojavi pred 26. letom starosti, populacija, ki najpogosteje poroča o raznih psihosocialnih stiskah, pa so mladostniki (Caspi idr., 2020, str. 9). Skrb za duševno zdravje bi zato v vsaki družbi morala temeljiti na dobrem duševnem zdravju otrok in mladih, na varovanju, ohranjanju in krepitvi duševnega zdravja ter na preprečevanju nastanka duševnih težav in motenj (Jeriček Klanšček idr., 2018, str. 15).

Za krepitev duševnega zdravja in preprečevanje težav in bolezni so ključni ukrepi in delovanje na različnih ravneh družbe in v različnih okoljih. Poleg različnih programov, kot so npr. Zdrave šole, Zdravi vrtci, To sem jaz, so ključni sistemski in nacionalni programi in ukrepi (npr. Vzgoja za zdravje), ki lahko omogočajo krepitev duševnega zdravja, determinant duševnega zdravja, zmanjševanje neenakosti, destigmatizacijo težav v duševnem zdravju in večjo dostopnost do učinkovitih načinov pomoči v primeru težav vsem otrokom (Jeriček Klanšček, 2017, str. 11). Pomanjkljivo posvečanje pozornosti duševnemu zdravju otrok vodi do duševnih težav z vseživljenjskimi posledicami, bremeni zdravstvene sisteme in zmanjšuje zmožnost družbe, da zagotavlja varno in spodbudno okolje. Prepoznavanje in obvladovanje dejavnikov tveganja in krepitev varovalnih dejavnikov duševnega zdravja pri otrocih so odgovornost staršev oz.

skrbnikov, služb, ki delajo z otroki, in širše družbe (Klemenčič, Dernovšek in Zalokar, 2017, str. 19).

1.1.3. Pandemija covida-19 in duševno zdravje otrok

Marca 2020 je Svetovna zdravstvena organizacija izbruh novega koronavirusa (covida-19) razglasila za pandemijo. Pandemija covida-19 je bila v letih 2020 in 2021 eden najpomembnejših dogodkov, ki so globalno vplivali na dobro počutje, zdravje in vedenje, povezano z zdravjem otrok in njihovih družin (Jeriček Klanšček idr., 2023, str. 98). Pandemija covida-19 ni vplivala zgolj na fizično zdravje, temveč tudi na duševno zdravje ljudi, kar se je kazalo v povečanem številu primerov anksioznosti, depresije, osamljenosti in nasilja v družini. Svetovna zdravstvena organizacija opozarja, da so ukrepi, kot so karantena, samoizolacija in šolanje na daljavo, privedli do motenj v vsakodnevnih aktivnostih in socialnih interakcijah, kar negativno vpliva na duševno zdravje (Kumar & Rajasekharan Nayar, 2020, str. 1–2).

Dobro duševno zdravje – njegovo varovanje in krepitev ter preprečevanje nastanka duševnih težav – je pomembno za vsa starostna obdobja, še posebej za obdobje mladostništva, saj je mladostništvo že samo po sebi zahtevno in stresno zaradi pospešenih telesnih, duševnih in drugih sprememb (Jeriček Klanšček, Roškar, Britovšek, Scagnetti in Kuzmanič, 2016, str. 10), pandemija covida-19 pa je s seboj prinesla še novo negotovo situacijo, ki je vplivala na vse vidike življenja vseh družbenih skupin (Dominelli, Harrikari, Mooney, Leskošek in Kennedy Tsunoda, 2020, str. 1).

Večina izobraževalnih ustanov po svetu je marca 2020 z namenom preprečitve širjenja bolezni covida-19 prepovedala pouk v živo in ga nadomestila z učenjem in poučevanjem na daljavo. Šolanje na daljavo, omejevanje socialnega življenja, negotovost glede lastnega zdravja in zdravja bližnjih ter negotove finančne razmere v marsikateri družini so le nekateri od dejavnikov, ki so pomembno vplivali na spremenjeno življenje družin. Kar nekaj otrok je izgubilo pomembno podporo s strani odraslih in/ali vrstnikov ter varovalne dejavnike, ki so jim omogočali zdrav razvoj. Otroci so se v šolo vračali z izgubo motivacije, čustvenimi stiskami, depresijo, anksioznostjo in težavami na socialnem področju (NIJZ, 2022b).

UNICEF je v juniju 2021 izdelal poročilo samoocene duševnega zdravja otrok za področje celotne države, v kateri je sodelovalo 400 otrok, starih med 10 in 18 let. Podatki so pokazali, da je skoraj polovica vseh vprašanih ocenila svoje duševno zdravje kot srednje dobro ali slabo; večina vprašanih se je ves čas počutila pod stresom ali pritiskom; kar 70 % otrok je v letu 2020 nepojasnjeno občutilo bolečino v trebuhu, bolečino v prsih, slabo počutje, motnje spanja, dolgotrajno žalost ali obup. Od tega jih je 64 % pomislilo, da so našteti simptomi posledica duševnega zdravja. 60 % otrok je bilo zaradi pandemije bolj strah prihodnosti kot prej; skoraj 50 % jih je pri sebi opazilo porast stisk in tesnobe; večina je reševala svoje stiske sama in se o tem ni pogovarjala z odraslo osebo; otroci so brez zadostne podpore v šoli po vrnitvi nazaj v razred pogosteje občutili napetost, stres oz. bili pod pritiskom; otroci, ki so svoje fizično zdravje ocenili kot dobro, so bolje oceniti tudi duševno zdravje; več kot 25 % otrok je uporabljalo umetniško izražanje kot tehniko sproščanja (UNICEF, 2021).

Primerjava podatkov iz obdobij pred in po pandemiji covida-19 kažejo na poslabšanje duševnega zdravja pri otrocih v Sloveniji (Jeriček Klanšček idr., 2023, str. 34–19). Skrb za lastno zdravje in zdravje bližnjih, finančne težave, šolanje na daljavo in odsotnost socialnih stikov so mnoge mlade pustili v strahu, razočaranju in negotovosti glede svoje prihodnosti. Fizično zaprtje šol in izobraževalnih ustanov za mlade ni pomenilo zgolj pomanjkanja socialnih stikov z vrstniki, temveč je pomenilo tudi, da so bile psihološke in čustvene stiske manj prepoznane, saj je šola prostor, kjer se te stiske lahko najprej prepoznajo. Prav tako so bili posledica šolanja na daljavo tudi primanjkljaji v znanju, kar ima lahko dolgoročne učinke na položaj mladih na trgu dela (European Education and Culture Executive Agency, 2022, str. 27–28).

Poleg drugih posledic je pandemija covida-19 močno prizadela tudi duševno zdravje otrok. Po podatkih Svetovne zdravstvene organizacije (2023) se je pojavnost anksioznih in depresivnih motenj povečala za več kot 25 % v prvem letu pandemije. Štravs in Jug (2023, str. 242) sta v pregledu literature ugotovili, da je pandemija covida-19 posebej močno vplivala na duševno zdravje ranljivejše skupine otrok, saj je v tem času prišlo do izgube zdravstvene in šolske podpore.

Prav tako je pandemija covida-19 povečala obstoječe ekonomske in socialne neenakosti. Ranljivejši otroci, torej tisti iz manj privilegiranih okolij, so imeli manj možnosti za dostop do

ustreznih učnih digitalnih virov za zagotovljeno primerno domače okolje (npr. do mirnega prostora za učenje, lastne mize in računalnika, zmogljivega internetnega dostopa) ter niso prejeli tolike (neposredne ali posredne) podpore staršev, kar je še povečalo njihove stiske. Otroci iz manj privilegiranih okolij so bili tudi bolj izpostavljeni stresnemu domačemu okolju (npr. deljenju prostora in digitalnih naprav z drugimi družinskimi člani). Poleg tega starši v gospodinjstvih, ki so bila zaradi koronavirusne krize pod pritiskom zaradi finančnih težav in varnosti zaposlitve, pogosto v takšnih okoliščinah niso bili v najboljšem položaju, da bi nudili podporo svojim otrokom. Po predvidevanjih strokovnjakov posledice pandemije torej niso bile samo kratkoročne, temveč bodo vplivale tudi na daljši rok (European Education and Culture Executive Agency, 2022, str. 6).

Raziskava Nacionalnega inštituta za javno zdravje (2022b) o vplivih šolanja od doma zaradi pandemije covida-19 je pokazala, da so šolske delavke po vrnitvi v šolske klopi pri otrocih zaznavale nekatere vplive na kognitivne sposobnosti in duševno zdravje. Med drugim sta se poslabšala branje in pismenost, pojavile so se težave z zbranostjo, upočasnilo se je razmišljanje, več je bilo nemira in klepetavosti. Pri otrocih so zaznale tudi več tesnobe in impulzivnosti. Kot je pokazala raziskava, je bilo pri otrocih na razredni stopnji pouka po vrnitvi v šolske klopi zaznati slabši besedni zaklad in pismenost, slabše branje, krajši čas zbranosti, klepetavost, več porabljenega časa za pisanje nalog in manjšo samostojnost. Šolanje na daljavo je vplivalo tudi na otroke na predmetni stopnji. Šolske delavke so v tej skupini opažale upočasnjeno razmišljanje, slabše pomnjenje, nemir, klepetavost, težave z zbranostjo, slabše znanje, težave pri postavljanju ciljev in pri nekaterih tudi upad telesne dejavnosti. V splošnem so pri otrocih zaznali nekoliko več duševnih težav, kot sta tesnoba in impulzivnost. Pri otrocih, ki so že prej imeli težave, so se te v obdobju šolanja od doma še poglobile. Na šolah pa so beležili tudi večje število individualnih pogovorov, ki jih svetovalne delavke opravljajo z otroki, starši in učitelji (NIJZ, 2022b). Po ocenah strokovnjakov otroci nosijo najhujše psihološko breme pandemije covida-19, in ker težave na področju duševnega zdravja z izzvenevanjem pandemije ne bodo izginile, je pomembno, da šola služi kot podporna mreža pri izvajanju vzgoje za zdravje (Berčnik, 2022, str. 212).

Za mnoge otroke je pandemija predstavljala prvo srečanje z grožnjo hujših bolezni in smrti, kar je v njih povzročilo anksioznost in strah (Wolf in Schmitz, 2023, str. 1257). Dernovšek, Gorenc in Jeriček (2006, str. 15) navajajo, da se otroci na stres odzivajo drugače kot odrasli. Pri

prepoznavanju stresa pri otrocih se srečamo z dvema težavama. Prva je, da je občutljivost na stres odvisna od posameznikove zrelosti, starosti in izkušenj. Občutljivost na stres najbolj povečuje pomanjkanje izkušenj s stresnimi dogodki, po drugi strani pa je posameznikov odziv na stresen dogodek pogojen z njegovo sposobnostjo razumevanja stresnega dogodka. Druga težava je ta, da se lahko pojavijo tudi drugačni simptomi od zgoraj omenjenih. Pri otrocih lahko reakcije na stres vključujejo tudi motnje vedenja, izogibanje stresnemu dogodku, regresivno vedenje, razdražljivost, slabo samopodobo, različne učne težave in telesne znake, katerim ne moremo najti jasnega vzroka (bolečine v trebuhu, vročina, glavobol, driska itd.) (Dernovšek, Gorenc in Jeriček, 2006, str. 15). Doživljanje stresa je normalen in pričakovan odziv na pandemijo covida-19, ki nam je s svojo nevarnostjo širitve in ukrepi za preprečevanje okužb temeljito spremenil vsakodnevno rutino. Stres je normalen in pričakovan odziv, zaradi njega se lahko počutimo slabše, kar lahko vpliva na naše duševno zdravje (OMRA, b. d.). Tudi rezultati tujih raziskav kažejo na vpliv pandemije covida-19 na duševno zdravje otrok in poslabšanje duševnega zdravja otrok, ki so že prej imeli težave v duševnem zdravju (Bell idr., 2024; Wolf in Schmitz, 2023; Gotlib idr., 2023).

Pri otrocih s težavami v duševnem zdravju je pandemija covida-19 prispevala k poslabšanju duševnega zdravja in povzročila večje izzive pri dostopu do storitev pomoči in podpore (Headspace, 2020; McGorry, 2021; Young Minds, 2020). Matsumoto idr. (2023, str. 4) ugotavljajo, da so se po pandemiji covida-19 pri otrocih povečale številne duševne motnje, med drugimi motnje hranjenja, shizofrenija, motnje razpoloženja in somatoformne motnje. Povečano število motenj razpoloženja in shizofrenije so raziskovalci zaznali takoj po zaprtju šole, medtem ko so se motnje hranjenja povečale nekaj mesecev kasneje.

Žal je bila dostopnost do strokovnjakov s področja duševnega zdravja v Sloveniji že pred povečanjem potreb, ki so posledica pandemije covida-19, nezadostna, s povečanjem potreb pa se je to še poslabšalo. Nacionalni program duševnega zdravja 2018–2028 MIRA je v svojem osnovnem namenu usmerjen v vzpostavljanje mreže služb na primarni ravni z namenom učinkovitega povezovanja s strokovnimi službami v lokalnem okolju. Z začetkom uresničevanja nacionalnega programa so se v letu 2019 začeli vzpostavljati centri za duševno zdravje otrok v okviru zdravstvenih domov, vendar je zaradi pomanjkanja kadra s klinično specializacijo njihov doprinos trenutno premajhen, da bi uspeli izboljšati dostopnost služb v lokalnih okoljih. Prav tako

se zaradi dolgih čakalnih vrst za otroške psihiatre in klinične psihologe starši posledično obračajo na različne plačljive oblike pomoči, ki ostajajo slabo preverjene in pogosto neuspešne. V Sloveniji je ob tem na voljo izjemno malo možnosti psihološke podpore, med njimi pa je večina samoplačniških (NIJZ in MIRA, b. d.).

Ugotovitve raziskave (Bell idr., 2023, str. 1) kažejo tudi na pozitivne vplive pandemije covida-19 na duševno zdravje otrok. Otroci so poročali, da so imeli v času karantene več časa in manj pričakovanj družbe, kar je prispevalo k zmanjšanju pritiskov vsakodnevnega življenja. Hkrati so poročali o boljši samorefleksiji, povezovanju z družinskimi člani ter o večji samostojnosti.

1.2. VLOGA ŠOLE PRI KREPITVI DUŠEVNEGA ZDRAVJA OTROK

Šola je poleg družine najpomembnejši dejavnik, ki intenzivno in dolgotrajno poseže v otrokovo življenje – vpliva na otrokovo doživljanje in njegov psihosocialni razvoj (Cokan, 2015, str. 49). Šola s kakovostjo svojega dela določa pomemben del otrokovega življenja, in to v razvojnem obdobju, ki je zelo pomembno za oblikovanje osebnosti (Mikuš Kos, 1991, str. 10). Prav tako ima šola pomembno vlogo pri varovanju duševnega zdravja. Je najpomembnejši prostor socializacije, kjer lahko otroci doživljajo kroničen stres in imajo slabe izkušnje, lahko pa ima šola mnoge varovalne učinke duševnega zdravja. Varovalni dejavniki v šoli so še posebej pomembni za tiste otroke, ki odraščajo v neugodnih družinskih in socialnih okoljih in so obremenjeni s številnimi dejavniki tveganja (Mikuš Kos, 2017, str. 8). Ker je duševno zdravje otrok v veliki meri pogojeno s kakovostjo njihovega življenja, je vloga šole kot potencialno varovalnega dejavnika eden pomembnejših pogojev za njihovo dobrobit. Pozitivno socialno-emocionalno vzdušje z izkušnjami dobrih sodelovalnih odnosov, sprejemanja in vključevanja ima pomembno vlogo v prizadevanjih za izboljšanje učne uspešnosti, počutja in motivacije vseh otrok, oblikovanje njihove samopodobe, odpornosti in osebnostne prožnosti (Margan, 2017, str. 2). Kakovostna šola in dobra šolska izkušnja sta pomembna varovalna dejavnika, pri tem pa imajo velik vpliv tudi učiteljičina osebnost, socialna in organizacijska struktura šole, razredno ozračje, odnosi otrok – skupina, otrok – sošolec in otrok – učiteljica ter drugi pomembni ljudje in dogajanja na šoli (Mikuš Kos, 1991, str. 25).

Največ priložnosti za udejanjanje pojma razvojnega svetovanja (tj. pomoč učencu, da bi razvil intelektualno, socialno, čustveno (osebnostno) stran življenja in vrste kompetenc) ima učiteljica, saj z učencem preživi največ časa (Resman in Gregorčič Mrvar, 2013, str. 11). Učiteljice imajo veliko možnosti za prepoznavanje težav pri otrocih. Poleg tega imajo veliko priložnosti za podporo in psihosocialno pomoč otrokom. So v stiku s starši in v sodelovanju z njimi lahko pomagajo mnogim otrokom v težavah (Mikuš Kos, 2017, str. 8). K ugodnemu ozračju v šoli prispevajo tudi posluh za potrebe otrok, pripravljenost odzivati se na individualne potrebe in težave otroka ter pozitiven čustven ton s poudarkom na nagrajevanju, opogumljanju, spodbujanju in spoštovanju otroka (Mikuš Kos, 1991, str. 43).

Kot v raziskavi ugotavljata Klemenčič Rozman in Dekleva (2019, str. 239), duševne stiske v šoli največkrat neposredno prepoznajo razredničarke in druge učiteljice ter tako predstavljajo most od otroka v stiski do svetovalne službe. Koliko so prve in druge občutljive za to, pa je odvisno predvsem od njihove osebne naravnanosti. Prav tako je odvisno od šole, koliko vključuje dodatne vire podpore, tako formalne kot neformalne, in širi svojo mrežo, kar lahko koristi vsem udeležencem. Delovanja šolske svetovalne službe si ni mogoče predstavljati brez dobrega sodelovanja znotraj vzgojno-izobraževalne ustanove in zunaj nje ter sodelovalne kulture v vzgojno-izobraževalni ustanovi. Pri sodelovanju vseh vpletenih je ključno, da so odprti, si delijo svoja pričakovanja, znanja, izkušnje, pogosto tudi različna prepričanja in poglede na določene situacije, ter pri tem ohranjajo spoštovanje in skušajo razumeti drug drugega. Raznolikost vključenih akterjev lahko prispeva k boljšemu razumevanju določene situacije ter k odpiranju novih možnosti za soustvarjanje rešitev in načrtovanje, izvajanje in evalvacijo skupnih akcij (Gregorčič Mrvar idr., 2020, str. 27-28). Pri tem pa je naloga šolskih svetovalnih delavk tudi ta, da v ta odnos vključijo otroke, da lahko izrazijo svoja mnenja, želje, potrebe, interese in pričakovanja. Poleg tega je pomembno, da se jih spoštuje in upošteva pri izbiri, oblikovanju in sprejemanju za otroka pomembnih odločitev ter nenazadnje tudi pri njegovi evalvaciji (Kodele, 2017, str. 16).

V kontekstu intervencij, ki potekajo v šolskem okolju, so učiteljice t. i. vratarji sistema, saj so v pogostem tesnem stiku s skupinami oz. posamezniki s povečanim tveganjem. Učiteljice lahko svoje učence zelo dobro spoznajo in imajo veliko priložnosti za opazovanje sprememb v njihovem vedenju. Druga možnost je, da otroci v eni od svojih učiteljic prepoznajo dosegljivo in zaupanja

vredno osebo in se v stiski obrnejo na njo z namenom, da bi dobili nasvet ali tolažbo. Učiteljice imajo zato pomembno vlogo pri zgodnjem odkrivanju samomorilno ogroženih učencev ali učencev s težavami v duševnem zdravju, ki jim lahko nudijo podporo in napotitev k strokovnjakom za duševno zdravje (Bursztein Lipsicas in Apter, 2011; Gould in Kramer, 2001; Sisask idr., 2014). Vendar imajo lahko učiteljice različna stališča glede svoje vloge vratarjev sistema. Nekatere so namreč pripravljene in se počutijo relativno sposobne (po)nuditi pomoč učencem v stiski, medtem ko se druge morda počutijo manj samozavestne in so bolj zadržane glede prevzemanja te vloge. Obstajajo različni razlogi, da učiteljice nerade naslavljajo duševno zdravje otrok oziroma se o tem odkrito pogovarjajo. Nekatere niso pripravljene začeti interakcije oz. se neposredno odzvati na samomorilne misli ali vedenje otroka, druge menijo, da naslavljanje teme duševnega zdravja ni njihova naloga in/ali da obravnavanje te teme predstavlja preveliko dodatno breme ob njihovem rednem delu v razredu, možno pa je tudi, da se zavedajo svoje vloge kot nekoga, ki bi potencialno lahko pomagal otroku v stiski, vendar niso dovolj samozavestne in se ne počutijo dovolj kompetentne za pomoč otrokom ob duševni stiski (Podlogar in Zadravec Šedivy, 2022, str. 15).

Kot avtorji Klemenčič, Dernovšek in Zalokar (2017, str. 17) povzemajo avtorici Jané-Llopis in Braddick (2008), imajo šole in skupnost pomembno vlogo pri doseganju otrok in izboljševanju duševnega zdravja. Učinkovito spodbujanje duševnega zdravja v izobraževalnih in družbenih okoljih krepi temeljne cilje izobraževanja in dela z mladimi. Najbolj razširjene in potrebne dejavnosti varovanja duševnega zdravja v okviru šole so skrb za varno, podporno, otrokom prijazno psihosocialno vzdušje, preprečevanje škodljivih dogajanj znotraj šole, spodbujanje učenja in preprečevanje šolske (ne)uspešnosti, prepoznavanje in spodbujanje razvoja močnih področij in sposobnosti ter zagotavljanje možnosti, da otroci pokažejo tudi tista močna področja, ki niso pomembna za šolsko uspešnost (npr. prosocialne lastnosti, praktične veščine, umetniška nadarjenost, športni talenti ipd.), ozaveščanje učencev, učiteljic in staršev o pomenu duševnega zdravja in čustvenem blagostanju otrok, širjenje informacij in znanj med vsemi skupinami in deležniki vzgojno-izobraževalnega dogajanja, sistematično usposabljanje učiteljic o področju duševnega zdravja, razvijanje veščin socialnih in učnih strategij pri otrocih, vključevanje otrok v športne in druge obšolske dejavnosti, spodbujanje udeleženosti otrok v socialnih dogajanjih v šoli in skupnosti, spodbujanje prosocialnega vedenja in razvijanje socialne odgovornosti, skupinsko in

individualno svetovanje ter učna pomoč za otroke s težavami, podpora v kriznih okoliščinah, delo in sodelovanje s starši, aktiviranje virov za pomoč v stiski v okviru šole in skupnosti. Pri tem je pomembno, da se strategije varovanja duševnega zdravja čim bolj integrirajo v pouk ter v vse življenje in delo šole (Mikuš Kos, 2017, str. 9). Poleg zgoraj naštetega avtorici Jané-Llopis in Braddick (2008) priporočata tudi delo z družino na domu, zmanjševanje stigme in diskriminacije, spodbujanje medvrstniške podpore in sodelovanje šol s skupnostjo in drugimi akterji v skupnosti (Jané-Llopis in Braddick, 2008, v Klemenčič, Dernovšek in Zalokar, 2017, str. 17).

Zelo pomembno vlogo pri pozitivnem ali negativnem doživljanju šole pa imata tudi šolska kultura in klima. Klima in kultura šole sta dva od ključnih vidikov kakovosti šole. Šolska kultura je sklop prevladujočih prepričanj in vrednot, ki se kaže v normah, stališčih, pričakovanjih, predsodkih, stereotipih, navadah in drugih značilnih vedenjih večine udeležencev, in služi članom sistema pri osmišljanju šolskega okolja in ravnanja v njem (Bečaj, 2000, str. 10). Šolsko kulturo lahko razumemo kot zaznavo sodelujočih v šoli glede sebe in šole, kot sklop nenapisanih pravil, tradicij, norm in pričakovanj, ki določajo celotno delovanje šole, povezujejo šolsko skupnost in oblikujejo šolsko identiteto (Schoen in Teddlie, 2008, str. 132). Šolsko klimo pa določajo skupna prepričanja, vrednote in stališča, ki oblikujejo medsebojne interakcije med učenci, učiteljicami in ostalimi zaposlenimi ter postavijo pravila sprejemljivega vedenja in norme šole (Kuperminc, Leadbeater, Emmons in Blatt, 1997, str. 77). Gre za posameznikovo doživljanje šolske kulture, ki se izraža v vzdušju, simbolih in podobnem. Šolsko kulturo in klimo, ki jo lahko razumemo kot za učenje spodbudno in varno okolje, opisujejo različni pridevniki: spodbudno, dobro, pozitivno, zdravo, odprto, ugodno, podporno (Kranjc, 2019, str. 5–6). Vidik gradnje kulture in klime šole, ki je sprejemajoča do duševnih stisk, je tudi načrtno delo na tem, da so stiske del realnosti, in ne nekih posebnih odklonskosti (npr. pogovori o duševnih stiskah, o tem, da so del življenja, delavnice o teh tematikah itd.). Avtorja Klemenčič Rozman in Dekleva (2019, str. 340) namreč ocenjujeta, da bolj ko je kultura šole (in širše družbe) odprta do duševnih stisk, bolj hrabro bodo posamezniki iskali pomoč.

Eden najpomembnejših stebrov duševnega zdravja je dobro psihosocialno vzdušje vrtca, skupine, oddelka in šole. To je vzdušje, v katerem se vsi počutijo varne in vključene, vzdušje, ki spodbuja dobre odnose med otroki ter med otroki in učiteljicami, vzdušje, ki nagrajuje pozitivno in

prosocialno vedenje ter spoštuje individualne razlike med otroki. Pozitivno šolsko vzdušje je osnovna komponenta dobrega počutja otrok in preprečevanja neustreznega vedenja. Vključuje pa tudi zahteve in jasne omejitve šole, ki prispevajo k sposobnosti premagovanja ovir, krepijo odpornost, pripravljajo otroka na zahteve življenja, s katerimi se bo srečeval v odrasli dobi (Mikuš Kos, 2017, str. 9).

Veliko vlogo pri doživljanju šole imajo tudi vrstniki. Motnje v odnosih z vrstniki so mnogo pogostejše in za otroke mnogo pomembnejše, kot si to predstavljamo. Že v prvih razredih šolanja je otrok zelo občutljiv za odnose med vrstniki, zlasti za odnos drugih do njega samega. Čim starejši je, čim bolj se približuje puberteti, tem pomembneje je zanj, kaj si o njem mislijo vrstniki, koliko ga spoštujejo, kaj o njem govorijo, koliko ga imajo radi, koliko je zaželen, kako se vrstniki do njega obnašajo. Otrok, ki ima slabe odnose z vrstniki, je pogosto nesrečen. Dobri ali slabi odnosi z vrstniki so se pokazali kot pomemben dejavnik nadaljnjega razvoja otrok, ki že imajo kakšne motnje. Nujno je zgodaj odkrivati motnje v odnosih med otroki in poskušati vplivati na njihovo izboljšanje tudi zaradi tega, ker so medosebni odnosi in sposobnost sodelovanja izredno pomembne lastnosti, ki vplivajo na to, koliko bo življenje posameznika polno, koliko se bo lahko razvijal, kolikšne podpore bo deležen v svojem okolju, kakšna bosta količina in kakovost čustvenih in socialnih izmenjav ter kakšen bo njegov občutek varnosti (Mikuš Kos, 1991, str. 91−92).

Dejavnosti varovanja duševnega zdravja otrok razvrščamo v tri kategorije, pri čemer področja niso ostro razmejena, in sicer so te kategorije promocija duševnega zdravja, preventiva duševnih težav in motenj ter zdravljenje motenj (Mikuš Kos, 2017, str. 8). Promocija duševnega zdravja se osredotoča na izboljševanje kakovosti življenja, poudarjanje pozitivnih lastnosti in sposobnosti posameznika, in ne zgolj na zmanjševanje simptomov in primanjkljajev. Osredotoča se na krepitev posameznikovih notranjih psiholoških virov in zagotavljanje ustreznih življenjskih okoliščin (Barry in Friedli, 2008). Po drugi strani pa se preventiva duševnih motenj usmerja v zmanjševanje dejavnikov tveganja in njihove prisotnosti. Glede na to, za katero ciljno populacijo izvajamo določen pristop, ločimo tri vrste preventive. Univerzalna je namenjena vsej populaciji otrok, ne glede na stopnjo tveganja posameznikov (Tacol, Lekić, Konec Juričič, Sedlar Kobe in Roškar, 2019, str. 17). Usmerjena je predvsem v razvijanje pozitivnega duševnega zdravja in krepitev psihološke odpornosti vseh otrok na šoli ali v oddelku (Mikuš Kos, 2017, str. 8). Selektivna

preventiva je namenjena skupinam otrok, pri katerih je ogroženost za nastanek motnje višja od povprečne ogroženosti zaradi prisotnosti dejavnikov tveganja biološke, psihološke ali socialne narave. Imenujemo jo tudi ciljana preventiva. Namenjena je otrokom, ki ne kažejo motenj in ne potrebujejo individualne terapevtske obravnave, a potrebujejo podporo (Mikuš Kos, 2017, str. 8). Tacol, Lekić, Konec Juričič, Sedlar Kobe in Roškar (2019, str. 17) pravijo, da je selektivna preventiva usmerjena v posameznike, ki imajo večje tveganje za težave v duševnem zdravju. Indicirana preventiva pa je namenjena otrokom, ki imajo duševne težave ali zaznavne posamične znake ali predznake duševnih motenj, nimajo pa še duševnih motenj, ki bi ustrezale medicinskim klasifikacijam bolezni. Vključuje podporo in psihosocialno pomoč. Zdravljenje oz. terapija je namenjena otrokom z duševnimi motnjami, ki ustrezajo medicinskim klasifikacijam bolezni (Mikuš Kos, 2017, str. 8).

V šolskem okolju se izvajata dve vrsti dejavnosti, in sicer promocija duševnega zdravja in preventiva duševnih težav in motenj. Šolsko okolje je optimalen prostor, v katerem lahko izvajamo različne promocijske in preventivne programe, saj lahko z njimi naenkrat zajamemo veliko število otrok. Preventivni programi, ki se izvajajo v šolskem okolju, bi morali biti prilagojeni različnim nivojem preventive, pri čemer bi poudarek moral biti na univerzalni preventivi, torej na pristopih, ki so usmerjeni v celotno populacijo učencev (Tacol, Lekić, Konec Juričič, Sedlar Kobe in Roškar, 2019, str. 17).

Številni otroci, katerih razvoj je ogrožen zaradi neugodnih družinskih ali drugih socialnih okoliščin, bi potrebovali specializirano strokovno pomoč, vendar ne pridejo do javnih zdravstvenih ustanov na področju duševnega zdravja. Otrok je namreč pri koriščenju strokovnih služb odvisen od svojih staršev. V mnogih primerih ti ne morejo ali pa niso pripravljeni hoditi z otroki v zdravstvene ustanove na področju duševnega zdravja. Druga težava, ki se pojavi, pa je ta, da je mreža strokovnih služb v Sloveniji močno pomanjkljiva in čakalne dobe trajajo več mesecev. Za mnoge otroke s težavami in motnjami bodo tako učiteljice, sošolci, šolske svetovalne delavke ali prostovoljci edini dosegljivi vir pomoči zunaj družine (Mikuš Kos, 2017, str. 10). Ob tem pa skrbi dejstvo, da so tudi šolske svetovalne delavke preobremenjene, potrebe po strokovnem delu, znanju in pomoči namreč ves čas naraščajo. Ob izrazito povečanem obsegu in globini težav ter stisk na področju duševnega zdravja in še vedno premajhnem številu svetovalnih delavk se v svetovalnem delu še vedno

povečujeta deleža individualnega svetovanja in intervencijskega dela. Število otrok, ki potrebujejo individualno svetovanje, se je izrazito povečalo. Za primerjavo: otrok z odločbo o usmeritvi otroka s posebnimi potrebami je bilo v letu 2023 za dobrih 100 % več kot leta 1998 (Domiter Protner, 2023, str. 11–12).

Šole so se blaženja posledic dolgotrajnega zaprtja šol lotevale na najrazličnejše načine. Nekatere so izvajale različne aktivnosti, kot so delavnice za duševno zdravje, zagotavljanje vzpodbudnega učnega okolja, skrb za več gibanja, organizacija tematskih razrednih ur, pri tem pa so sodelovale z zunanjimi izvajalci oziroma so programe za blažitev posledic razvijale same. Nekatere šole so izvajale aktivnosti oz. programe, ki so jih razvile že v preteklosti in so jih videle kot uspešne tudi pri tej tematiki reševanja težav (npr. v okviru programa Zdravih šol). V okviru raziskave, ki jo je izvedel Nacionalni inštitut za javno zdravje (2022b), so ugotovili, da bi šole potrebovale predvsem pomoč v primerih, ko imajo otroci resne težave in potrebujejo nadaljnjo zdravstveno obravnavo. To sistemsko ni dovolj urejeno in šolski delavci pogosto ne vedo, kako ukrepati oziroma kako pravilno postopati. Poleg tega bi dostop do tovrstne pomoči moral potekati hitreje, a je zaradi dolgih čakalnih dob otežen. Ugotavljajo, da sta na tem mestu zato nujna izboljšanje sodelovanja med šolami in zdravstveno službo ter lažji in hitrejši dostop do nadaljnje obravnave. Kot možno rešitev za blaženje posledic šolanja od doma v času pandemije pa vidijo tudi vključevanje vsebin (duševnega) zdravja v redni učni načrt (npr. psihosocialne delavnice, obvladovanje stresa, gibanje …) ter dodatno krepitev šolske svetovalne službe za izboljšanje dostopnosti do skupinske in individualne pomoči šolarjem (NIJZ, 2022b).

1.3. ŠOLSKO SVETOVALNO DELO V ČASU PANDEMIJE COVIDA-19 IN PO NJEJ

Šolsko svetovalno delo je v slovenskih šolah prisotno od konca šestdesetih let 20. stoletja. S sprejetjem Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja leta 1996 ter tri leta kasneje še z uveljavitvijo Programskih smernic šolske svetovalne službe pa pomen in značilnosti šolskega svetovalnega dela dobijo tudi formalnopravno podlago (Domiter Protner, 2023, str. 4).

Formalni okvir za šolsko svetovalno delo je postavljen v Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (2017), kjer je v 67. členu opredeljeno, da v javnem vrtcu oziroma šoli deluje svetovalna služba, ki svetuje otrokom, učencem, vajencem, dijakom, učiteljem in staršem, sodeluje z vzgojitelji, učitelji in vodstvom šole pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji razvoja vrtca oziroma šole in pri opravljanju vzgojno-izobraževalnega dela, opravlja pa tudi poklicno svetovanje. Svetovalna služba sodeluje pri pripravi in izvedbi individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami. Hkrati opravlja tudi poklicna svetovanja in se pri tem povezuje z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje (Gregorčič Mrvar in Resman, 2019, str. 12).

Šolska svetovalna služba zaseda enega izmed temeljnih področij vzgoje in izobraževanja, namen njenega delovanja pa je, da bi bili vsi udeleženci v šolskem prostoru čim uspešnejši pri uresničevanju temeljnih, splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev. Kot sestavni del vsake vzgojno-izobraževalne institucije je dnevno vpletena v kompleksno reševanje številnih pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj (Kukanja Gabrijelčič in Kuntner, 2021, str. 7).

Glede na Programske smernice svetovalnega dela v programih s področja vzgoje in izobraževanja (2024), ki so pomemben programski dokument, ki ureja področje delovanja šolske svetovalne službe po celotni vertikali, so temeljna področja svetovalnega dela v šoli:

(i) da se zagotavlja varno, spodbudno in vključujoče okolje, torej da strokovne delavke organizirajo takšno vzgojno-izobraževalno okolje in dejavnosti, v katerih se učenci počutijo varno in sprejeto;
(ii) skrb za optimalen celostni razvoj (gibalni, spoznavni, čustveni in socialni razvoj, skrb za duševno zdravje) in dobrobit/blagostanje vseh učencev;
(iii) učenje in poučevanje, saj ima šolski uspeh (ali neuspeh) pomemben vpliv na funkcioniranje učenca, njegovo družino, sistem šole in posredno na širšo družbo, zato ga je treba razumeti in obravnavati kot pomemben varovalni (ali rizični) dejavnik v razvoju;
(iv) vzgojno-izobraževalni prehodi, kjer svetovalna delavka sodeluje, načrtuje in sooblikuje z vodstvom vzgojno-izobraževalnega zavoda, strokovnimi delavkami in starši pogoje za uspešen vertikalni/horizontalni vzgojno-izobraževalni prehod, tako da upošteva razvojne značilnosti, interese in posebnosti posameznega učenca;

(v) razvoj vzgojno-izobraževalnega zavoda in profesionalni razvoj, saj ima svetovalna delavka zaradi širokega poznavanja posameznih podsistemov pomembno vlogo v odnosu do vodstva in strokovnih delavk, pri sooblikovanju vizije in strateških ciljev vzgojno-izobraževalnega zavoda ter njegovih strateških in delovnih dokumentov (Rupar idr., 2024, str. 24–31).

Svetovalna služba torej obsega področja pomoči pri učenju in poučevanju, pomoči pri zagotavljanju šolske kulture, vzgoje, klime in reda, spremljanja telesnega, osebnega in socialnega razvoja, dejavnosti šolanja in poklicne orientacije ter svetovanja na področju socialno-ekonomskih stisk in drugih pedagoško-psiholoških vprašanj, s katerimi se srečujejo vsi deležniki (Kukanja Gabrijelčič in Kuntner, 2021, str. 7). Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2013, str. 16) sta zapisali, da ima šolska svetovalna služba ključno vlogo pri podpori učiteljicam, staršem in učencem v procesih soustvarjanja učenja in pomoči. Prav tako pravita, da je šolska svetovalna služba del šolske skupnosti, ki je na razpolago vsem učencem, učiteljicam, staršem ter je izredno dragocena institucija ravno zato, ker je znotraj šole in ker je izoblikovana kot osrednji prostor dialoga in sodelovanja. Oblikovana je tako, da vzdržuje in razvija sodelovanje vseh, ki so udeleženi v projektu izobraževanja, torej učencev, učiteljic, staršev, strokovnjakov, sodelavcev, ter tako, da lahko vsakemu učencu omogoči posebej z njim in posebej zanj soustvarjen izviren delovni projekt pomoči.

Razvojno-preventivna naravnanost svetovalne službe se kaže na treh ravneh njenega delovanja. Prva raven zajema delo svetovalne službe pri strokovnih nalogah vzgojno-izobraževalne ustanove kot celote, kjer se ukvarja z vidiki načrtovanja, izvajanja in evalviranja različnih konceptov dela, skupnih akcij, projektov ipd. Delo svetovalne službe na tej ravni se močno navezuje na sodelovanje z vodstvom. Druga raven se nanaša na neposredno sodelovanje v vzgojno-izobraževalnem procesu, zato je za svetovalne delavke še posebej pomembno kakovostno sodelovanje z učiteljicami, ki jim daje strokovno podporo. Tretja raven pa vključuje podporo otrokom oz. učencem. Sem sodita tudi sodelovanje in (po)svetovanje med različnimi akterji v primeru težav in stisk otrok. Tako mora biti svetovalna služba vpeta v delovanje celotne vzgojno-izobraževalne ustanove in za njeno uspešno delovanje je treba razviti partnersko sodelovanje tako z akterji znotraj vzgojno-izobraževalne

skupnosti kot zunaj nje ter sodelovalno kulturo v vzgojno-izobraževalni ustanovi (Gregorčič Mrvar, Jeznik, Šarić in Šteh, 2021, str. 152).

Naloga svetovalne delavke je, da ob posvetovanju z učiteljico pomaga učencem na šoli (Holmgren, 2002; Parsons in Kahn, 2005; Sciarra, 2004). Šolska svetovalna služba se v šoli na svoj edinstven način s pomočjo svetovalnega odnosa vključuje v procese dogovarjanja, sodelovanja, povezovanja in pobude, s pomočjo tega odnosa pa skuša vselej priti do jasne in strokovne opredelitve problema z namenom prepoznavanja, kritičnega preseganja najrazličnejših pristranosti in konfliktnosti vseh udeleženih v procesu pomoči, sodelovanja in vzpostavljanja dogovorov ter sporazumov, ki temeljijo na razvidnosti mej, vlog in odgovornosti. Prav tako si šolska svetovalna služba v procesih pomoči in sodelovanja prizadeva vzpostavljati in vzdrževati takšne pogoje, ki omogočajo, da je uspešno dogovarjanje in sodelovanje možno tudi nadaljevati (Čačinovič Vogrinčič idr., 2008, str. 16). Svetovalna delavka brez podpore učiteljic in staršev ali učiteljica brez podpore staršev in svetovalnih delavk je bolj ali manj nemočna. Šele vsi skupaj lahko naredijo več, kot bi naredil vsak posameznik (Resman in Gregorič Mrvar, 2013, str. 13).

Ob prehodu na izobraževanje na daljavo marca 2020 je delo šolske svetovalne službe doživelo veliko sprememb. V raziskavi, ki so jo izvedli na Oddelku za pedagogiko in andragogiko (skupaj z Zvezo društev pedagoških delavcev Slovenije) (2021) so ugotovili, da so bile svetovalne delavke med pandemijo pomembne akterke pri reševanju različnih situacij, ki so povezane z odnosi med odraslimi in otroki, z učnim delom, vzgojnimi vprašanji ter dilemami učiteljic pri izvajanju šolskega dela na daljavo, ne nazadnje pa tudi z vodenjem vzgojno-izobraževalne ustanove. Učiteljice so bile praviloma usmerjene v pripravo pedagoških gradiv in sprotno komunikacijo z učenci o opravljanju šolskih obveznosti, svetovalne delavke pa naj bi bile posebej pozorne tudi na otroke ter starše iz ranljivejših družbenih skupin (Gregorčič Mrvar, Jeznik, Šarić in Šteh, 2021, str. 151). Prav tako Ceglar (2021, str. 60) v svoji magistrski nalogi ugotavlja, da se je vloga šolske svetovalne službe pri delu na daljavo vsebinsko in organizacijsko spremenila, v ospredju je bila posvetovalna vloga v sodelovanju z učiteljicami in vodstvom, svetovalno delo z učenci pa ni bilo realizirano, največja pomanjkljivost pa se je kazala v pomanjkanju osebnega stika. Gregorič Mrvar, Mažgon, Šteh, Šarić in Jeznik (2020, str. 10) v raziskavi o soočanju šolskih svetovalnih delavk z epidemijo covida-19 ugotavljajo, da je bilo delo šolske svetovalne službe v času izobraževanja na

daljavo bolj naporno in posledično se je večini delovnik raztegnil čez cel dan. Svetovalne delavke so v raziskavi tudi izpostavile, da se je kakovost komunikacije in svetovalnega dela občutno zmanjšala kot posledica pomanjkanja osebnih stikov s sogovorniki, a so nekatere kljub temu izpostavile, da je bilo takšno delo izziv, ki je omogočil pridobivanje novih znanj in spretnosti, predvsem s področja informacijsko-komunikacijske tehnologije, nastalo pa je tudi veliko gradiv (npr. o samostojnem učenju, motiviranju za učenje, soočanju s stisko ipd.). Tudi Kaučič (2021, str. 5) ugotavlja, da so učenci med šolanjem na daljavo potrebovali več pomoči, saj so svetovalne delavke z njimi opravile več ur, pogosto so ure tudi podaljševale. Po njenih ugotovitvah so učenci najbolj potrebovali učno pomoč in pomoč pri uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije. Prav tako ugotavlja, da se posledice dolgotrajnega zaprtja šol kažejo na učencih, saj se je potreba po svetovanjih in učni pomoči še povečala.

Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2020a) je ob razglasitvi pandemije objavil priporočila za izobraževanje na daljavo, med katerimi je bilo tudi nekaj idej za ravnanje šolskih svetovalnih delavk. Zapisali so, da naj bi šolska svetovalna delavka starše in učence obvestila, da je na voljo za odgovore na različna vprašanja, ki jih je prinesla pandemija, in za pogovor. Prav tako naj bi šolska svetovalna delavka redno objavljala ali posredovala učencem različna gradiva, kot so videi, vaje, igrice, knjižni odlomki in interaktivne dejavnosti za pomirjanje, sproščanje, bodrilo, krepitev psihične čvrstosti, premagovanje tesnobnosti ipd. Šolska svetovalna delavka naj bi učence, sploh tiste, za katere bi ocenila, da je to zanje primerno in potrebno, spodbudila k vključitvi v podporne skupine na daljavo ali pa bi redno izvajala podporne aktivnosti za vse učence, ki bi se jih želeli udeležiti (npr. vaje čuječnosti, pomirjanja, sproščanja, pripovedovanje zgodb …). Njena naloga naj bi bila tudi, da bi bila posebej pozorna na učence, za katere meni, da so bolj ranljivi ali na kakršenkoli način ogroženi, in jih kontaktirala oziroma povabila na pogovor, če tega ne bi prej storili že sami. Prav tako naj bi šolska svetovalna delavka učence spodbujala k skupinskim aktivnostim ali pa bi sama z raznimi skupinskimi igrami poskušala zapolniti prosti čas učencev in na ta način preprečila pomanjkanje kakovostnih socialnih stikov. Še zadnje priporočilo za delo šolskih svetovalnih delavk s strani Zavoda Republike Slovenije za izobraževanje pa je bilo, da naj bi šolska svetovalna delavka vsak dan posnela en kratek video s spodbudnimi mislimi in različnimi idejami za preživljanje časa doma, kjer bi vsakič znova poudarila, da se lahko prav vsak, ki bi

karkoli potreboval, v vsakem trenutku obrne nanjo (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2020a). Prav tako so v Strokovnih smernicah za izvedbo izobraževanja na daljavo za osnovno šolo (Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2020b) zapisali, da naj svetovalna služba ne bo zgolj na voljo, ampak naj tudi aktivno s pomočjo učiteljic, ki zaznavajo stisko na terenu, nudi podporo učečim in družinam.

Šarić in Gregorčič Mrvar (2020, str. 1–6) sta poleg že omenjenih priporočil za izobraževanje na daljavo dodali še nekaj predlogov za delo šolske svetovalne službe v času izolacije zaradi pandemije. Zapisali sta, da je pomembno ohranjanje stikov tako z učenci, starši, učiteljicami, ravnateljicami kot tudi z drugimi sodelavci, da so ti vedeli, da so jim šolske svetovalne delavke na voljo za pomoč, podporo, pogovor, razbremenitev, krizne intervencije, da imajo informacije o možnostih glede finančne pomoči ipd. Spodbujati so morale oblikovanje učnih podskupin, da so učenci sodelovali med seboj, na tak način pa so dosegle, da so bili aktivni prav vsi. Spodbujati so morale tudi aktivnosti, namenjene sproščanju, zavedanju telesnih občutkov, čustev, misli ipd. Še ena precej pomembna naloga šolske svetovalne delavke je bila, da je spodbujala učence, da so si postavili urnik in cilje ter da so tedensko preverjali, kaj so dosegli, učiteljice pa je morala spodbuditi, da so učencem razložile, kako naj se učijo in kako potem svojo uspešnost tudi preverijo. Mnogi učenci imajo težave z motivacijo za šolsko delo že v normalnih okoliščinah, še težje pa so motivacijo za učenje našli v situaciji, ki jo je prinesla pandemija covida-19, zato je bila naloga šolske svetovalne službe, da je razmislila, kako povečati občutek povezanosti in avtonomije, kar pozitivno vpliva na motivacijo. Izjemno pomembne pa so bile tudi spretnosti in veščine vodenja pogovora z učenci po telefonu. Svetovanje po telefonu se v določeni meri razlikuje od svetovanja v živo, zato je bilo bistvenega pomena, da je dala šolska svetovalna delavka več poudarka tonu glasu, glasnosti, barvi glasu, hitrosti govora, ritmu, tišini ter da je v ospredje postavila spretnosti aktivnega poslušanja, kot so postavljanje vprašanj, parafraziranje, reflektiranje, empatično odzivanje in nudenje informacij. Vsekakor pa je bilo zelo pomembno tudi to, da šolske svetovalne delavke niso pozabile nase ter da so bile pozorne na svoje potrebe in zmožnosti, da so torej občasno kakšni nalogi, ki je niso bile zmožne opraviti, znale reči ne (Šarić in Gregorič Mrvar, 2020, str. 1–6).

A realnost je bila kljub vsem priporočilom in smernicam za izobraževanje na daljavo precej drugačna, na kar opozarja tudi Janušić (2021) v svojem eseju Leto nemoči: »Pozabljeni« učenci v času epidemije. Predvidevalo se je, da gre zgolj za kratko obdobje, v katerem imajo vsi učenci možnost šolanja na daljavo, da jih večina ima računalnik in internet. Avtorica na podlagi svoje osebne izkušnje kot svetovalna delavka na šoli izpostavlja, da je šolsko ministrstvo pozabilo na najranljivejše družine, predvsem na učence iz socialno in ekonomsko ogroženih družin, na tiste z obrobja družbe, na učence, ki potrebujejo učno pomoč in individualno podporo, na tiste, ki prihajajo iz drugojezičnih družin, na tiste, ki nimajo svoje sobe ali vsaj enega mirnega kotička v hiši, pa tudi na učence brez motivacije in podpore družine ter tiste družine, ki jim šola ni blizu in ki pri sodelovanju s šolo doživljajo stiske. Ti otroci so doživljali velike stiske med šolanjem na daljavo, veliko jih je šolanje opustilo oziroma v šolo kljub opozorilom več ne hodijo, spet drugi pridejo, a v razredu ne zdržijo, ker so se odvadili mirnega sedenja, poslušanja in sledenja pouku. Prav tako, ker snov ni bila utrjena, ne dosegajo standardov znanja, počutijo se neuspešne, vse večji odpor do šole pa je potemtakem še bolj razumljiv. Po mnenju avtorice so tako preprosto izgubili učence, ker sistem dela na daljavo ni omogočal izobraževanja vsem (Janušić, 2021, str. 273–277).

Nacionalni inštitut za javno zdravje (2021) je v poročilu o vplivu pandemije covida-19 na duševno zdravje zapisal, da so se ob vračanju otrok v šole po pandemiji covida-19 pokazale povečane potrebe po okrepitvi šolskih svetovalnih služb, predvsem v smislu oblikovanja dejavnosti za krepitev čustvenega zdravja in socialne kompetentnosti, saj je šola prostor, kjer bi takšne dejavnosti lahko dosegle vse učence. Prav tako so zapisali, da je šolanje na daljavo, torej večja potreba po uporabi spleta in digitalnih naprav, povečalo tvegana vedenja otrok, ki so bili na tak način bolj izpostavljeni različnim neprimernim vsebinam na spletu, spletnemu nasilju, večja pa je bila tudi možnost za razvoj odvisnosti od digitalnih naprav. Pandemija pa je pokazala tudi večje potrebe staršev po pomoči pri vzgoji in izobraževanju svojih otrok, ravno zaradi tega pa so se starši najverjetneje še toliko pogosteje obračali na šolsko svetovalno službo (NIJZ, 2021).

2. OPREDELITEV PROBLEMA

Pri raziskovanju bom izhajala iz teoretskih spoznanj in spoznanj na študijski praksi, kjer sem ugotovila, da v osnovnih šolah zaznavajo vedno več duševnih stisk otrok, ki so se začele odražati po pandemiji covida-19.

Že Radulović (2021) in Jozič (2022) sta v svojih zaključnih delih ugotovili, da so se mladi v času pandemije covida-19 soočali s porastom duševnih stisk. Med mladimi so prevladovali stres, negotovost, brezvoljnost, slabo počutje, izstopali so pojavi tesnobe, paničnih napadov, pogosto jokanje in nespečnost, osamljenost, zaskrbljenost in depresivno počutje (Jozič, 2022, str. 33). Tudi rezultati tujih raziskav kažejo na 20-odstotno povečanje težav v duševnem zdravju, odkar se je začela pandemija covida-19 (Kumar in Rajasekharan Nayar, 2021, str. 1–2), temu pa pritrjuje tudi raziskava NIJZ (2022b), v kateri so ugotovili, da je šolanje od doma vplivalo na duševno zdravje otrok, predvsem so zaznali porast in poglobitev duševnih težav. Glede na to, da ima šola pomembno vlogo pri varovanju duševnega zdravja otrok in mnogim otrokom predstavlja edini vir pomoči zunaj družine (Mikuš Kos, 2017, str. 10), se mi zdi pomembno raziskati, kako so se šolske svetovalne delavke in učiteljice soočale s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok. Hkrati me zanima, ali se posledice pandemije covida-19 občutijo še danes (v letu 2024) in na kakšen način so se šolske svetovalne delavke in učiteljice lotile reševanja te problematike. Pomembno se mi zdi nasloviti tudi težave, ki jih zaznavajo šolske strokovne delavke pri svojem delu, ki bi lahko postale smernice za spoprijemanje s težavami v duševnem zdravju osnovnošolskih otrok.

2. 1. Raziskovalna vprašanja

V okviru raziskave sem si zastavila naslednja raziskovalna vprašanja:

RV1: Kakšne posledice zaprtja šol in pandemije covida-19 učiteljice in šolske svetovalne delavke zaznavajo pri učencih osnovnih šol na Gorenjskem?

RV2: Kako in na kakšen način se delo svetovalne službe in delo učiteljic po pandemiji covida-19 razlikuje od obdobja pred njo?

RV3: Kako so se spremenile običajne prakse poučevanja v razredu in pomoč učencem s strani šolske svetovalne službe?

RV4: Kakšno je sodelovanje šole s starši in zunanjimi institucijami na področju duševnega zdravja otrok po pandemiji covida-19?

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava je kvalitativna, empirična in eksplorativna oziroma poizvedovalna (Mesec, 2009, str. 11). Pri kvalitativnih raziskavah zbiramo izkustveno gradivo, besedne opise in pripovedi, zbrane v raziskovalnem procesu (Mesec, 2009, str. 84). Empirično gradivo je sestavljeno iz zapisov intervjujev, ki sem jih opravila s šolskimi svetovalnimi delavkami in učiteljicami, zaposlenimi na osnovnih šolah na Gorenjskem. Prav tako je raziskava eksplorativna ali poizvedovalna, saj je njen namen spoznati določeno področje problematike, ne pa proučiti celotno populacijo (Mesec, 2009, str. 84–85).

3.2. Merski instrument in viri podatkov

Merski instrument je delno standardiziran vprašalnik, sestavljen iz 9 sklopov vprašanj odprtega tipa, ki je priložen k prilogam (Priloga 9.1 – Smernice za intervju). Nekatera vprašanja imajo še podvprašanja. Vprašanja so smernice za intervju, tako da sem bistvena vprašanja opredelila vnaprej, podvprašanja pa sem zastavljala glede na potek intervjuja.

3.3. Populacija in vzorec

Populacija so vse šolske svetovalne delavke in učiteljice, zaposlene na osnovnih šolah na Gorenjskem v šolskem letu 2023/2024. Uporabila sem neslučajnostni priročni vzorec (Mesec, 2009, str. 153), saj sem raziskavo izvedla med ljudmi, ki so mi bili najbolj dostopni in so se odzvali mojemu povabilu.

Vzorec je obsegal pet šolskih svetovalnih delavk in pet učiteljic, zaposlenih na gorenjskih osnovnih šolah, izbranih na podlagi sodelovanja v času prakse in priporočil znancev. Svetovalne delavke in učiteljice, zaposlene na osnovnih šolah na Gorenjskem, sem izbrala naključno, za raziskavo pa izbrala tiste, ki so bile pripravljene sodelovati. Svetovalne delavke imajo različno izobrazbo, dve

sta psihologinji, ena je socialna pedagoginja in dve sta pedagoginji. Njihove izkušnje z delovanjem v svetovalni službi na osnovni šoli so različne, in sicer od 3 do 20 let. Tudi učiteljice sem izbrala naključno na podlagi poznanstev in priporočil svetovalnih delavk. Med učiteljicami dve poučujeta na razredni stopnji, tri pa na predmetni stopnji. Na predmetni stopnji učiteljice poučujejo matematiko, slovenščino in zgodovino. Tri od petih v raziskavi sodelujočih učiteljic so razredničarke.

3.4. Zbiranje podatkov

Metoda zbiranja podatkov je delno strukturirani intervju. Pri tem sem si pomagala s smernicami za intervju. V kontakt s šolskimi svetovalnimi delavkami in učiteljicami sem stopila po e-pošti. V sporočilu sem jim napisala namen svoje raziskave in jih prosila za sodelovanje. S tistimi, ki so se odzvale povabilu, sem se nato dogovorila za srečanje. Intervjuje sem opravila v živo ali po aplikaciji Zoom v šolskem letu 2023/2024. Vse intervjuje sem snemala, kar so sogovornice predhodno tudi odobrile, nato pa jih dobesedno pretipkala na računalnik. Vsi intervjuji so priloženi v prilogah (Priloge 9.2 – Intervjuji s kodiranjem).

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Pridobljene podatke sem analizirala na kvalitativen način. Vseh deset intervjujev sem po prepisu najprej ustrezno označila (šolske svetovalne delavke od A do E in učiteljice od A do E). Slišano sem poskušala čim bolj dobesedno prepisati, kljub temu sem nekje besede zapisala bolj knjižno ali slovnično pravilneje.

Po prepisu intervjujev sem jih naprej ločila na intervjuje, opravljene s šolskimi svetovalnimi delavkami, in intervjuje, opravljene z učiteljicami. Nato sem določila enote kodiranja in kasneje naredila odprto kodiranje. Pri odprtem kodiranju sem zapisovala pomembne izjave v tabelo, kjer sem določala pojme, kategorije in teme. Po odprtem kodiranju sem uporabila še osno kodiranje, kjer sem istim kategorijam pripisovala pojme. S pomočjo kodiranja sem oblikovala poskusno

teorijo ter kasneje tudi končno teoretično formulacijo. Vsi intervjuji in kodiranje so v prilogah (Priloge 9.2 – Intervjuji s kodiranjem).

Primer transkripcije intervjuja z označenimi enotami kodiranja:

T: Kakšne posledice po vašem mnenju ste opazili pri svojem delu na duševnem zdravju otrok in mladostnikov, takoj ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?

SD: Zaznali smo /več apatičnosti pri otrocih/(2), /slabo motivacijo za šolsko delo/(3), /upad zmožnosti vzdrževanja pozornosti/(4), /otroci so poročali o povečani uporabi telefona/(5), /ostajanju pokonci pozno v noč/(6).

T: Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok pa zaznavate sedaj, po več kot štirih letih od začetka pandemije koronavirusa?

SD: Težko rečem, ali gre za vzročno-posledično zvezo, a /še vedno opažamo več apatičnosti/(7), /manj motivacije/(8), /otroci poročajo o tesnobnih občutkih/(9). Na učnem področju zaznavamo /vrzeli v znanju/(10), /slabšo opismenjenost/(11).

Primer odprtega kodiranja:

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
2	več apatičnosti pri otrocih	Apatičnost	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
3	slabo motivacijo za šolsko delo	Slaba motivacija	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
4	upad zmožnosti vzdrževanja pozornosti	Slaba pozornost	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	otroci so poročali o povečani uporabi telefona	Povečana uporaba mobilnega telefona	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
6	ostajanju pokonci pozno v noč	Bedenje pozno v noč	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
7	še vedno opažamo več apatičnosti	Apatičnost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije

Primer osnega kodiranja:

POSLEDICE PANDEMIJE

Posledice takoj ob koncu pandemije:

- Povečana uporaba mobilnega telefona (A4)
- Izguba delovnih navad (C4)
- Neutrjena snov (C5) / vrzeli v znanju (D14)
- Šolsko delo je bilo odvisno od družinske dinamike (D4)
- Izobraževanje je potekalo s pomočjo staršev (D5)
- Odsotnost rutine je poslabšala stanje otrok (D6)
- Otroci so bili glede šolskega dela prepuščeni sami sebi (D7)
- Težave, kjer starši niso bili prisotni (D8)
- Odsotnost rutine je povzročila težave (D9)
- Slabša opismenjenost (D15)
- Učenci so bili vajeni pisanja na računalnik (D17) / težave s pisanjem (D57) / težave s pisanjem tudi v zaključnih razredih (D58) …

4. REZULTATI

Rezultate sem oblikovala s pomočjo analize opravljenih intervjujev. V nadaljevanju jih predstavljam po temah, ki sem jih oblikovala tekom analize. Teme, ki sem jih določila, so: posledice pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok, strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije, pozitivni učinki pandemije, razlike v delu šolske svetovalne službe in učiteljic pred in po pandemiji, primeri dobre prakse blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok, sodelovanje s starši, sodelovanje z drugimi organizacijami in predlogi oz. možnosti izboljšav za boljše soočanje s težavami v duševnem zdravju otrok. Nekatere teme so bile že predhodno zastavljene s smernicami za intervju, druge teme pa so se odpirale tekom intervjuja, zato v nekaterih intervjujih niso obravnavane. Kjer je smiselno, znotraj posamezne teme predstavljam tudi kategorije, ki sem jih razvila med obdelavo podatkov, in sicer z odprtim kodiranjem. Rezultate sem podkrepila tudi s konkretnimi izjavami sodelujočih, ki sem jih zapisala ležeče in s številko izjave.

4.1. Posledice pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok

Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije covida-19

Šolske svetovalne delavke so takoj po pandemiji, ko so se otroci vrnili v šolo, opazile poslabšanje duševnega zdravja otrok (/*med in takoj po pandemiji koronavirusa je bilo zaznati več težav v duševnem zdravju*/ (E9)). Pri otrocih so največkrat opazile slabše duševno zdravje otrok s predhodnimi težavami v duševnem zdravju (/*ali je že pred pandemijo pri njih prihajalo do težav v duševnem zdravju in jih je pandemija nato še poglobila*/ (E19)) in težave v duševnem zdravju pri otrocih, ki prihajajo iz družinskih okolij, ki za otroka niso spodbudna (/*učenci, ki niso imeli podpore staršev in urejenih razmer, so prišli nazaj v šolo s še več težavami*/ (C7)). Šolske svetovalne delavke navajajo težave otrok, kot so anksioznost (/*anksioznost*/ (D11)), depresija (/*pri težavah v duševnem zdravju predvsem depresija*/ (D10)), apatičnost (/*več apatičnosti pri otrocih*/ (A2)), občutek, da ne zmorejo (/*občutka, da ne zmorejo*/ (E16)) in slabša motivacija za šolsko delo (/*slabšo motivacijo za šolsko delo*/ (A3)).

Učiteljice pa večinoma konkretnih težav na duševnem zdravju otrok po končanem šolanju na daljavo niso zaznale (U-B2, U-C94, U-D2). Nekatere so opazile več zadržanosti med učenci (/*slabšem vključevanjem v družbene skupine*/ (U-C34)), pomanjkanje empatije (/*težko se vživljajo v čustva drugih*/ (U-C24)), strah (/*bili bolj boječi*/ (U-D6)) oziroma manj sproščenosti (/*večinoma so bili manj sproščeni*/ (U-E9)). Ena učiteljica je izpostavila, da je bilo duševno zdravje otrok odvisno od odzivov staršev na pandemijo in ukrepe (/*Nekaj otrok je bilo obremenjenih predvsem z odklonilnim odnosom staršev do epidemije oziroma z njihovim pretiranim odzivom nanjo.*/(U-D3)), druga pa je izpostavila tudi, da so bili otroci veseli ponovnega snidenja z vrstniki (/*opazila sem, da so bili otroci zelo veseli, da spet vidijo sošolce, vrstnike*/ (U-A2)).

Posledice na duševnem zdravju sedaj (v letu 2024)

Tako šolske svetovalne delavke kot tudi učiteljice kot najpogostejšo posledico pandemije covida-19, ki jo zaznavajo še vedno, navajajo vrzeli v znanju pri učencih (/*predvsem opažamo še vedno velike luknje v znanju*/ (D24)). Ena učiteljica izpostavlja, da so posledice predvsem na socialnem (/*so pa ostale posledice na socialnem*/ (U-B7)), gibalnem (/*gibalnem*/ (U-B8)) in učnem (/*učnem področju*/ (U-B9)) področju.

Glede posledic na duševnem zdravju sedaj šolske svetovalne delavke največkrat izpostavljajo tesnobo (/*otroci poročajo o tesnobnih občutkih*/ (A9)), anksioznost (/*veliko je anksioznosti*/ (C11)), nemir (/*več je težav z nemirnostjo*/ (B26)), absentizem (/*absentizma iz šole*/ (C12)) in še vedno prisoten strah (/*še vedno opažamo določen strah pri učencih*/ (E20)). Zaznavajo tudi več duševnih stisk kot pred pandemijo (/*povečano število duševnih težav in motenj*/ (D27)), predvsem v manj spodbudnih družinskih situacijah (/*pri družinah, kjer sta slabša družinska dinamika in neustrezno spoprijemanje s težavami prinesli še več duševnih stisk pri učencih*/ (D40)) in večje število hospitalizacij (/*več hospitalizacij*/ (D28)). Opažajo tudi manj motivacije otrok za šolsko delo (/*manj motivacije*/ (A8)) in da se otroci težje zberejo pri pouku (/*težjo zbranost pri pouku*/ (E21)).

Učiteljice posledic na duševnem zdravju zaradi pandemije covida-19 sedaj ne zaznavajo več (U-B6, U-C29, U-D8), opažajo pa, da učenci težje sledijo pouku (/*težje sledijo pouku*/ (U-A11)), slabše sodelujejo s sošolci (/*Še vedno pa je nekaj otrok, ki se stežka vklopijo v družbo in precej izostajajo.*/ (U-D9)), so bolj introvertirani in manj dovzetni za stiske drugih (/*Menim, da je korona vplivala na*

to, da so manj občutljivi za potrebe drugih./ (U-E14)). Stiske pa izhajajo predvsem iz slabšega učnega uspeha (/*Težave se pričnejo, ko se pokaže primanjkljaj v znanju in posledično slabši učni uspeh ter stiske posledično zaradi tega*./ (U-D10)).

Posledice pandemije covida-19 niso zgolj zaradi pandemije

Šolske svetovalne delavke in učiteljice navajajo, da stiske, ki jih zaznavajo, trenutno niso zgolj posledica pandemije covida-19 (/*vendar pa težko to navežem samo na koronavirus in šolanje na daljavo*/ (U-C35)), temveč so posledica digitalizacije otroštva (/*prej digitalizacije otroštva*/ (B17)) in odraza današnje družbe (/*odraz današnje družbe*/ (B33)) ter kombinacija vseh težav, s katerimi se trenutno srečujejo otroci (/*te posledice težko pripisati samo situaciji s koronavirusom, vendar so posledica vseh trenutnih težav, s katerimi se srečujejo otroci v današnjem času*/ (U-C12)).

4.2 Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije covida-19

Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporabljajo šolske svetovalne delavke

Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije covida-19 uporabljajo šolske svetovalne delavke, so raznolike (/*uporabljamo različne strategije pomoči in podpore*/ (E32)), predvsem pa se poslužujejo pogovorov (/*predvsem opravljam razbremenilne pogovore z otroki*/ (A20), delavnic v razredu (/*delavnice za otroke v okviru ur oddelčne skupnosti*/ (A21)), izvajajo dneve dejavnosti (/*svetovalna služba je sama oblikovala dneve dejavnosti na temo nenasilja za učence 6. razreda*/ (B65)), se vključujejo v razredne ure (/*veliko se vključujemo tudi v razredne ure*/ (E39)) in pri svojem delu uporabljajo tehnike sproščanja in umirjanja (/*vaje umirjanja in sproščanja*/ (D46)). Nekatere šolske svetovalne delavke navajajo, da strategij dela po pandemiji covida-19 niso spremenile (B38, D53, E29).

Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporabljajo učiteljice

Učiteljice govorijo o tem, da pri svojem delu uporabljajo enake strategije dela, kot so jih pred pandemijo (/*ne morem trditi, da sem po pandemiji spremenila svoje strategije dela*/ (U-C57)). Poslužujejo se tako individualnega kot skupinskega pristopa, predvsem pa se z učenci pogovarjajo o aktualnih dogodkih, tesno sodelujejo s starši in šolsko svetovalno službo (/*Predvsem se veliko*

pogovarjamo z otroki in njihovimi starši, tesno pa sodelujemo tudi s šolsko strokovno službo. (U-D19-21)). Otroke tudi spodbujajo k sodelovanju v skupini, kar se je izkazalo kot težava po pandemiji covida-19 (/*Poleg tega z različnimi učnimi metodami spodbujam sodelovanje v paru in/ali skupini, spodbujam prijazno in spoštljivo medsebojno komunikacijo in /prijazen pogled na sebe in svoje posebnosti.*/ (U-E29-31)).

<u>Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole</u>

Tako učiteljice kot svetovalne delavke navajajo, da so pri šolanju na daljavo in vrnitvi v šolske klopi sledili smernicam ministrstva in vlade (B41, C39, D50, E41) in poskusili čim bolj približati pouk stanju, kot je bil pred pandemijo covida-19 (/*Kot šola smo poskušali čim bolj normalizirati stanje*./ (U-D22)). Le ena učiteljica je izpostavila, da smernic vlade niso upoštevali oziroma se ne spomni, da bi jih prejeli (/*Smernic vlade ali ministrstva nismo upoštevali oz. se ne spomnim, da bi jih prejeli.*/(U-A24-25)).

Šolske svetovalne delavke med strategijami, ki so se uporabljale na ravni šole pri blaženju posledic pandemije covida-19, izpostavljajo uporabo in posredovanje gradiv drugim strokovnim delavkam (/*veliko smo si pomagali tudi s smernicami in pripomočki za delo, ki jih je izdal NIJZ*/ (E42)), delavnice na različne teme (/*preventivne delavnice na razredni stopnji o čustvih in načinih komunikacije*/ (C45)), tudi na temo duševnega zdravja (/*tudi na temo duševnega zdravja*/ (A27)), predavanja za starše (/*izvajali smo tudi predavanja za starše*/ (E45)) in timsko sodelovanje (/*dobro sodelovanje vodstva in svetovalne službe z učitelji in učenci*/ (C41)). Tri šolske svetovalne delavke so povedale, da še vedno na šoli izvajajo večje število razrednih ur od predpisanih (A35, B48, C40), kjer tematiki duševnega zdravja posvečajo več pozornosti (/*posvetili duševnemu zdravju večjo pozornost*/ (E46)). Šole se tudi vključujejo v različne projekte in programe, kot so na primer Zdrava šola (/*smo del Zdrave šole, ki aktivno skrbi za duševno zdravje otrok*/ (C49)), Unicef (/*vključujemo se v razne projekte Unicefa*/ (B66)), NEON (/*program NEON – varni brez nasilja, ki krepi učence v iskanju boljših načinov reševanja težav kot z nasiljem*/ (C38)) in podobno.

Učiteljice izpostavljajo, da po pandemiji covida-19 niso zaznale novih šolskih pristopov, ki bi prispevali k blaženju posledic pandemije covida-19 (U-B29, U-C95, U-D26, U-E38), so pa kot šola izvajali seminarje za učiteljice na temo duševnega zdravja (/*seminarje za učitelje na to temo*/

(U-A23)), predavanja za starše (/*Starši otrok pa so se lahko udeležili predavanja na temo Pasti družbenih omrežij*./ (U-E45)), dajali učencem naloge, povezane z naravo (/*dobivali so naloge, povezane z naravo*/ (U-A32)), izvajali tedenske razredne ure (/*tako je. Namesto enkrat na dva tedna smo se dobivali tedensko ...*/ (U-B35)), ki so jih posvetili temi duševnega zdravja (/*organizirali delavnice na temo duševnega zdravja za vse osnovnošolce ...*/ (U-D23)) in z učenci opravljali individualne pogovore (/*s pogovori*/ (U-E41)). K izboljšanju počutja so prispevali tudi pogovori o aktualni situaciji (/*prispevali tudi pogovori o aktualni problematiki*/ (U-E6)) in pomoč ter sodelovanje s šolsko svetovalno službo (/*pri tem pa je pomagala tudi svetovalna služba*/ (U-C92)). Ena učiteljica kot dobro strategijo pri blaženju posledic pandemije izpostavlja razširjeni program (t. i. RAP), ki se je na njihovi šoli zelo dobro uveljavil in skrbi tudi za dobro telesno in duševno počutje (/*glede programov, ki bi bili prav usmerjeni v duševno zdravje učencev, pa se je po pandemiji pojavil razširjeni program, t. i. RAP, ki skrbi tako za boljše fizično kot psihično stanje učencev in ponuja različne dejavnosti, med drugimi tudi za ohranjanje in izboljšanje duševnega zdravja*/ (U-C96).

4.3. Pozitivni učinki pandemije covida-19

Med pozitivnimi učinki pandemije tako učiteljice kot šolske svetovalne delavke izpostavljajo boljšo digitalno pismenost vseh, tako učiteljic kot učencev in staršev (/*na splošno dvignila raven digitalne pismenosti*/ (B20)). Ena šolska svetovalna delavka izpostavlja tudi večjo samostojnost učencev (/*večjo samostojnost otrok*/ (D37)), medtem ko je ena učiteljica izpostavila večjo samostojnost otrok pri iskanju informacij (/*opažam, da so otroci postali bolj vešči pri uporabi računalnika, samostojnejši pri iskanju informacij*/ (U-D12-13). Med drugimi pozitivnimi učinki pandemije covida-19 pa sogovornice izpostavljajo tudi, da učenci bolj cenijo druženje z vrstniki (/*ja, učenci so zelo začeli ceniti druženje s sošolci in prijatelji*/ (U-B10)), ter tudi, da je družba spoznala pomembnost učiteljskega poklica (/*Poleg tega pa se mi zdi, da je pri delu doma družba, predvsem nekateri starši, spoznala, da so učitelji pomemben člen pri vzgoji in izobraževanju. Počutimo se bolj cenjene oz. naše delo se mi zdi, da je bolj cenjeno, saj so tudi starši spoznali, kako je biti v vlogi učitelja*./ (U-C11-12)). Ena učiteljica je izpostavila tudi, da nas je pandemija bolj

povezala (/*nasploh se mi zdi, da nas je cela izkušnja bolj povezala, čeprav nas je razdajala na osnovi razdalj*/ (U-C55)), vsi bolj pazimo na zdravje (/*zdi se mi tudi, da vsi, tako učenci kot učitelji, bolj pazimo na zdravje, kot smo v preteklosti. Npr. pri učencih opažam, da si večkrat in bolj dosledno umivajo roke, kot so to počeli včasih*/ (U-C56)), več je tudi medsebojne pomoči.

Dve učiteljici in dve šolski svetovalni delavki ne zaznavajo pozitivnih učinkov pandemije (/*ne, ne zaznavam pozitivnih učinkov*/ (U-A16)), dve šolski svetovalni delavki pa izpostavljata, da učinki niso zgolj pozitivni (/*težko se odločim, ali je to zgolj pozitivna stran*/ (A12)), saj boljša digitalna pismenost prinaša tudi negativne posledice (/*vendar to prinaša tudi negativne posledice*/ (E28)).

4.4. Razlike v delu šolske svetovalne službe in učiteljic pred in po pandemiji

Pri razlikovanju dela pred in po pandemiji covida-19 šolske svetovalne delavke predvsem izpostavljajo večji obseg dela po pandemiji (/*večji obseg dela*/ (B39)) in večje število učencev, ki potrebujejo pomoč šolske svetovalne službe (/*zaznavamo več učencev, ki so vključeni v svetovalno službo*/ (E30)). Ena šolska svetovalna delavka izpostavlja tudi, da opaža, da je po pandemiji covida-19 več otrok vključenih na centru za socialno delo (/*po kovidu se je povečalo število otrok, ki so obravnavani s strani centra za socialno delo*/ (B23). Učiteljice izpostavljajo predvsem to, da več časa posvetijo razlagi snovi, širjenju besedišča in ponovitvi snovi (/*učitelj mora bistveno več časa posvetiti razlagi snovi, širjenju besedišča in ponovitvi snovi*/ (U-A17-20)), več nudijo tudi individualne pomoči učencem (/*vse več je tudi individualne razlage in pomoči, torej dela ena na ena*/ (U-A20)). Dve učiteljici pravita, da se je stanje normaliziralo in pri delu ni več razlik v primerjavi z obdobjem pred pandemijo covida-19 (/*Stanje se je sedaj že normaliziralo in bistvenih razlik med obdobjem pred in po pandemiji ni.*/ (U-D14-15)). Kot težavo pa izpostavljajo tudi pomanjkanje kadra (/*pomanjkanja kadra*/ (U-A21)) in vedno bolj zahtevno delo (/*vedno bolj zahtevnega dela*/ (U-A22)).

4.5. Primeri dobre prakse blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok

Kot primer dobre prakse blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok samo ena šolska svetovalna delavka izpostavi primer dobre prakse, in sicer preventivne delavnice z učenci o čustvih in načinih komunikacije (/*preventivne delavnice na razredni stopnji o čustvih in načinih komunikacije*/ (C45)). Učiteljice pa izpostavijo dva primera dobre prakse dela po pandemiji covida-19, in sicer predavanja o škodljivi rabi elektronskih naprav (/*menim, da predvsem kakšna predavanja o škodljivosti pretirane rabe elektronskih naprav*/ (U-A28) ter pogovore in dobro medsebojno sodelovanje vseh vpletenih, tako strokovnih delavk kot otrok in staršev (/*Menim, da bi bil dober primer veliko pogovorov z učenci in starši ter dobro medsebojno sodelovanje vseh vpletenih/* (U-D33-35)).

4.6. Sodelovanje s starši

Šolske svetovalne delavke glede sodelovanja s starši navajajo raznolike izkušnje s sodelovanjem (/*z nekaterimi lažje, z drugimi bolj zahtevno*/ (C29)). Včasih je sodelovanje bolj uspešno, včasih manj (/*kdaj bolj uspešno, drugič manj*/ (C32)), predvsem pa starši s šolo sodelujejo ob koncu leta (/*junija pa starši veliko kontaktirajo šolo v zvezi z nezadovoljstvom glede ocen*/ (A39)) oziroma ob težavah učencev (/*starši dobro sodelujejo s šolo predvsem takrat, ko so izrazite težave z učencem*/ (C53)). Starši so redno vabljeni na govorilne ure, roditeljske sestanke (/*starši so redno vabljeni na govorilne ure in roditeljske sestanke*/ (A37)) in predavanja, vendar je odziv različen (/*zelo malo staršev se udeležuje predavanj za starše, kljub zanimivi vsebini*/ (C54)).

Tudi učiteljice glede sodelovanja s starši navajajo raznolike izkušnje s sodelovanjem (/*Z nekaterimi bolje, drugimi slabše*./ (U-D40)). Prav tako dodajajo, da je pomanjkanje interesa za dogodke za starše (/*Kadar šola organizira roditeljske sestanke ali predavanja oz. delavnice za starše, je odziv skromen ne glede na tematiko*./ (U-E47)) in da starši menijo, da je za vse stiske otrok kriva šola (/*starši pričakujejo, da se vse težave rešijo v šoli in da doma nimajo veliko dela z učno snovjo ali*

z vedenjskimi težavami/ (U-A32)). Le ena učiteljica pravi, da s starši uspešno sodelujejo brez težav (/*starši so zelo sodelujoči*/ (U-C99)).

4.7. Sodelovanje z drugimi organizacijami

Glede sodelovanja z drugimi organizacijami šolske svetovalne delavke navajajo redno in dobro sodelovanje z vsemi zunanjimi organizacijami, s katerimi sodelujejo (/*sodelovanje z zunanjimi inštitucijami je zelo dobro*/ (C55)). Največ sodelujejo s centri za socialno delo (/*veliko sodelujemo s CSD-jem*/ (E50)) in s centrom za duševno zdravje otrok in mladostnikov (/*CDZOM redno in dobro sodelujemo*/ (A36)) ter se povezujejo z drugimi šolami (/*drugimi šolami oziroma njihovimi strokovnimi službami se povezujemo*/ (C28)). Priložnostno sodelujejo tudi z mladinskim centrom (/*mladinskim* centrom/ (C60)), domovi za stare (/*domom upokojencev*/ (C61)), pediatrično kliniko (/*sodelovanje smo vzpostavili tudi s pediatrično kliniko*/ (D64)) in lokalno skupnostjo (/*lokalno skupnostjo*/ (D63, E52)).

Učiteljice večinoma navajajo, da ne sodelujejo z drugimi organizacijami, vezanimi na duševno zdravje (/*sama ne sodelujem z nobenimi drugimi organizacijami, vezanimi na duševno zdravje otrok in mladostnikov*/ (U-B44)). Prav tako povedo, da je za sodelovanje s temi organizacijami zadolžena šolska svetovalna služba (/*Kar se tiče duševnega zdravja z zunanjimi organizacijami, sodeluje svetovalna delavka*./ (U-D54)). Same dobro sodelujejo z lokalno skupnostjo, ljudsko univerzo, službami za reševanje in domovi za stare ter se povezujejo z drugimi šolami (/*Šola z lokalno skupnostjo sodeluje priložnostno ali v okviru projektov. Sodelovali smo že z ljudsko univerzo, gasilci, policisti, gimnazijo in srednjo šolo, domom za ostarele …*/ (U-E51-55)).

4.8. Predlogi oz. možnosti izboljšav za boljše soočanje s težavami v duševnem zdravju otrok

Na vprašanje, kaj bi kot šolske strokovne delavke potrebovale, da bi se lažje spoprijele s težavami v duševnem zdravju otrok, sem največkrat prejela odgovor, da bi se moral izboljšati zdravstveni

sistem (/*boljšo dostopnost do zdravstvenega sistema otrokom, ki potrebujejo pomoč v duševnem zdravju*/ (E56)), skrajšati pa bi se morale tudi čakalne vrste, da bi otroci prej prišli na vrsto (/*Za otroka, ki potrebuje pomoč, je nesprejemljivo, da na to čaka nekaj mesecev.*/ (U-D52)). Prav tako kot predlog navajajo več izobraževanj in seminarjev (/*več izobraževanj in seminarjev, ki bi bili predpisani s strani ministrstva na sistemski ravni*/ (C62-63)). Ena učiteljica meni, da učiteljice niso dovolj usposobljene za pomoč ob težavah v duševnem zdravju (/*mislim, da učitelji nismo dovolj usposobljeni za pomoč otrokom s težavami z duševnim zdravjem in da so za to druge ustanove, izven šole*/ U-B46)), zato bi morala pomoč zunaj šole bolje funkcionirati. Tudi šolske svetovalne delavke menijo, da šole ne zmorejo zagotoviti zadostne pomoči (/*Šola jim namreč ne more zagotoviti vsega tistega, kar oni potrebujejo, ko je stiska velika*./ (E59)) in da so tako otroci prepuščeni sami sebi (/*otroci pa tako ostajajo s premalo pomoči ujeti sami s sabo*/ (E58)) oziroma so odvisni od pomoči staršev oz. skrbnikov (/*Starši so prepuščeni svoji iznajdljivosti in svojim finančnim vložkom, ki pa ga niso zmožni vsi.*/ (U-D47)). Prav tako večinoma navajajo, da bi pri svojem delu potrebovale več gradiv ali izobraževanj na temo duševnega zdravja (/*več izobraževanj na temo duševnega zdravja pri vseh vpletenih, ki delajo z otroki in mladostniki*/ (E55)). Poleg že naštetih predlogov pa šolske svetovalne delavke in učiteljice navajajo tudi pomoč drugih (/*več pomoči učencem zunaj šole*/ (U-E61)), boljši odziv države (/*boljšega odziva države na globalne situacije, kot je bila pandemija covida-19*/ (B73)) in željo po boljšem sodelovanju s starši (/*boljše sodelovanje staršev pri reševanju težav njihovih otrok*/ (U-A41)). Le dve šolski svetovalni delavki in ena učiteljica izpostavljajo, da so zadovoljne s trenutnimi možnostmi pomoči (/*trenutno sodelovanje uspešno in ne bi potrebovala nič več*/ (U-C104)) in da težave uspešno rešujejo na ravni šole (/*kar uspešno s celotnim timom soočamo s težavami in jih uspešno rešujemo*/ (D67)).

5. RAZPRAVA

V razpravi povzemam glavne ugotovitve raziskave, ki jih povezujem s teoretičnimi izhodišči, predstavljenimi v teoretičnem uvodu. Predstavila jih bom glede na raziskovalna vprašanja, ki sem si jih zastavila pred raziskovanjem.

RV1: Kakšne posledice zaprtja šol in pandemije covida-19 učiteljice in šolske svetovalne delavke zaznavajo pri učencih osnovnih šol na Gorenjskem?

Primerjava podatkov iz obdobij pred in po pandemiji covida-19 kažejo na poslabšanje duševnega zdravja pri otrocih v Sloveniji (Jeriček Klanšček idr., 2023, str. 34–19). V raziskavi sem ugotovila, da so predvsem šolske svetovalne delavke zaznale poslabšanje duševnega zdravja otrok po prihodu nazaj v šolo. Predvsem se je poslabšalo duševno zdravje otrok, ki prihajajo iz manj spodbudnih družinskih okolij, in duševno zdravje otrok, ki so že predhodno imeli težave v duševnem zdravju, kar ugotavljajo tudi avtorji raziskave European Education and Culture Executive Agency (2022, str. 6). Šola ima pomembno vlogo pri varovanju duševnega zdravja. Je najpomembnejši prostor socializacije, kjer lahko otroci doživljajo kroničen stres in imajo slabe izkušnje, lahko pa ima šola mnoge varovalne učinke duševnega zdravja. Varovalni dejavniki v šoli so še posebej pomembni za tiste otroke, ki odraščajo v neugodnih družinskih in socialnih okoljih in so obremenjeni s številnimi dejavniki tveganja (Mikuš Kos, 2017, str. 8).

Sogovornice so pri učencih po prihodu nazaj v šolo opazile podobne težave, kot jih navaja tudi Nacionalni inštitut za javno zdravje v svoji raziskavi (2022b), in sicer izgubo motivacije, čustvene stiske, depresijo, anksioznost in težave na socialnem področju. Učiteljice konkretnih težav na duševnem zdravju takoj po koncu pandemije covida-19 niso zaznale, so pa opazile druge posledice na socialnem, gibalnem in učnem področju. Predvsem so izpostavljale vrzeli v znanju, ki so prisotne še danes (v letu 2024).

Po več kot štirih letih od začetka pandemije covida-19 šolske svetovalne delavke še vedno zaznavajo težave v duševnem zdravju otrok, med drugim predvsem manj motivacije, anksioznost, absentizem in več hospitalizacij. Učiteljice trenutno ne zaznavajo večjih težav v duševnem zdravju, povezanih s šolanjem od doma, opažajo pa večjo introvertiranost učencev in več nemira. Večina

sogovornic meni, da težave v duševnem zdravju, ki jih opažajo trenutno, niso zgolj posledica pandemije covida-19 in s tem povezanih ukrepov, temveč trenutnega stanja družbe in drugih težav, s katerimi se dandanes soočajo otroci. Tako ugotavljam, da trenutno na sodelujočih šolah večinoma ni zaznati posledic pandemije covida-19, ki bi vplivale na duševno zdravje otrok na dolgi rok, kot so predvidevali različni strokovnjaki.

RV2: Kako in na kakšen način se delo svetovalne službe in delo učiteljic po pandemiji covida-19 razlikuje od obdobja pred njo?

Delo šolskih svetovalnih delavk in učiteljic je bilo ob prehodu na izobraževanje na daljavo deležno velikih sprememb. Svetovalne delavke so bile med pandemijo pomembne akterke pri reševanju različnih situacij, ki so povezane z odnosi med odraslimi in otroki, z učnim delom, vzgojnimi vprašanji ter dilemami učiteljic pri izvajanju šolskega dela na daljavo, ne nazadnje pa tudi z vodenjem vzgojno-izobraževalne ustanove. Učiteljice so bile praviloma usmerjene v pripravo pedagoških gradiv in sprotno komunikacijo z učenci o opravljanju šolskih obveznosti, svetovalne delavke pa naj bi bile posebej pozorne tudi na otroke ter starše iz ranljivejših družbenih skupin (Gregorčič Mrvar, Jeznik, Šarić in Šteh, 2021, str. 151). Prav tako Ceglar (2021) v svoji magistrski nalogi ugotavlja, da se je vloga šolske svetovalne službe pri delu na daljavo vsebinsko in organizacijsko spremenila, v ospredju je bila posvetovalna vloga v sodelovanju z učiteljicami in vodstvom, svetovalno delo z učenci pa ni bilo realizirano; največja pomanjkljivost se je kazala v pomanjkanju osebnega stika.

Več kot štiri leta po začetku pandemije covida-19 in šolanja na daljavo ugotavljam, da tako učiteljice kot tudi šolske svetovalne delavke pri svojem delu ne zaznavajo večjih razlik v delu pred in po pandemiji covida-19, se pa razlike kažejo v večjemu obsegu dela, pomanjkanju kadra, več učencev je vključenih v procese sodelovanja s šolsko svetovalno delavko, več časa se nameni tudi individualni pomoči učencem, razlagi snovi, ponavljanju in širjenju besedišča, kar je posledica vrzeli v znanju iz obdobja šolanja na daljavo. Po pandemiji covida-19 so v šolah tudi povečali število razrednih ur za učence, kar poteka še danes, na katerih posvetijo temi duševnega zdravja več pozornosti.

Kot razliko v delu sogovornice navajajo tudi večjo potrebo po uporabi spleta in digitalnih naprav. Boljša digitalna pismenost vseh, ki je posledica šolanja na daljavo, je s seboj prinesla tudi druge negativne posledice, in sicer škodljivo povečano rabo elektronskih naprav, ki ovirajo šolski učni proces. Kot navaja tudi NIJZ (2021), je večja potreba po uporabi digitalnih naprav povečala tveganja otrok, ki so na tak način bolj izpostavljeni različnim neprimernim vsebinam na spletu, spletnemu nasilju, večja pa je tudi možnost za razvoj odvisnosti od digitalnih naprav.

RV3: Kako so se spremenile običajne prakse poučevanja v razredu in pomoč učencem s strani šolske svetovalne službe?

Šole so se blaženja posledic dolgotrajnega zaprtja šol lotevale na najrazličnejše načine. Nekatere šole so izvajale različne aktivnosti, kot so delavnice za duševno zdravje, zagotavljanje vzpodbudnega učnega okolja, skrb za več gibanja, organizacija tematskih razrednih ur, pri tem pa so sodelovale z zunanjimi izvajalci oziroma so programe za blažitev posledic razvijale same (NIJZ, 2022b).

Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2020a, 2020b) je ob razglasitvi pandemije objavil priporočila za izobraževanje na daljavo tako za šolske svetovalne delavke kot tudi za učiteljice. V raziskavi sem ugotovila, da so vse šole, s katerih sogovornice prihajajo, pri svojem delu sledile smernicam ministrstva in vlade, nekatere tudi z lastnimi izboljšavami, le ena učiteljica se ne spomni, da bi smernice za delo sploh prejeli.

Sogovornice navajajo, da so kot strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije na ravni šole izvajali delavnice za otroke, tedenske razredne ure, predavanja za starše, izvajali so projekte, programe in dneve dejavnosti, izobraževanja za strokovni kader in timsko so sodelovali pri reševanju težav. Nekatere učiteljice navajajo, da pri blaženju posledic pandemije na duševnem zdravju otrok niso uporabili posebnih šolskih pristopov, vendar so temi duševnega zdravja namenili več pozornosti. Nekatere od teh strategij podpore in pomoči so vključili tudi v redni učni proces in jih izvajajo še danes (npr. tedenske razredne ure, sodelovanje na projektih, programih …).

Kot v raziskavi ugotavljata Klemenčič Rozman in Dekleva (2019, str. 239), duševne stiske v šoli največkrat neposredno prepoznajo razredničarke in druge učiteljice ter tako predstavljajo most od

otroka v stiski do svetovalne službe. Koliko so prve in druge občutljive za to, pa je odvisno predvsem od njihove osebne naravnanosti. Z zapisanim se strinjajo tudi sogovornice v raziskavi, saj so po navadi ravno učiteljice tiste, ki prepoznajo stiske otrok in jih napotijo k šolski svetovalni delavki. Da bo pomoč učinkovita, pa mora biti zasnovana celostno, z vključitvijo vseh vpletenih (Magajna, Kavkler, Čačinovič Vogrinčič, Pečjak, Bregar Golobič, 2008, str. 29). Tako učiteljice kot šolske svetovalne delavke, sodelujoče v raziskavi, kot strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok uporabljajo predvsem individualne pogovore, delavnice, tehnike sproščanja in umirjanja ter učence spodbujajo k delovanju v paru/skupini.

RV4: Kakšno je sodelovanje šole s starši in zunanjimi institucijami na področju duševnega zdravja otrok po pandemiji covida-19?

V času vse večjih raznolikostih družbe in vse višjih pričakovanj, ki jih družba in starši postavljajo pred otroke, postaja sodelovanje med starši in šolo neizbežno in vedno bolj intenzivno (Hornby in Lafaele, 2011). Sodelovanju med starši in šolo najpogosteje pravimo partnerski odnos, v katerem gre za enakopravno delitev odgovornosti za razvoj in napredek otroka in za iskanje dialoga med skupino enakovrednih sogovornikov (Grafenauer Ekart, 2020, str. 36). Pri tem pa Kroflič (2015, str. 10) opozarja, da pri razvijanju partnerstva med družino in šolo pogosto pozabimo na otroke, ki bi jim morali dati možnost, da pri dogovorih, ki zadevajo njih same, aktivno sodelujejo.

Sogovornice v raziskavi navajajo raznolike izkušnje sodelovanja s starši. Epstein (2011, str. 138) navaja tri modele, oblike oz. načine, s katerimi se starši vključujejo v sodelovanje s šolo, in sicer: model ločene odgovornosti, model skupne odgovornosti in model zaporedne odgovornosti. V pogovoru s sogovornicami sem zaznala vse tri navedene oblike sodelovanja, saj nekatere sogovornice menijo, da težave otrok niso stvar šole in bi morali starši bolj poskrbeti za to, ker so oni skrbniki, ena sogovornica pa je izpostavila tudi, da starši menijo, da je za težave otrok odgovorna šola. Ugotavljam, da je sodelovanje šole s starši včasih bolj uspešno, drugič manj, predvsem pa starši s šolo sodelujejo ob težavah učencev v šoli ali ob koncu šolskega leta. Starši so redno vabljeni na govorilne ure, roditeljske sestanke in predavanja, vendar je odziv različen. Glede

aktivnega sodelovanja otrok pri dogovorih, ki zadevajo njih same, pa sogovornice v raziskavi niso govorile.

V razvoj celovitih in vsestranskih oblik pomoči sta ključna interdisciplinarno sodelovanje in razvijanje učinkovitega sodelovanja med šolo, domom, različnimi zunanjimi ustanovami in širšim okoljem (Magajna, Kavkler, Čačinovič Vogrinčič, Pečjak, Bregar Golobič, 2008, str. 30). Šole se ne povezujejo le s starši, temveč tudi z različnimi zunanjimi institucijami. Od vsake posamezne šole pa je odvisno, koliko vključuje dodatne vire podpore, tako formalne kot neformalne, in širi svojo mrežo, kar lahko koristi vsem udeležencem. V primeru psihosocialnih stisk je namreč socialna in zaščitna razsežnost šole nekaj, kar bi šola morala razviti, če želi biti varovalni dejavnik za otroke v današnjem svetu. Ko se šola poveže s posamezniki in skupinami v skupnosti, to sodelovanje opolnomoči obe strani ter poveča trud in motivacijo za doseganje ciljev, ki jih posameznik sam ne bi mogel doseči. Pomembno je, da se šole, člani šolske skupnosti, posamezniki in različne institucije v okolju aktivno povezujejo, gradijo medsebojno zaupanje ter spodbujajo kulturo dialoga skozi različne skupne dejavnosti v šoli in širši skupnosti. To odpira prostor za učenje drug od drugega, širi možnosti izobraževanja za mlade in odrasle ter krepi socialni in kulturni kapital posameznikov. Takšen pristop povečuje občutek pripadnosti, solidarnosti in omogoča tako osebni kot skupnostni razvoj (Šteh, Kalin in Gregorčič Mrvar, 2015, str. 27).

Šola potrebuje sodelovanje s posamezniki in institucijami v skupnosti, tudi s starši, na dveh ravneh, in sicer sodelovanje potrebuje pri podpori in delu šole nasploh oziroma zagotavljanju kakovostnega vzgojno-izobraževalnega dela v celoti – kot sogovornike in partnerje jih potrebuje pri izvajanju skupnih akcij, dejavnosti, programov, projektov ipd. Na drugi strani šola potrebuje sodelovanje s posamezniki in institucijami v skupnosti pri podpori in delu z učenci, ki potrebujejo pomoč – kot sogovornike in partnerje jih potrebuje zlasti znotraj svetovalnega in posvetovalnega dela v primeru težav in stisk učencev (Gregorčič Mrvar in Mažgon, 2016, str. 40–42).

Šola sodeluje z zunanjimi institucijami na različne načine. Z nekaterimi institucijami, ki so usmerjene v sistemsko podporo (npr. ministrstvo), gre bolj za enosmerno komunikacijo v obliki okrožnic, partnerskega svetovanja pa je premalo. Nekatere druge institucije imajo strokovno podporno in posvetovalno vlogo (npr. Zavod za šolstvo, fakultete, inštituti). Za različne vrste

preventivnih dejavnosti se šole marsikdaj povežejo s prostovoljnimi društvi in drugimi nevladnimi organizacijami. Potem so tu še ustanove, ki so bolj kurativno naravnane (npr. centri za socialno delo, svetovalni centri) in običajno vstopijo v sodelovanje s šolo, ko gre za večje individualne težave pri učencih, kot so velike duševne stiske in nasilje v družini. Sodelovanje s specialnimi zunanjimi institucijami je nujno v primerih, ko vrsta in obseg težav otroka presegata zmožnosti in usposobljenost šolskih strokovnih delavcev (Jeznik in Šarić, 2022, str. 116), kar je pogosto tudi razlog sodelovanja pri težavah v duševnem zdravju otrok.

V raziskavi ugotavljam, da se z zunanjimi institucijami na področju duševnega zdravja povezujejo zgolj šolske svetovalne delavke, učiteljice pa ne. Šolske svetovalne delavke tako največ sodelujejo s centri za duševno zdravje otrok in mladostnikov in centri za socialno delo, priložnostno pa se povezujejo tudi s pediatrično kliniko in drugimi lokalnimi institucijami. Tako učiteljice kot tudi šolske svetovalne delavke pa sodelujejo tudi z lokalno skupnostjo, domovi za starejše občane, mladinskim centrom in se povezujejo z drugimi šolami.

5.1. Kritično ovrednotenje uporabljene metodologije

Če kritično ovrednotim uporabljeno metodologijo, lahko prepoznam tako prednosti kot tudi omejitve.

Raziskava omogoča poglobljeno razumevanje, s katerimi težavami v duševnem zdravju otrok zaradi pandemije covida-19 se šolske svetovalne delavke in učiteljice v letu 2024 še vedno soočajo. Prav tako so rezultati raziskave lahko v pomoč pri izboljševanju politik in praks ter lahko pomagajo pri oblikovanju programov za strokovno izobraževanje in usposabljanje, da bi bili bolje pripravljeni na izredne situacije, kot je bila pandemija.

Ima pa uporabljena metodologija tudi svoje omejitve. Prvo omejitev raziskave vidim v tem, da sem raziskavo opravila med šolskimi strokovnimi delavkami, ki so mi bile najlažje dostopne. Zaradi tega in zaradi velikosti vzorca (deset sogovornic) rezultatov raziskave ne morem posplošiti na celotno populacijo.

Omejitev raziskave vidim tudi v tem, da je od pandemije covida-19 minilo že kar nekaj časa, vmes pa so se zgodili tudi drugi dogodki, ki so vplivali na dogajanje v osnovnih šolah (npr. streljanje v srbski osnovni šoli, vojna v Ukrajini itd.) in na duševno zdravje otrok. Zato sogovornice tudi težko izrazijo, ali so posledice na duševnem zdravju, ki jih opažajo trenutno (v letu 2024), povezane zgolj s pandemijo covida-19 ali so odraz tudi vseh ostalih dogajanj po svetu.

Tretja omejitev, s katero sem se srečevala med opravljanjem raziskave, je bila slaba odzivnost učiteljic. Veliko učiteljic je sodelovanje zavrnilo, ker se niso počutile dovolj kompetentne za pogovor o tej temi ali pa so že na začetku povedale, da same na zaznavajo težav v duševnem zdravju otrok in ne vidijo smisla v sodelovanju. Poleg tega od veliko učiteljic kljub večkratnemu povabilu odgovora sploh nisem prejela.

6. SKLEPI

Na podlagi analize podatkov 10 intervjujev, ki sem jih opravila s sogovornicami, sklepam:

- da so šolske svetovalne delavke zaznale posledice pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok takoj po koncu šolanja na daljavo, predvsem pri otrocih z že predhodnimi težavami v duševnem zdravju in pri otrocih, ki prihajajo iz manj spodbudnih družinskih okolij;
- da učiteljice konkretnih težav na duševnem zdravju otrok po končanem šolanju na daljavo niso zaznale;
- da šolske svetovalne delavke še vedno zaznavajo posledice pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok, predvsem zaznavajo tesnobo, anksioznost, nemir, absentizem, še vedno prisoten strah, manj motivacije za šolsko delo, težjo zbranost pri pouku in večje število hospitalizacij;
- da učiteljice posledic na duševnem zdravju otrok zaradi pandemije covida-19 ne zaznavajo več, zaznavajo pa težave na drugih področjih (socialnem, gibalnem in učnem področju);
- da stiske, ki jih šolske svetovalne delavke in učiteljice trenutno zaznavajo pri otrocih, niso posledica zgolj pandemije covida-19, temveč tudi drugih težav, s katerimi se ti trenutno soočajo;
- da šolske svetovalne delavke in učiteljice po pandemiji covida-19 večinoma niso spreminjale svojih načinov dela z učenci;
- da šolske svetovalne delavke uporabljajo raznolike strategije blaženja posledic pandemije, predvsem uporabljajo individualne pogovore, se vključujejo v razredne ure, kjer izvajajo delavnice, uporabljajo tehnike umirjanja in sproščanja …
- da se učiteljice pri blaženju posledic pandemije covida-19 poslužujejo tako individualnega kot tudi skupinskega pristopa, predvsem pa sodelujejo s starši in svetovalno službo;
- da so pri blaženju posledic pandemije covida-19 na ravni šole skoraj vsi sledili smernicam ministrstva in vlade, poleg tega pa so po pandemiji covida-19 več pozornosti začeli namenjati temi duševnega zdravja otrok;

- da šolske strokovne delavke opažajo pozitivne posledice pandemije covida-19, predvsem boljše digitalne spretnosti vseh, tako učencev kot tudi staršev in zaposlenih;
- da se delo šolske svetovalne službe in delo učiteljic pred pandemijo covida-19 razlikuje od dela po pandemiji covida-19, vendar ne bistveno. Razlike v delu so predvsem v večjem obsegu dela, pomanjkanju kadra, vedno bolj zahtevnem delu, v večjem številu otrok, ki potrebujejo pomoč, in v tem, da učiteljice več časa posvetijo razlagi in ponovitvi snovi;
- da učiteljice in šolske svetovalne delavke kot primer dobre prakse blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok izpostavljajo preventivne delavnice o čustvih in načinih komunikacije, predavanja o škodljivi rabi elektronskih naprav, pogovore in dobro medsebojno sodelovanje vseh vpletenih;
- da obstajajo zelo raznolike izkušnje sodelovanja staršev s šolo. Starši s šolo sodelujejo predvsem v obliki govorilnih ur, roditeljskih sestankov in predavanj za starše, vendar so ti kljub zanimivi tematiki slabo obiskani oziroma so obiskani ob zaključku leta ali ob težavah učencev;
- da šolske svetovalne delavke redno in dobro sodelujejo z zunanjimi organizacijami, vezanimi na duševno zdravje otrok, predvsem sodelujejo s centri za socialno delo in centri za duševno zdravje otrok in mladostnikov ter se povezujejo z drugimi šolami;
- da učiteljice ne sodelujejo z zunanjimi organizacijami, vezanimi na duševno zdravje otrok, saj je po njihovem večinskem mnenju za to zadolžena šolska svetovalna služba;
- da bi šolske svetovalne delavke in učiteljice pri svojem delu potrebovale več izobraževanj, seminarjev in gradiv ter spremembe na sistemski ravni, predvsem zmanjšanje čakalnih vrst v zdravstvu in pomoč drugih strokovnjakov, da bi se lažje spoprijele s težavami v duševnem zdravju otrok. Same se namreč ne počutijo dovolj usposobljene za pomoč otrokom v stiski oziroma ob težavah z duševnim zdravjem. Le dve šolski svetovalni delavki in ena učiteljica izpostavljajo, da so zadovoljne s trenutnimi možnostmi pomoči in rešitvami na ravni šole.

7. PREDLOGI

V raziskavi ugotavljam, da otroci še vedno nimajo zadostne podpore v šoli in drugih (zdravstvenih) institucijah, potrebe pa se povečujejo, zato predlagam ustrezno podporo in povezovanje šolskega in zdravstvenega sistema. Posledično predlagam zaposlitev večjega števila šolskih svetovalnih delavk, da bi te zaradi povečanih potreb po pomoči in podpori otrokom bile zmožne pomagati vsem otrokom v stiski.

Prav tako v povezavi z zgornjim predlogom predlagam izobraževanje šolskih svetovalnih delavk in učiteljic na temo duševnega zdravja, da se bodo čutile opolnomočene pri pomoči otrokom v stiski in bodo lahko predstavljale pomembno oporo oziroma most do prehoda otroka s stisko v zdravstveni sistem.

Predlagam tudi izboljšanje dostopnosti do strokovnjakov s področja duševnega zdravja v Sloveniji, saj so trenutne čakalne vrste za otroške psihiatre in klinične psihologe resnično predolge.

Predlagam tudi več osveščanja o duševnem zdravju in preventivnih delavnic na to temo v osnovnih šolah, s čimer bi se vsi – učenci, zaposleni in lahko tudi starši – spoznali s temo in znali ustrezno poiskati skupno rešitev za otroke s težavami v duševnem zdravju.

Predlagam, da šola že na začetku leta poskrbi za to, da se s starši ustvari dober partnerski odnos, da se počutijo slišane in bodo radi sodelovali in skupaj z otrokom soustvarjali poslanstvo in vizijo šole. Kot predlog predlagam, poleg roditeljskega sestanka, individualne spoznavne ure z učiteljico in šolsko svetovalno delavko. Tako bo starš vedel, na koga se lahko obrne v stiski ali ob dilemi.

Predlagam močno povezovanje šole z zunanjimi institucijami, lokalno skupnostjo in drugimi šolami, saj je, kot pravijo Gregorčič Mrvar idr. (2016), socialna in zaščitna razsežnost šole nekaj, kar bi šola morala imeti, če želi biti varovalni dejavnik za otroke v današnjem svetu. Ko se šola poveže s posamezniki in skupinami v skupnosti, to sodelovanje opolnomoči obe strani ter poveča trud in motivacijo za doseganje ciljev, ki jih posameznik sam ne bi mogel doseči.

8. LITERATURA

Barry, M. M. & Friedli, L. (2008). *The influence of social, demographic and physical factors on positive mental health in children, adults and older people*. Pridobljeno 24. 4. 2024 s https://aran.library.nuigalway.ie/handle/10379/2684

Bečaj, J. (2000). Šolska kultura – temeljne dimenzije. *Šolsko svetovalno delo*, 5(1), 5–18.

Bell, I. H., Nicholas, J., Broomhall, A., Bailey, E., Bendall, S., Boland, A., Robinson, J., Adams, S., McGorry, P. & Thompson, A. (2023). The impact of COVID-19 on youth mental health: A mixed methods survey. *Psychiatry Research*, 321, 1–9. Pridobljeno 5. 10. 2024 s https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0165178123000355?ref=cra_js_challenge&fr=RR-1

Berčnik, S. (2022). Primarno zdravstveno varstvo otrok pred in med epidemijo covid-19. V Petelin, A. (ur.), *Zdravje otrok in mladostnikov: Zbornik povzetkov z recenzijo* (str. 212). Koper: Univerza na Primorskem. Pridobljeno 24. 4. 2024 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-L52WLCH9/be764677-3da9-4d55-ad24-bd46e5e2c467/PDF

Božič, U. (2023). Duševno zdravje otrok in mladostnikov v sodobnem času. *Specialna in rehabilitacijska pedagogika,* 31(1/2), 170–192.

Bursztein Lipsicas, C. & Apter, A. (2011). Evidence-based prevention and treatment of suicidality in children and adolescents. V R. C. O'Connor, S. Platt in J. Gordon (ur.), *International Handbook of Suicide Prevention* (str. 291–307). Chichester, UK: John Wiley & Sons, Ltd.

Caspi, A., Houts, R. M., Ambler, A., Danese, A., Elliott, M. L., Hariri, A., Harrington, H., Hogan, S., Poulton, R., Ramrakha, S., Hartmann Rasmussen, L. J., Reuben, A., Richmond-Rakerd, L., Sugden, K., Wertz, J., Williams, B. S. in Moffitt, T. E. (2020). Longitudinal assessment of mental health disorders and comorbidities across 4 decades among participants in the Dunedin birth cohort study. *JAMA Network Open*, 3(4), e203221. Pridobljeno 1. 10. 2024 s https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2020.3221

Ceglar, N. (2021). *Delo šolske svetovalne službe v času epidemije COVID-19 v Republiki Sloveniji* (Magistrsko delo). Pridobljeno 3. 10. 2023 s https://repozitorij.upr.si/IzpisGradiva.php?id=16218&lang=eng

Cokan, S. (2015). Vpliv šole na duševno zdravje otrok. *Didakta,* 25, 180, 49–54. Pridobljeno 15. 4. 2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-7HR7GVGR

Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanović, S., & Šmuk, B. (2008). *Programske smernice. Svetovalna služba v osnovni šoli.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Čačinovič Vogrinčič, Gabi, Mešl, Nina (2013). Šolska svetovalna služba kot prostor varovanja soustvarjanja procesov učenja in pomoči v šoli. *Šolsko svetovalno delo,* 17(3/4), 15–25. Pridobljeno 5. 10. 2024 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-R24FYRY3/763602fb-8c0e-4318-be2c-9a3afdad9b01/PDF

Dernovšek, M. Z., Gorenc M. & Jeriček H. (2006). *Ko te strese stres: kako prepoznati in zdraviti stresne, anksiozne in depresivne motnje.* Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja. Pridobljeno 5. 10. 2024 s https://nijz.si/wp-content/uploads/2022/07/ko_te_strese_stres.pdf

Dominelli, L., Harrikari, T., Mooney, J., Leskošek, V. & Kennedy Tsunoda, M. (2020). *COVID-19 and social work: a collection of country reports* (International Association of Schools of Social Work). Pridobljeno 3. 1. 2023 s https://www.drugsandalcohol.ie/32880/

Domiter Protner, K. (2023). Izzivi šolskega svetovalnega dela s perspektive družbenih in formalnopravnih sprememb v obdobju po nastanku programskih smernic. *Šolsko svetovalno delo*, 27(3), 3–13. Pridobljeno 5. 10. 2024 s http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FOZY3P79/f628d965-76bf-44c8-82e1-8e10a118832f/PDF.

Epstein, J. L. (2011). *School, family and community partnerships: preparing educators and improving schools.* Boulder: Westview Press.

European Education and Culture Executive Agency. (2022). *The impact of the COVID-19 pandemic on the mental health of young people.* Policy responses in European countries.

Pridobljeno 16. 6. 2023 s https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/youthwiki/publications/the-impact-of-the-covid-19-pandemic-on-the-mental-health-of-young-people

Evropska komisija. (b. d.). *Duševno zdravje*. Pridobljeno 22. 4. 2024 s https://health.ec.europa.eu/non-communicable-diseases/mental-health_sl?prefLang=sl

Evropska komisija (2022). *State of Health in the EU: The European Commission and the OECD release 'Health at a Glance: Europe 2022'.* Pridobljeno 22. 4. 2024 s https://ec.europa.eu/newsroom/sante/newsletter-archives/42363

Felman, A. & Tee-Melegrito, R. A. (2024). *What is mental health?* Pridobljeno 10. 4. 2024 s https://www.medicalnewstoday.com/articles/154543

Gotlib, I. H., Miller J. G., Borchers, L. R., Coury, S. M., Costello, L. A., Garcia, J. M. & Ho T. C. (2023). Effects of the COVID-19 Pandemic on mental health and brain maturation in adolescents: Implications for analyzing longitudinal data. *Biologival Psychiatry Global Open Science, 3*, 912–918. Pridobljeno 5. 10. 2024 s https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2667174322001422

Gould, M. S. in Kramer, R. A. (2001). Youth suicide prevention. *Suicide and Life-Threatening Behaviour, 31*, 6–31. Pridobljeno 15. 8. 2023 s https://doi.org/10.1521/suli.31.1.5.6.24219

GOV (2022). *Duševno zdravje.* Pridobljeno 1. 6. 2023 s https://www.gov.si/teme/dusevno-zdravje/

Gregorčič Mrvar, P., Kalin, J., Mažgon, J. Muršak, J. in Šteh, B. (2016). *Skupnost in šola: vrata se odpirajo v obe smeri.* Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Gregorčič Mrvar, P. & Mažgon, J. (2016). Sodelovanje šolske svetovalne službe s posamezniki in institucijami v skupnosti. *Sodobna pedagogika, 6, 1,* 38–57. Pridobljeno 23. 11. 2024 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-AXC9SVQD/69c2bc43-e3cf-43e0-84ed-06d26722fee2/PDF

Gregorčič Mrvar, P. & Resman, M. (2019). Vloga pedagoga kot šolskega svetovalnega delavca v vzgojno izobraževalni ustanovi. *Sodobna pedagogika, 70,* 1, 6–8. Pridobljeno 18. 4. 2024 s https://www.sodobna-pedagogika.net/arhiv/nalozi-clanek/?id=1529

Gregorčič Mrvar, P., Mažgon, J., Šteh, B., Šarić, M. & Jeznik, K. (2020). *Soočanje šolskih svetovalnih delavk in delavcev z epidemijo covid-19.* Pridobljeno 5. 10. 2024 s https://zdpds.si/wp-content/uploads/2020/06/SSS_epidemija_raziskava_FF_2020.pdf

Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K., Kalin, J., Kroflič, R., Mažgon, J., Šarić, M. & Šteh, B. (2020). *Šolska svetovalna služba: stanje in perspektive*. Založba Univerze v Ljubljani. Pridoljeno 6. 11. 2024 s https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL/catalog/book/218

Gregorčič Mrvar, P., Jeznik, K., Šarić, M. & Šteh, B. (2021). Soočanje svetovalnih delavk in delavcev v vzgojno-izobraževalnih ustanovah z epidemijo covida-19. *Sodobna pedagogika, 72,* Posebna št., 150–167. Pridobljeno 18. 4. 2024 s https://www.sodobna-pedagogika.net/arhiv/nalozi-clanek/?id=1819

Headspace. (2020). *Coping with COVID: the mental health impact on young people accessing headspace services.* Pridobljeno 10. 10. 2024 s https://headspace.org.au/assets/Uploads/COVID-Client-Impact-Report-FINAL-11-8-20.pdf

Jané-Llopis, E. Braddick, F. (ur.) (2008). *Mental Health in Youth and Education.* Consensus paper. Luxembourg: European Communities.

Janušić, D. (2021). Leto nemoči: »Pozabljeni« učenci v času epidemije. *Socialno delo*, *60, 3,* 273–277.

Jeriček Klanšček, H., Roškar, S., Britovšek, K., Scagnetti, N. & Kuzmanič, M. (2016). *Mladostniki o duševnem zdravju.* Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Pridobljeno 11. 1. 2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-NDLLO7JM

Jeriček Klanšček, H. (2017). Stanje in izzivi na področju duševnega zdravja med otroki in mladostniki v Sloveniji. V Margan, U. (ur.), *18. posvet svetovalnih delavcev v vrtcih, šolah in domovih: Prispevki strok za svetovalno delo v praksi: Duševno zdravje v vrtcu in šoli* (str. 10-11). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 20. 4. 2024 s https://www.zrss.si/pdf/zbornik-prispevki-strok-svetovalno-delo-2017.pdf

Jeriček Klanšček, H., Roškar, S., Vinko, M., Konec Juričič, N., Hočevar-Grom, A., Bajt, M., Čiš, A., Furman, L., Zager Kocjan, G., Hafner, A., Medved, T., Bračič, M. F., Poldrugovac, M., Maučec Zakotnik, J. & Eržen, I. (2018). *Duševno zdravje otrok in mladostnikov v Sloveniji.* Nacionalni inštitut za javno zdravje. Pridobljeno 16. 6. 2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-11EUTZTK

Jeriček Klanšček, H., Furman L., Roškar M., Drev, A., Pucelj, V., Koprivnikar, H., Zupanič, T., Korošec, A., Gabrovec, B. & Hočevar-Grom, A. (2023). *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji: izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2022.* Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje. Pridobljeno 20. 4. 2024 s https://nijz.si/wp-content/uploads/2023/10/HBSC_e_verzija_pop_2023-1.pdf

Jeznik, K. & Šarić, M. (2022). Povezovanje šolske svetovalne službe z učenci, starši in zunanjimi ustanovami. V P. Gregorčič Mrvar & J. Kalin (ur.), *Sodobni pogledi in izzivi v vzgojno-izobraževalnem in svetovalnem delu: prispevki ob jubileju Metoda Resmana* (str. 109–122). Filozofska fakulteta, Ljubljana. Pridobljeno 23. 11. 2024 s https://www.researchgate.net/publication/364128822_Povezovanje_solske_svetovalne_sluzbe_z_ucenci_starsi_in_zunanjimi_ustanovami

Jozič, K. (2022). *Duševno zdravje mladih v času epidemije COVID-19* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Kaučič, M. (2021). *Vpliv epidemije covida-19 na delo šolske svetovalne službe* (Magistrsko delo). Pridobljeno 3. 10. 2023 s https://dk.um.si/IzpisGradiva.php?id=80791

Kodele, T. (2017). *Participacija učencev v procesu reševanja njihovih učnih težav* (Doktorska disertacija). Pedagoška fakulteta, Ljubljana. Pridobljeno 6. 11. 2024 s http://pefprints.pef.uni-lj.si/4890/

Klemenčič, E., Dernovšek M. Z. & Zalokar, L. (2017). Skrb za duševno zdravje otrok in mladostnikov - zakaj je to medsektorska odgovornost. *Šolsko svetovalno delo, 21,* 2/3, 13–20. Pridobljeno 20. 4. 2024 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-32H0UK1E/59d52ec3-d475-4940-9301-7ab3f258dc6b/PDF

Klemenčič Rozman, M. M. & Dekleva, B. (2019). Stališča šolskih delavk in modeli dobre prakse v šolah v zvezi z duševnimi stiskami mladih. *Socialna pedagogika, 23,* 3/4, 217–243. Pridobljeno 19. 4. 2024 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-Z3WC88UC/6a66a905-7b8e-4522-9fa3-b062fce46244/PDF

Kranjc, T. (2019). Šolska klima in kultura za varno in spodbudno okolje. V M. Brejc & K. Širok (ur.), *Varno in spodbudno učno okolje* (str. 1–32). Ljubljana: Zbirka Kakovost v vrtcih in šolah 4. Pridobljeno 10. 10. 2024 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CB9VTMOM/26dcdbd3-9da4-4d85-923e-a92d94e6a0f8/PDF

Kroflič, R. (2015). Kje se v partnerstvu med vrtcem/šolo in družino znajde otrok/mladostnik? *Vzgoja in izobraževanje,* 46(4/5), 5−12.

Kukanja Gabrijelčič, M. & Kuntner, M. (2021). *Nekatere izbrane teme in aktualna problematika šolskega svetovalnega dela.* Koper: Univerza na Primorskem.

Kumar, A. & Rajasekharan Nayar, K. (2021). Covid-19 and its mental consequences. *Journal of Mental Health, 30,* 1, 1–2. Pridobljeno 26. 11. 2022 s https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09638237.2020.1757052?needAccess=true

Kuperminc, G. P., Leadbeater, B. J., Emmons, C., & Blatt, S. J. (1997). Perceived school climate and difficulties in the social adjustment of middle school students. *Applied Developmental Science, 1*(2), str. 76–88. Pridobljeno 10. 10. 2024 s https://doi.org/10.1207/s1532480xads0102_2

Magajna, L., Kavkler, M., Čačinovič Vogrinčič, G., Pečjak, S. & Bregar Golobič, K. (2008). *Koncept dela: učne težave v osnovni šoli.* Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana. Pridobljeno 23. 11. 2024 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Koncept_dela_Ucne_tezave.pdf

Margan, U. (2017). Uvodnik. *Šolsko svetovalno delo*, *21*, 2/3, 1–2. Pridobljeno 20. 4. 2024 s https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2022/05/SSD_st2-3_2017_NR-1.pdf

Matsumoto, N., Kadowaki, T., Takanaga, S., Shigeyasu, Y., Okada, A. & Yorifuji, T. (2023). *Longitudinal impact of the COVID-19 pandemic on the development of mental disorders in*

preadolesents and adolescents. BMC Public Health. Pridobljeno 10. 10. 2024 s https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/37420207/

McGorry, P. D. (2022). *The reality of mental health care for young people, and the urgent need for solutions.* Med. J. Aust. Pridobljeno 10. 10. 2024 s https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9297896/

Mikuš Kos, A. (1991). *Šola in duševno zdravje.* Murska Sobota: Pomurska založba.

Mikuš Kos, A. (1999). Sodobni pristopi v varovanju duševnega zdravja otrok. V E. Kraševec Ravnik (ur.), *Varovanje duševnega zdravja otrok in mladostnikov* (str. 88–104). Ljubljana: Kolaborativni center Svetovne zdravstvene organizacije za duševno zdravje otrok pri Svetovalnem centru za otroke, mladostnike in starše: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije.

Mikuš Kos, A. (2017). Šola, vrtec in duševno zdravje. *Šolsko svetovalno delo*, *21,* 2/3, 4–12. Pridobljeno 15. 4. 2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-9NNXJ7OO/?query=%27contributor%3DMiku%C5%A1-Kos%2C+Anica%27&pageSize=25

Nacionalni inštitut za javno zdravje. (2021). *Vpliv epidemije covida-19 na duševno zdravje*. Pridobljeno 18. 4. 2024 s https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/vpliv_epidemije_covid-19_na_dusevno_zdravje_spletni_pogovor_14.5.2021.pdf

Nacionalni inštitut za javno zdravje. (2022a). *Kaj je duševno zdravje?* Pridobljeno 15. 4. 2023 s https://nijz.si/zivljenjski-slog/dusevno-zdravje/o-dusevnem-zdravju/

Nacionalni inštitut za javno zdravje. (2022b). *Šolanje od doma po mnenju šolskih delavcev vplivalo na kognitivne sposobnosti in duševno zdravje šolarjev in dijakov*. NIJZ – mediji. Pridobljeno 6. 6. 2023 s https://nijz.si/mediji/solanje-od-doma-po-mnenju-solskih-delavcev-vplivalo-na-kognitivne-sposobnosti-in-dusevno-zdravje-solarjev-in-dijakov/

NIJZ & MIRA. (b. d.). *Vpliv epidemije COVID-19 na duševno zdravje*. Pridobljeno 12. 8. 2023 s https://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/uploaded/vpliv_epidemije_covid-19_na_dusevno_zdravje_spletni_pogovor_14.5.2021.pdf

OMRA. (b. d.). Pridobljeno 1. 10. 2024 s https://www.omra.si/o-motnjah/stres/stres-v-casu-koronavirusa/

Podlogar, T. & Zadravec Šedivy, N. (2022). Naslavljanje stiske in samomorilnega vedenja pri mladostnikih v šolskem okolju. V P. Zega (ur.), *Duševno zdravje otrok in mladih, Zbornik za mentorje in koordinatorje programa Otroški parlamenti,* (str. 15-19). Pridobljeno 15. 8. 2023 s https://www.zpms.si/wp-content/uploads/2022/09/Zbornik-2022_Dusevno-zdravje-otrok-in-mladih.pdf

Rupar, B. idr. (2024). *Programske smernice svetovalnega dela v programih s področja vzgoje in izobraževanja.* Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Pridobljeno 15. 10. 2024 s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MVI/Dokumenti/Srednja-sola/Programske-smernice-svetovalnega-dela-v-programih-s-podrocja-vzgoje-in-izobrazevanja.pdf

Radulović, E. (2021). *Duševno zdravje mladih v času pandemije covid-19* (Magistrsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

Razpotnik, Š., Rapuš Pavel, J. (2023). Mladi, psihosocialne stiske in šola kot potencialni podporni dejavnik. *Sodobna pedagogika, 74,* 2, 9–24. Pridobljeno 1. 10. 2024 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-VKTLYQWZ/?query=%27keywords%3Dpsihosocialni+dejavniki%27&pageSize=25&language=eng

Resman, M. & Gregorčič Mrvar, P. (2013). Svetovalni delavec in učitelj. *Šolsko svetovalno delo, 17,* 3/4, 7–14. Pridobljeno 18. 4. 2024 s http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:doc-89LQKC5Z/8a4d6909-e9fb-4f1d-bc11-22c65edeb28c/PDF

Schoen, L. T. & Teddlie, C. (2008). A new model of school culture: A response to a call for conceptual clarity. *School Effectiveness and School Improcement, 19*, 2, 129–153. Pridobljeno 10. 10. 2024 s https://www.researchgate.net/publication/248906720_A_new_model_of_school_culture_A_response_to_a_call_for_conceptual_clarity

Sisask, M., Värnik, P., Värnik, A., Apter, A., Balazs, J., Balint, M., … Wasserman, D. (2014). Teacher satisfaction with school and psychological well-being affects their readiness to help children with mental health problems. *Health Education Journal*, *73*, 4, 382–393. Pridobljeno 15. 8. 2023 s https://doi.org/10.1177/0017896913485742

Slovensko združenje za kronične nenalezljive bolezni. (2023). *Hitra dejstva o duševnem zdravju*. Pridobljeno 20. 4. 2024 s https://sncda.si/wp-content/uploads/2023/02/Hitra-dejstva-o-dusevnem-zdravju.pdf

Šarić, M., & Gregorič Mrvar, P. (2020). *Nekaj predlogov za delo ŠSS v času izolacije zaradi epidemije.* Pridobljeno 26. 9. 2024 s https://zdpds.si/wp-content/uploads/2020/05/Predlogi_SSS_Saric_GMrvar_apr_2020.pdf

Šteh, B., Kalin, J. & Gregorčič Mrvar, P. (2015). Sodelovanje med osnovnimi šolami in skupnostjo s primeri dobrih praks. *Sodobna pedagogika, 66, 4,* 26–44. Pridobljeno 23. 11. 2024 s https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-HZLGI8FL/c4d1dbc1-efbe-417b-9eab-2856d13966d0/PDF

Štraus, Š. (2022). *Psihosocialne stiske mladostnikov v družini med pandemijo covid-19* (Diplomsko delo). Pedagoška fakulteta, Ljubljana.

Štravs, T. & Jug, V. (2022). Vpliv pandemije covida-19 na osnovnošolske otroke: pregled literature. *Anthropos, 54,* 3/4, 229–251. Pridobljeno 24. 4. 2024 s https://repozitorij.upr.si/Dokument.php?id=28708&lang=eng

Tacol, A., Lekić, K., Konec Juričič, N., Sedlar Kobe, N. & Roškar, S. (2019). *Priročnik za preventivno delo z mladostniki. Zorenje skozi To sem jaz. Razvijanje socialnih in čustvenih veščin ter samopodobe.* Pridobljeno 20. 4. 2024 s https://nijz.si/wp-content/uploads/2022/07/tsj_prirocnik_e_objava_koncna_27_6_2019.pdf

Torsheim, T., Currie, C., Boyce W., Kalnins, I., Overpeck, M. & Haugland, S. (2004). Material deprivation and self-rated health: a multilevel study of adolescents from 22 European and North

American countries. *Social Science and Medicine*, *59,* 1–12. Pridobljeno 1. 10. 2024 s https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S027795360300515X?via%3Dihub

UNICEF. (b. d.). Duševno zdravje je še vedno tabu tema. *Projekti v Sloveniji – duševno zdravje*. Pridobljeno 15. 8. 2023 s https://unicef.si/dusevno-zdravje/

Young Minds. (2020). Coronavirus: Impact on young people with mental health needs. Survey 2: Summer 2020. Pridobljeno 10. 10. 2024 s https://www.youngminds.org.uk/about-us/reports-and-impact/coronavirus-impact-on-young-people-with-mental-health-needs/

Wolf, K. & Schmitz, J. (2023). Scoping review: longitudinal effects of the COVID-19 pandemic on child and adolescent mental health. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 33, 1257-1312. Pridobljeno 1. 10. 2024 s https://link.springer.com/article/10.1007/s00787-023-02206-8

World Health Organization. (2022a). *Mental health*. Pridobljeno 8. 4. 2024 s https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-health-strengthening-our-response

World Health Organization. (2022b). *World mental health report: transforming mental health for all.* Pridobljeno 10. 4. 2024 s https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/356119/9789240049338-eng.pdf?sequence=1

Wyman, P. A., Brown, C. H., Inman, J., Cross, W., Schmeelk-Cone, K., Guo, J., … Pena, J. B. (2008). Randomized trial of a gatekeeper program for suicide prevention: 1 year impact on secondary school staff. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, *76*, 1, 104–115. Pridobljeno 15. 8. 2023 s https://doi.org/10.1037/0022-006X.76.1.104.Randomized

Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2020a). *Področje svetovalnega dela.* Pridobljeno 25. 9. 2024 s https://www.zrss.si/novice/podrocje-svetovalnega-dela

Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2020b). *Strokovne usmeritve za izvedbo izobraževanja na daljavo za osnovno šolo.* Pridobljeno 25. 9. 2024 s https://www.zrss.si/novice/strokovne-usmeritve-za-izvedbo-izobrazevanja-na-daljavo-za-osnovno-solo/

9. PRILOGE

9.1. Smernice za intervju

Raziskovalno vprašanje št. 1: Kakšne posledice zaprtja šol in pandemije covida-19 učiteljice in šolske svetovalne delavke zaznavajo pri učencih osnovnih šol na Gorenjskem?

1. Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok ste opazili pri svojem delu takoj, ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covid-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?
2. Kakšne posledice zaznavate na duševnem zdravju otrok sedaj, po več kot štirih letih od začetka pandemije covida-19?
3. Ali morda zaznavate tudi kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19? Katere?

Raziskovalno vprašanje št. 2: Kako in na kakšen način se delo svetovalne službe in delo učiteljic po pandemiji covida-19 razlikuje od obdobja pred njo?

4. **Za šolsko svetovalno službo:** Kako se delo šolske svetovalne službe sedaj razlikuje od časov pred pandemijo covida-19? S kakšnimi izzivi se soočate po pandemiji?
   Za učitelje/razrednike: Kako se delo razrednikov oz. delo v razredu razlikuje od časov pred pandemijo covida-19? S kakšnimi izzivi se soočate?

Raziskovalno vprašanje št. 3: Kako so se spremenile običajne prakse poučevanja v razredu in pomoč učencem s strani šolske svetovalne službe?

5. Kakšne strategije podpore in pomoči ste vi, kot strokovna delavka, uporabljali pri blaženju posledic pandemije covida-19 na duševno zdravje osnovnošolcev?
6. Na kakšen način ste se kot šola lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev (ukrepi/dejavnosti/šolski red/ozaveščanje/preventivni programi/delavnice…)?
   - Kako ste pri blaženju posledic pandemije covida-19 na duševno zdravje osnovnošolcev upoštevali smernice vlade in ministrstva? Kakšne druge pristope, ki niso vezani na smernice vlade in ministrstva, ste še sprejeli na ravni šole?
   - Ali (ste) se poslužujete (posluževali) bolj individualnih pristopov pomoči ali skupinskih? Utemeljite svoj odgovor.
   - Prosim, navedite, kaj bi bil po vašem mnenju lahko primer dobre prakse blaženja posledic pandemije covida-19 na duševno zdravje osnovnošolcev?

Raziskovalno vprašanje št. 4: Kakšno je sodelovanje šole s starši in zunanjimi institucijami na področju duševnega zdravja otrok po pandemiji covida-19?

7. S kakšnimi pričakovanji glede pomoči otrokom se na vas obračajo starši in kakšne so izkušnje sodelovanja s starši?
8. Kakšno je sodelovanje z drugimi organizacijami kamor napotujete učence?
9. Kaj bi vi, kot strokovni delavci potrebovali, da bi se lažje spoprijeli s težavami v duševnem zdravju otrok, s katerimi se srečujete (na ravni šole, lokalni, regijski, državni in sistemski ravni)?

9.2 Intervjuji s kodiranjem

Šolska svetovalna služba

Intervju A

T: Pozdravljeni! Najprej hvala za vašo pripravljenost in čas. Sem Tjaša Legat in v okviru magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Intervju je anonimen in zaupen, odgovori na vprašanja pa bodo uporabljeni zgolj za potrebe raziskave. Lahko kar začneva?

SD: Seveda.

T: Vi ste svetovalna delavka na osnovni šoli, drži?

SD: Ja, delam kot /šolska svetovalna delavka/(1).

T: Kakšne posledice po vašem mnenju ste opazili pri svojem delu na duševnem zdravju otrok in mladostnikov, takoj ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?

SD: Zaznali smo več apatičnosti pri otrocih/(2), /slabo motivacijo za šolsko delo/(3), /upad zmožnosti vzdrževanja pozornosti/(4), /otroci so poročali o povečani uporabi telefona(5), /ostajanju pokonci pozno v noč/(6).

T: Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok pa zaznavate sedaj, po več kot štirih letih od začetkov pandemije koronavirusa?

SD: Težko rečem, ali gre za vzročno-posledično zvezo, a /še vedno opažamo več apatičnosti/(7), /manj motivacije/(8), /otroci poročajo o tesnobnih občutkih/(9). Na učnem področju zaznavamo /vrzeli v znanju/(10), /slabšo opismenjenost/(11).

T: Morda tudi kakšni pozitivni učinki pandemije?

SD: /Težko se odločim, ali je to zgolj pozitivna stran/(12), ampak morda bi sem lahko uvrstila dejstvo, da /smo se bili primorani naučiti novih spretnosti pri uporabi tehnologije/(13). Tako /zaposleni/(14), kot tudi /učenci/(15) in /njihovi starši/(16). /Ima pa uporaba tehnologije tudi negativne učinke/(17), /predvsem na mlade s povečano uporabo elektronskih naprav/(18).

T: Ali se delo šolske svetovalne službe razlikuje od časov pred pandemijo covida-19?

SD: Težko odgovorim na to vprašanje in primerjam, saj /v tistem obdobju nisem bila šolska svetovalna delavka/(19).

T: Kakšne strategije podpore in pomoči pa vi, kot strokovna delavka, uporabljate pri blaženju posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev?

SD: /Predvsem opravljam razbremenilne pogovore z otroki/(20), izvajam pa tudi /delavnice za otroke v okviru ur oddelčne skupnosti/(21).

T: Na kakšen način pa ste se kot šola lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev?

SD: /V svetovalni službi izvajamo individualne pogovore z otroki/(22), /iščemo gradiva/(23), npr. /NIJZ ima veliko uporabnih gradiv/(24), ki jih /posredujemo učiteljicam za delo v razredu/(25), /izvajamo delavnice za otroke v okviru ur oddelčne skupnosti na različne teme/(26), /tudi na temo duševnega zdravja/(27), /komunikacije/(28) … /Staršem smo ponudili tudi predavanja/(29), med drugim /predavanje Varni internet/(30) in /predavanje od gospoda Marka Juhanta o tematiki vzgoje/(31).

T: Se pravi, to so aktivnosti, ki ste jih uvedli na novo po pandemiji Covid-a za blaženje posledic?

SD: /Ja, drži. Za blaženje posledic pri otrocih/(32) in /opolnomočenje staršev/(33).

T: Imate kakšen primer dobre prakse?

SD: Lahko rečem, da so se vse stvari, se pravi /predavanja za starše/(34), /povečano število oddelčnih ur/(35) itd., pri nas na šoli dobro obnesle in so lahko primer dobre prakse.

T: Kakšno pa je sodelovanje s starši in z drugimi organizacijami, s katerimi sodelujete?

SD: S /CDZOM redno in dobro sodelujemo/(36). /Starši so redno vabljeni na govorilne ure in roditeljske sestanke/(37). Opažamo pa, da so /med šolskim letom bolj slabo obiskani/(38), /junija pa starši veliko kontaktirajo šolo v zvezi z nezadovoljstvom glede ocen/(39). /Učiteljice so bile deležne celo groženj s fizičnim nasiljem/(40) s strani dveh mam, ker se nista strinjali z oceno otroka.

T: Še zadnje vprašanje. Kaj bi vi, kot strokovna delavka potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok in mladostnikov, s katerimi se srečujete?

SD: Vedno pridejo prav /kakšna nova izobraževanja/(41), /smernice dela/(42) … Sem pa /zadovoljna s tem, kar smo prejeli in po čemur smo se ravnali/(43). Kot sem že rekla, /veliko uporabnih gradiv se najde na spletu/(44), /tudi na NIJZ/(45) in /če si sam prizadevaš najdi stvari jih najdeš/(46).

T: Za konec bi se vam potem samo še enkrat zahvalila za vaš čas in pripravljenost sodelovati. Lep pozdrav.

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	šolska svetovalna delavka	ŠSD	ŠSS	Profil
2	več apatičnosti pri otrocih	Apatičnost	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
3	slabo motivacijo za šolsko delo	Slaba motivacija	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije

4	upad zmožnosti vzdrževanja pozornosti	Slaba pozornost	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	otroci so poročali o povečani uporabi telefona	Povečana uporaba mobilnega telefona	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
6	ostajanju pokonci pozno v noč	Bedenje pozno v noč	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
7	še vedno opažamo več apatičnosti	Apatičnost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
8	manj motivacije	Manj motivacije	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
9	otroci poročajo o tesnobnih občutkih	Tesnoba	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
10	vrzeli v znanju	Vrzeli v znanju	Posledice sedaj	Posledice pandemije
11	slabšo opismenjenost	Slabša opismenjenost	Posledice sedaj	Posledice pandemije
12	težko se odločim, ali je to zgolj pozitivna stran	Niso zgolj pozitivni učinki	Niso zgolj pozitivni učinki	Pozitivni učinki pandemije
13	smo se bili primorani naučiti novih spretnosti pri uporabi tehnologije	Učenje novih spretnosti pri uporabi tehnologije	Boljša digitalna spretnost vseh	Pozitivni učinki pandemije
14	zaposleni	Zaposleni	Boljša digitalna pismenost zaposlenih	Pozitivni učinki pandemije
15	učenci	Učenci	Boljša digitalna pismenost učencev	Pozitivni učinki pandemije
16	njihovi starši	Starši	Boljša digitalna pismenost staršev	Pozitivni učinki pandemije
17	ima pa uporaba tehnologije tudi negativne učinke	Negativni učinki povečane rabe tehnologije	Posledice sedaj	Posledice pandemije
18	predvsem na mlade s povečano uporabo elektronskih naprav	Negativni učinki tehnologije na mlade	Posledice sedaj	Posledice pandemije
19	v tistem obdobju nisem bila šolska svetovalna delavka	Pred pandemijo ni bila ŠSD	Razlike v delu ŠSS	Razlike v delu pred in po pandemiji
20	predvsem opravljam razbremenilne pogovore z otroki	Razbremenilni pogovori z otroki	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
21	delavnice za otroke v okviru ur oddelčne skupnosti	Delavnice v okviru razrednih ur	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
22	V svetovalni službi izvajamo individualne pogovore z otroki	Individualni pogovori	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
23	iščemo gradiva	Iskanje gradiv	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
24	NIJZ ima veliko uporabnih gradiv	Veliko uporabnih gradiv NIJZ	Strategije, ki se pri blaženju posledic	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

			pandemije uporabljajo na ravni šole	
25	posredujemo učiteljicam za delo v razredu	Seznanjanje učiteljic z gradivi NIJZ	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
26	izvajamo delavnice za otroke v okviru ur oddelčne skupnosti na različne teme	Delavnice za otroke v okviru razrednih ur	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
27	tudi na temo duševnega zdravja	Delavnice na temo duševnega zdravja	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
28	komunikacije	Delavnice na temo komunikacije	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
29	staršem smo ponudili tudi predavanja	Predavanja za starše	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
30	predavanje Varni internet	Predavanje za starše o varnosti na internetu	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
31	predavanje od gospoda Marka Juhanta o tematiki vzgoje	Predavanje za starše o vzgoji	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
32	Ja, drži. Za blaženje posledic pri otrocih	Nove aktivnosti za blaženje posledic pandemije pri otrocih	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
33	opolnomočenje staršev	Nove aktivnosti po pandemiji za krepitev moči staršev	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
34	predavanja za starše	Predavanja za starše	Predavanja za starše	Primer dobre prakse
35	povečano število oddelčnih ur	Povečano število oddelčnih ur	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
36	CDZOM redno in dobro sodelujemo	Dobro in redno sodelovanje s CDZOM	Sodelovanje s CDZOM	Sodelovanje z drugimi organizacijami
37	starši so redno vabljeni na govorilne ure in roditeljske sestanke	GU in RS za starše	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
38	med šolskim letom bolj slabo obiskani	Slab obisk GU in RS s strani staršev	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
39	junija pa starši veliko kontaktirajo šolo v	Večji kontakt s starši ob koncu leta	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši

	zvezi z nezadovoljstvom glede ocen			
40	učiteljice so bile deležne celo groženj s fizičnim nasiljem	Grožnje staršev učiteljem	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
41	kakšna nova izobraževanja	Nova izobraževanja	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
42	smernice dela	Smernice dela	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
43	zadovoljna s tem, kar smo prejeli in po čemur smo se ravnali	Zadovoljstvo s prejetim in strategijami dela, ki so jih imeli	Zadovoljstvo s trenutnimi možnostmi	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
44	veliko uporabnih gradiv se najde na spletu	Uporabna gradiva na spletu	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
45	tudi na NIJZ	Uporabna gradiva NIJZ	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
46	če si sam prizadevaš najdi stvari jih najdeš	Samoiniciativnost pri delu	Zadovoljstvo s trenutnimi možnostmi	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

Intervju B

T: Pozdravljeni! Sem Tjaša Legat in v okviru svoje magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Zahvaljujem se vam, da ste pripravljeni sodelovati in mi pomagati pri tej raziskavi. Pogovor je zaupen in anonimen, odgovori pa bodo uporabljeni zgolj za potrebe magistrske naloge. Pa kar začniva. Vi ste zaposlena v svetovalni službi osnovne šole, drži?

SD: /Tako je, zaposlena sem v svetovalni službi./(1) /Po poklicu pa sem psihologinja/(2).

T: Kakšne posledice po vašem mnenju ste opazili pri svojem delu na duševnem zdravju otrok in mladostnikov, takoj ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?

SD: Po vrnitvi v šolo je bila /organizacija pouka še zmeraj zelo drugačna za predmetno stopnjo/(3). /Tega otroci niso dobro sprejeli/(4). /Gibanje po hodnikih smo omejevali na minimum/(5) in /to jim ni bilo všeč/(6). /To je predstavljalo frustracijo/(7), /posledično več napetosti/(8), ki se je /včasih npr. izrazila v fizičnem nasilju/(9). Razumljivo je, da se je /duševno zdravje otrok in mladostnikov poslabšalo/(10), /predvsem ranljivim skupinam otrok,

ki nimajo urejenega družinskega življenja/(11). Tudi sicer je /izpad druženja in socialnih stikov pomenil manko na področju socialnih veščin/(12).

T: Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok pa zaznavate sedaj, po več kot štirih letih od začetkov pandemije koronavirusa?

SD: Opažamo, da /otroci postajajo vse bolj nezreli/(13) in /egocentrični/(14), /manj prosocialni/(15). /Dvomim, da je to sicer posledica Covida-19/(16), /prej digitalizacije otroštva/(17), /splošnega stanja vrednot v družbi/(18) ter /pomanjkljivih starševskih veščin/(19).

T: Ali morda zaznavate tudi kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19?

SD: Hm, rekla bi, da se je /na splošno dvignila raven digitalne pismenosti/(20) /tako učiteljev/(21) /kot učencev/(22).

T: Ali se delo šolske svetovalne službe razlikuje od časov pred pandemijo covida-19? Če se, kako in na kakšen način? S čim vse se soočate?

SD: /Po kovidu se je povečalo število otrok, ki so obravnavani s strani centra za socialno delo/(23), kar je najbrž posledica tega, da imajo /nekatere družine večje težave v medosebnih odnosih/(24). V svetovalni službi opažamo, da /v šolo prihajajo generacije, ki so socialno manj zrele/(25), /več je težav z nemirnostjo/(26), /motivacijo/(27), /upoštevanjem pravil/(28) in /avtoritete/(29), /sodelovanjem/(30), /obvladovanjem čustev .../(31) /Spet bi težko prisodila te trende samo Covidu/(32), ampak bi rekla, da so /odraz današnje družbe/(33).

T: Razumem. Kakšne strategije podpore in pomoči pa uporabljate pri svojem delu?

SD: /Enake kot pred Covidom/(34), torej /individualni pogovori/(35), /delavnice v razredu/(36), /dnevi dejavnosti/(37). /Ne bi rekla, da smo vzpostavili kakšne nove strategije dela/(38), le /večji obseg dela/(39) je, torej /več učencev, ki potrebujejo pomoč/(40).

T: Kaj pa kot šola, na kakšen način ste se lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev? Ste pri tem sledili smernicam ministrstva in vlade, ali ste se posluževali svojih lastnih ukrepov?

SD: /Na naši šoli vedno skrbno preučimo smernice in navodila ministrstva in jih skušamo čim bolj smiselno implementirati./(41) /Otrokom smo nudili veliko možnosti pomoči/(42) ter tega, da /so lahko izkazali svoje znanje./(43) /Nudili smo jim veliko vzpodbude./(44)

/Na naši šoli zelo poudarjamo tudi pozitivne vrednote/(45), npr. /stremimo k spoštljivim medsebojnim odnosom/(46), /skrbi za okolje/(47) … /Že ves čas imamo poleg razredne ure, ki je na urniku na 14 dni, še eno dodatno uro tako, da imajo učenci razredne ure, ki so namenjene problemom otrok vsak teden./(48) /Čim bolj se poskušamo držati vzgojnega načrta./(49) /Svetovalna služba se takoj pogovori z učenci, ko imajo težave, konflikte./(50) /Zelo sodelujemo tudi s starši./(51) Predvsem /poskušamo težave reševati hitro/(52) in /z vsemi vpletenimi./(53) /Svetovalna služba vzame učence v obravnavo tudi, ko imajo težave na čustvenem področju pa dalj časa ne pridejo na vrsto v zdravstvenem sistemu./(54) /Veliko sodelujemo tudi s zunanjimi strokovnjaki, ki obravnavajo naše učence./(55) /Delamo timsko/(56), /nudimo si podporo, ko gre za čustveno obremenjujoče aktivnosti – npr. prijava suma nasilja…/(57) /Čim bolj poskušamo delovati preventivno/(58), npr. /z dežurstvi na hodnikih/(59), /pogovori z otroki…/(60) /Velik poudarek na naši šoli pripisujemo tudi športu/(61), /učenci imajo veliko možnosti za dodatne športne aktivnosti./(62)

/Učenci imajo po mojem mnenju res raznolike možnosti, da razvijajo svoje potenciale./(63) /Že vrsto let sodelujemo tudi v projektu Zdrava šola/(64), /svetovalna služba je sama oblikovala dneve dejavnosti na temo nenasilja za učence 6. razreda/(65). /Vključujemo se v razne projekte Unicefa/(66) in drugo.

T: Hvala za izčrpen odgovor, sedaj ste mi na veliko mojih vprašanj že v naprej odgovorila. Kakšno je sodelovanje s starši in z drugimi organizacijami, s katerimi sodelujete?

SD: /Sodelovanje je dobro/(67), /z redkimi izjemami pri starših/(68). Kot sem že prej dejala, /če se le da, poskušamo delovati timsko/(69), z vsemi vpletenimi/(70).

T: Še zadnje vprašanje. Kaj bi vi, kot strokovna delavka potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok in mladostnikov, s katerimi se srečujete (na ravni šole, lokalni, regijski, državni in sistemski ravni)?

SD: /V idealnem svetu bi si želela več posluha/(71) in /sodelovanja s strani staršev/(72) in /boljšega odziva države na globalne situacije, kot je bila pandemija covida-19./(73)

T: Hvala, prišli sva do konca. Še enkrat hvala za vaš čas in pripravljenost sodelovati.

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	tako je, zaposlena sem v svetovalni službi	ŠSD	ŠSS	Profil
2	po poklicu pa sem psihologinja	Psihologinja	ŠSS	Profil
3	organizacija pouka še zmeraj zelo drugačna za predmetno stopnjo	Drugačna organizacija pouka za predmetno stopnjo	Ukrep po prihodu v šolo	Posledice pandemije
4	tega otroci niso dobro sprejeli	Slabo sprejetje ukrepov po prihodu v šolo	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	gibanje po hodnikih smo omejevali na minimum	Omejitev gibanja na hodnikih	Ukrep po prihodu v šolo	Posledice pandemije
6	to jim ni bilo všeč	Ukrepi učencem niso bili všeč	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
7	to je predstavljalo frustracijo	Frustracije ob ukrepih	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
8	posledično več napetosti	Več napetosti med učenci ob ukrepih	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
9	včasih npr. izrazila v fizičnem nasilju	Fizično nasilje	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
10	duševno zdravje otrok in mladostnikov poslabšalo	Slabše duševno zdravje otrok ob povratku v šolo	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
11	predvsem ranljivim skupinam otrok, ki nimajo urejenega družinskega življenja	Slabše duševno zdravje otrok iz neurejenih družinskih okolij ob povratku v šolo	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije

12	izpad druženja in socialnih stikov pomenil manko na področju socialnih veščin	Pomanjkanje socialnih veščin med učenci	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
13	otroci postajajo vse bolj nezreli	Nezrelost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
14	egocentrični	Egocentričnost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
15	manj prosocialni	Manjša prosocialnost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
16	dvomim, da je to sicer posledica Covida-19	Posledice niso zgolj zaradi pandemije	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
17	prej digitalizacije otroštva	Posledice zaradi digitalizacije otroštva	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
18	splošnega stanja vrednot v družbi	Posledice zaradi splošnega stanja vrednot v družbi	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
19	pomanjkljivih starševskih veščin	Posledice zaradi pomanjkanja starševskih veščin	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
20	na splošno dvignila raven digitalne pismenosti	Boljša digitalna pismenost vseh	Boljša digitalna spretnost vseh	Pozitivni učinki pandemije
21	tako učiteljev	Učitelji	Boljša digitalna pismenost zaposlenih	Pozitivni učinki pandemije
22	kot učencev	Učenci	Boljša digitalna pismenost učencev	Pozitivni učinki pandemije
23	po kovidu se je povečalo število otrok, ki so obravnavani s strani centra za socialno delo	Večje število otrok, ki so obravnavani na CSD	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
24	nekatere družine večje težave v medosebnih odnosih	Večje težave v družinskih odnosih	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
25	v šolo prihajajo generacije, ki so socialno manj zrele	Socialno manj zreli otroci	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
26	več je težav z nemirnostjo	Večja nemirnost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
27	motivacijo	Manj motivacije	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
28	upoštevanjem pravil	Neupoštevanje pravil	Posledice sedaj	Posledice pandemije
29	avtoritete	Neupoštevanje avtoritete	Posledice sedaj	Posledice pandemije
30	sodelovanjem	Nesodelovanje	Posledice sedaj	Posledice pandemije
31	obvladovanjem čustev	Težave z obvladovanjem čustev	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
32	spet bi težko prisodila te trende samo Covidu	Posledice niso samo zaradi pandemije	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
33	odraz današnje družbe	Posledice so odraz današnje družbe	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije

34	enake kot pred Covidom	Enake kot pred pandemijo	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
35	individualni pogovori	Individualni pogovori	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
36	delavnice v razredu	Delavnice v razredu	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
37	dnevi dejavnosti	Dnevi dejavnosti	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
38	ne bi rekla, da smo vzpostavili kakšne nove strategije dela	Ni novih strategij	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
39	večji obseg dela	Večji obseg dela	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
40	več učencev, ki potrebujejo pomoč	Večje število učencev, ki potrebujejo pomoč	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
41	Na naši šoli vedno skrbno preučimo smernice in navodila ministrstva in jih skušamo čim bolj smiselno implementirati.	Sledenje smernicam in navodilom ministrstva	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
42	otrokom smo nudili veliko možnosti pomoči	Nudenje veliko možnosti pomoči	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
43	so lahko izkazali svoje znanje	Možnost izražanja svojega znanja	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
44	nudili smo jim veliko vzpodbude	Veliko vzpodbude	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
45	na naši šoli zelo poudarjamo tudi pozitivne vrednote	Poudarek na pozitivnih vrednotah	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
46	stremimo k spoštljivim medsebojnim odnosom	Poudarek na spoštljivih medosebnih odnosih	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
47	skrbi za okolje	Poudarek na skrbi za okolje	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
48	že ves čas imamo poleg razredne ure, ki je na urniku na 14 dni, še eno	Razredne ure vsak teden	Strategije, ki se pri blaženju posledic	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

	dodatno uro tako, da imajo učenci razredne ure, ki so namenjene problemom otrok vsak teden		pandemije uporabljajo na ravni šole	
49	čim bolj se poskušamo držati vzgojnega načrta	Sledenje vzgojnemu načrtu	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
50	svetovalna služba se takoj pogovori z učenci, ko imajo težave, konflikte	Pogovor SD takoj ob nastanku težav	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
51	zelo sodelujemo tudi s starši	Veliko sodelovanja s starši	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
52	poskušamo težave reševati hitro	Hitro reševanje težav	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
53	z vsemi vpletenimi	Reševanje težav z vsemi vpletenimi	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
54	svetovalna služba vzame učence v obravnavo tudi, ko imajo težave na čustvenem področju pa dalj časa ne pridejo na vrsto v zdravstvenem sistemu	Sodelovanje z učenci v ŠSS, ki dalj časa ne pridejo na vrsto v zdravstvenem sistemu	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
55	veliko sodelujemo tudi s zunanjimi strokovnjaki, ki obravnavajo naše učence	Redno sodelovanje z zunanjimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
56	delamo timsko	Timsko delo	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
57	nudimo si podporo, ko gre za čustveno obremenjujoče aktivnosti – npr. prijava suma nasilja…	Medsebojna podpora	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
58	čim bolj poskušamo delovati preventivno	Preventivno delovanje	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
59	z dežurstvi na hodnikih	Dežurstvo na hodnikih	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
60	pogovori z otroki…	Pogovori z otroki	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

61	velik poudarek na naši šoli pripisujemo tudi športu	Poudarek na športnih aktivnostih	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
62	učenci imajo veliko možnosti za dodatne športne aktivnosti	Veliko možnosti za dodatne športne aktivnosti	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
63	učenci imajo po mojem mnenju res raznolike možnosti, da razvijajo svoje potenciale	Raznolike možnosti za razvoj otrokovih potencialov	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
64	že vrsto let sodelujemo tudi v projektu Zdrava šola	Večletno sodelovanje v projektu Zdrava šola	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
65	svetovalna služba je sama oblikovala dneve dejavnosti na temo nenasilja za učence 6. razreda	Dnevi dejavnosti na temo nenasilja za 6. razred	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
66	vključujemo se v razne projekte Unicefa	Udeleževanje na Unicef projektih	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
67	sodelovanje je dobro	Dobro sodelovanje z vsemi vpletenimi	Dobro sodelovanje z vsemi	Sodelovanje z drugimi organizacijami
68	z redkimi izjemami pri starših	Redke izjeme pri starših	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
69	če se le da, poskušamo delovati timsko	Timsko delovanje	Dobro sodelovanje z vsemi	Sodelovanje s starši
70	z vsemi vpletenimi	Sodelovanje z vsemi vpletenimi	Dobro sodelovanje z vsemi	Sodelovanje s starši
71	v idealnem svetu bi si želela več posluha	Več posluha staršev	Boljše sodelovanje	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
72	sodelovanja s strani staršev	Več sodelovanja s starši	Boljše sodelovanje	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
73	boljšega odziva države na globalne situacije, kot je bila pandemija covida-19	Boljši odziv države	Boljši odziv države	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

Intervju C

T: Pozdravljeni! Sem Tjaša Legat in v okviru svoje magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Najprej bi se vam rada

zahvalila, da ste pripravljeni sodelovati ter mi pomagati pri moji raziskavi. Odgovori so zaupni in anonimni, uporabljeni pa bodo zgolj za potrebe magistrske naloge. Najprej me zanima, kakšen je vaš poklic in funkcija na šoli?

SD: /Po poklicu sem socialna pedagoginja/(1), /opravljam pa delo svetovalne delavke na osnovni šoli./(2)

T: Kakšne posledice ste opazili pri svojem delu na duševnem zdravju otrok in mladostnikov, takoj ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?

SD: /Ukrepi za obvladovanja širjenja koronavirusa so poslabšali duševno zdravje pri otrocih in mladostnikih./(3) /Učenci so izgubili delovne navade/(4), /snov ni bila utrjena/(5), /slabše so se spoprijemali z vsakodnevnimi izzivi./(6) /Učenci, ki niso imeli podpore staršev in urejenih razmer, so prišli nazaj v šolo s še več težavami./(7)

T: Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok pa zaznavate sedaj, po več kot štirih letih, od začetkov pandemije koronavirusa?

SD: /Še vedno opažamo posledice./(8) /Snov ni utrjena/(9), /ne zmorejo se spoprijemati z normalnimi zahtevami učiteljev/(10), /veliko je anksioznosti/(11) in /absentizma iz šole./(12)

T: Zaznavate tudi kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19?

SD: /Ne, ne zaznavam./(13)

T: Ali se delo šolske svetovalne službe razlikuje od časov pred pandemijo covida-19? Če se, kako in na kakšen način? S čim vse se soočate?

SD: /Zdi se mi, da ja./(14) /Veliko več je anksioznosti med učenci/(15), /mnogo učencev ne prihaja v šolo/(16). /Mnogi učenci se ne znajo učiti/(17) in /potrebujejo več vodenja/(18) in /spodbud pri šolskem delu, kot pred epidemijo./(19)

T: Kakšne strategije podpore in pomoči pa uporabljate pri svojem delu?

SD: /Zelo raznolike/(20), predvsem pa /sodelujemo s celim timom na šoli/(21) pa tudi /z zunanjimi službami/(22), /osebno vodenje učencev/(23), /razni razgovori z učenci/(24), /opolnomočenje staršev …/(25)

T: S katerimi vse zunanjimi službami pa sodelujete?

SD: /Predvsem s centrom za socialno delo/(26), /centrom za duševno zdravje otrok in mladostnikov/(27) in tudi /drugimi šolami oziroma njihovimi strokovnimi službami se povezujemo./(28)

T: Kakšno pa je vaše sodelovanje s starši?

SD: /Z nekaterimi lažje, z drugimi bolj zahtevno./(29) /Veliko delamo na opolnomočenju staršev/(30) in /skupnem pristopu k iskanju rešitev./(31) /Kdaj bolj uspešno, drugič manj./(32)

T: Na kakšen način ste se kot šola lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev, mogoče s kakšnimi novimi ukrepi, delavnicami …?

SD: /Tedensko imamo razredne ure/(33), kjer se /razredniki pogovarjajo z razredom na predmetni stopnji/(34). In pa /preventivne delavnice za razredno stopnjo/(35), kjer /naslavljamo teme, kot so prepoznavanje čustev/(36), /načini komunikacije/(37), vpeljali smo tudi /program NEON – varni brez nasilja, ki krepi učence v iskanju boljših načinov reševanja težav kot z nasiljem./(38)

T: Ste pri tem upoštevali smernice vlade in ministrstva?

SD: /Ja, vendar z lastnimi izboljšavami/(39). Konkretno imamo /še enkrat večje število razrednih ur od predpisanih/(40), veliko pa pripomore tudi /dobro sodelovanje vodstva in svetovalne službe z učitelji in učenci./(41)

T: Ali se na splošno bolj poslužujete individualnih pristopov pomoči ali skupinskih?

SD: /Oboje/(42), imamo /veliko izpeljanih razrednih ur/(43) in tudi /individualnega dela z učenci./(44)

T: Kaj bi bil po vašem mnenju lahko primer dobre prakse blaženja posledic epidemije covid-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev oz. ali imate sami kakšen tak primer, ki se je izkazal kot dober?

SD: Ja, /preventivne delavnice na razredni stopnji o čustvih in načinih komunikacije./(45) /Te delavnice so bile otrokom zelo všeč/(46), /lahko so se odprli, povedali svoje stiske/(47), hkrati pa se /veliko naučili in se znali spoprijemati s svojimi stiskami./(48)

T: Aha, izvajate na šoli še kakšne druge aktivnosti, delavnice, preventivne programe … za ohranjanje ali izboljšanje duševnega zdravja?

SD: /Smo del Zdrave šole, ki aktivno skrbi za duševno zdravje otrok./(49) /Imamo preventivne delavnice NEON/(50), /priročnik za izvajanje razrednih ur/(51) in /učitelji med svojimi urami s kratkimi vajami poskrbijo za sproščanje učencev./(52)

T: Kakšno pa je vaše sodelovanje s starši, lokalno skupnostjo, drugimi organizacijami, s katerimi sodelujete? S kakšnimi pričakovanji se obračajo na vas?

SD: /Starši dobro sodelujejo s šolo predvsem takrat, ko so izrazite težave z učencem./(53) /Zelo malo staršev se udeležuje predavanj za starše, kljub zanimivi vsebini./(54) /Sodelovanje z zunanjimi inštitucijami je zelo dobro./(55)

T: S katerimi vse zunanjimi inštitucijami pa sodelujete?

SD: /Aktivno sodelujemo z zdravstvenim domom oziroma s Centrom za duševno zdravje otrok in mladostnikov/(56), /centrom za socialno delo/(57), /občinsko knjižnico/(58) in /priložnostno tudi z drugimi organizacijami/(59), npr. /mladinskim centrom/(60) in /domom upokojencev./(61)

T: Še zadnje vprašanje. Kaj bi vi, kot strokovna delavka potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok in mladostnikov, s katerimi se srečujete (na ravni šole, lokalni, regijski, državni in sistemski ravni)?

SD: Mogoče /več izobraževanj/(62), /seminarjev, ki bi bili predpisani s strani ministrstva na sistemski ravni./(63)

TT: To bi bilo potem vse, najlepša hvala za vaše sodelovanje in čas.

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	po poklicu sem socialna pedagoginja	Socialna pedagoginja	ŠSS	Profil
2	opravljam pa delo svetovalne delavke na osnovni šoli	ŠSD	ŠSS	Profil
3	ukrepi za obvladovanja širjenja	Poslabšanje duševnega zdravja	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije

	koronavirusa so poslabšali duševno zdravje pri otrocih in mladostnikih	otrok zaradi ukrepov		
4	učenci so izgubili delovne navade	Izguba delovnih navad	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	snov ni bila utrjena	Neutrjena snov	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
6	slabše so se spoprijemali z vsakodnevnimi izzivi	Slabše spoprijemanje z vsakodnevnimi izzivi	Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
7	učenci, ki niso imeli podpore staršev in urejenih razmer, so prišli nazaj v šolo s še več težavami	Neurejene družinske razmere in slaba podpora staršev so učencem povzročile še več težav	Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
8	še vedno opažamo posledice	Še vedno strokovni delavci opažajo posledice	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
9	snov ni utrjena	Neutrjena snov	Posledice sedaj	Posledice pandemije
10	ne zmorejo se spoprijemati z normalnimi zahtevami učiteljev	Učenci se ne zmorejo spoprijemati z normalnimi zahtevami učiteljev	Posledice sedaj	Posledice pandemije
11	veliko je anksioznosti	Anksioznost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
12	absentizma iz šole	Absentizem	Posledice sedaj	Posledice pandemije
13	ne, ne zaznavam	Ne zaznava pozitivnih učinkov	Jih ni	Pozitivni učinki pandemije
14	zdi se mi, da ja	Delo ŠSS po pandemiji se razlikuje od dela ŠSS pred pandemijo	Razlike v delu ŠSS	Razlike v delu pred in po pandemiji
15	veliko več je anksioznosti med učenci	Več anksioznosti	Razlike v delu ŠSS	Razlike v delu pred in po pandemiji
16	mnogo učencev ne prihaja v šolo	Absentizem	Razlike v delu ŠSS	Razlike v delu pred in po pandemiji
17	mnogi učenci se ne znajo učiti	Mnogi se ne znajo učiti	Razlike v delu ŠSS	Razlike v delu pred in po pandemiji
18	potrebujejo več vodenja	Učenci potrebujejo več vodenja	Razlike v delu ŠSS	Razlike v delu pred in po pandemiji
19	spodbud pri šolskem delu, kot pred epidemijo	Učenci potrebujejo več spodbud	Razlike v delu ŠSS	Razlike v delu pred in po pandemiji
20	zelo raznolike	Zelo raznolike	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

21	sodelujemo s celim timom na šoli	Timsko sodelovanje	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
22	z zunanjimi službami	Sodelovanje z zunanjimi službami	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
23	osebno vodenje učencev	Bolj poglobljeno, intenzivno sodelovanje z učenci	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
24	razni razgovori z učenci	Pogovori	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
25	opolnomočenje staršev …	Krepitev moči staršev	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
26	predvsem s centrom za socialno delo	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi organizacijami
27	centrom za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Sodelovanje s CDZOM	Sodelovanje s CDZOM	Sodelovanje z drugimi organizacijami
28	drugimi šolami oziroma njihovimi strokovnimi službami se povezujemo	Povezovanje z drugimi šolami	Povezovanje z drugimi šolami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
29	z nekaterimi lažje, z drugimi bolj zahtevno	Raznolike izkušnje sodelovanja	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
30	veliko delamo na opolnomočenju staršev	Opolnomočenje staršev	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
31	skupnem pristopu k iskanju rešitev	Skupen pristop k iskanju rešitev	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
32	kdaj bolj uspešno, drugič manj	Sodelovanje je kdaj bolj uspešno, kdaj manj.	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
33	tedensko imamo razredne ure	Razredne ure vsak teden na predmetni stopnji	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
34	razredniki pogovarjajo z razredom na predmetni stopnji	Pogovori razrednikov z učenci na RU (predmetna stopnja)	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

35	preventivne delavnice za razredno stopnjo	Preventivne delavnice	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
36	naslavljamo teme, kot so prepoznavanje čustev	Delavnice na temo prepoznavanja čustev	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
37	načini komunikacije	Delavnice na temo načinov komunikacije	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
38	program NEON – varni brez nasilja, ki krepi učence v iskanju boljših načinov reševanja težav kot z nasiljem	Program NEON – varni brez nasilja	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
39	ja, vendar z lastnimi izboljšavami	Sledenje smernicam z lastnimi izboljšavami	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
40	še enkrat večje število razrednih ur od predpisanih	Večje število RU od predpisanih	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
41	dobro sodelovanje vodstva in svetovalne službe z učitelji in učenci	Dobro medsebojno sodelovanje vseh na šoli	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
42	oboje	Posluževanje individualnih in skupinskih pristopov pomoči	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
43	veliko izpeljanih razrednih ur	Veliko razrednih ur – skupinskega dela	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
44	individualnega dela z učenci	Veliko individualnega dela z učenci	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
45	preventivne delavnice na razredni stopnji o čustvih in načinih komunikacije	Preventivne delavnice o čustvih in načinih komunikacije	Delavnice	Primer dobre prakse
46	te delavnice so bile otrokom zelo všeč	Delavnice so bile otrokom všeč	Delavnice	Primer dobre prakse
47	lahko so se odprli, povedali svoje stiske	Na delavnicah so se odprli in povedali svoje stiske	Delavnice	Primer dobre prakse
48	veliko naučili in se znali spoprijemati s svojimi stiskami	Naučili so se spoprijemati s svojimi stiskami	Delavnice	Primer dobre prakse

49	smo del Zdrave šole, ki aktivno skrbi za duševno zdravje otrok	Šola je del Zdrave šole	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
50	imamo preventivne delavnice NEON	Preventivne delavnice NEON	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
51	priročnik za izvajanje razrednih ur	Priročnik za izvajanje RU	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
52	učitelji med svojimi urami s kratkimi vajami poskrbijo za sproščanje učencev	Sproščanje učencev med urami	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
53	starši dobro sodelujejo s šolo predvsem takrat, ko so izrazite težave z učencem	Potreba staršev po sodelovanju s šolo ob težavah	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
54	zelo malo staršev se udeležuje predavanj za starše, kljub zanimivi vsebini	Neudeležba staršev na predavanjih za starše	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
55	sodelovanje z zunanjimi inštitucijami je zelo dobro	Zelo dobro sodelovanje z zunanjimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
56	aktivno sodelujemo z zdravstvenim domom oziroma s Centrom za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Aktivno sodelovanje s CDZOM	Sodelovanje s CDZOM	Sodelovanje z drugimi organizacijami
57	centrom za socialno delo	Aktivno sodelovanje s CSD	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi organizacijami
58	občinsko knjižnico	Aktivno sodelovanje z občinsko knjižnico	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
59	priložnostno tudi z drugimi organizacijami	Priložnostno sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
60	mladinskim centrom	Priložnostno sodelovanje z MC	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
61	domom upokojencev	Priložnostno sodelovanje z DU	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
62	več izobraževanj	Več izobraževanj	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje

				soočanje s težavami v duševnem zdravju
63	seminarjev, ki bi bili predpisani s strani ministrstva na sistemski ravni	Več seminarjev	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

Intervju D

T: Pozdravljeni! Sem Tjaša Legat in v okviru svoje magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Zahvaljujem se vam, da ste pripravljeni sodelovati. Pogovor je anonimen in zaupan, odgovori pa bodo uporabljeni zgolj za potrebe magistrske naloge. Lahko začneva?

SD: Seveda.

T: Najprej me zanima, kje na osnovni šoli ste zaposlena?

SD: /Zaposlena sem v svetovalni službi osnovne šole./(1)

T: Kakšne posledice po vašem mnenju ste opazili pri svojem delu na duševnem zdravju otrok in mladostnikov, takoj ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?

SD: /Menim, da so ukrepi in zaprtje šole zelo vplivali na težave v duševnem zdravju učencev./(2) /Zaznati je bilo, da je šola preventivni oziroma varovalni dejavnik tam, kjer družinska klima ni bila spodbudna./(3) /Urejanje stvari za šolo in delovna aktivnost otrok je bila odvisna od dinamike družine./(4) /Stvari so potekale preko staršev/(5) in /kjer ni bilo rutine, dnevnih navad, zaporednih aktivnosti je bilo zaznati slabše stanje otrok./(6) /Starši so aktivnosti prepustili otrokom, saj so tudi sami delali od doma ter imeli svoje delovne zadolžitve./(7) Če povzamem, /kjer starši niso bili prisotni/(8) oziroma /ni bilo dnevnega reda so se pojavile težave./(9)

T: Kakšne težave v duševnem zdravju pa ste opazili pri učencih po vrnitvi v šole?

SD: /Pri težavah v duševnem zdravju predvsem depresija/(10), /anksioznost/(11), /bulimija/(12) … /Pri nekaterih učencih so bile težave celo tako izrazite, da so potrebovali hospitalizacijo./(13) Prav tako so se pojavile /velike luknje v znanju/(14), /težave s pisanjem/(15), saj so bili /učenci vajeni pisanja na računalnik/(16), /težave z zbranostjo/(17), /pozornostjo/(18), /umiritvijo/(19) in /sledenjem pouka/(20) …

T: Ste se soočali tudi s težavami zaradi ekonomske situacije družine, npr. s težavi z nakupom opreme za šolanje na daljavo ali težave z dostopnostjo?

SD: /Ja, tudi te težave so se pojavile./(21) /Šola je pomagala v tem primeru z donacijami in nakupi šolske opreme oziroma računalnikov/(22), /računalniško opremo smo tudi izposojali učencem, ki si je niso mogli privoščiti./(23)

T: Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok pa zaznavate sedaj, po več kot štirih letih od začetkov pandemije koronavirusa?

SD: /Predvsem opažamo še vedno velike luknje v znanju./(24) Glede duševnega zdravja pa se opaža predvsem /slabše duševno zdravje/(25), /upad življenjske energije otrok/(26), /povečano število duševnih težav in motenj/(27), /več hospitalizacij/(28), /občutek, da ne zmorejo/(29) … /Težave izhajajo tudi iz družinske dinamike./(30) /Starši, ki

imajo uvid v težave svojih otrok in se znajo tega lotiti oziroma prisluhniti tudi drugim institucijam bodo rešili težave, starši, ki nimajo uvida ali pa si ne priznajo, da ima njihov otrok težave pa tega ne bodo rešili./(31) /V tem primeru so potem težave dolgotrajne kljub močni podpori šole in usmeritvam, kje naj si poiščejo pomoč./(32)

T: Ali morda zaznavate tudi kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19?

SD: /Ja/(33), predvsem smo /vsi/(34), tako strokovni delavci/(35) kot /učenci, postali bolj vešči s tehnologijo./(36) Opažamo tudi /večjo samostojnost otrok./(37)

T: Kako in na kakšen način pa se delo šolske svetovalne službe razlikuje od časov pred pandemijo covida-19?

SD: Hm, /prej ni bilo toliko psihičnih težav, ampak smo se soočali z več čustvenimi in vedenjskimi težavami/(38), /s pandemijo koronavirusa pa so te težave prišle do izraza/(39) in je /pri družinah, kjer sta slabša družinska dinamika in neustrezno spoprijemanje s težavami prinesli še več duševnih stisk pri učencih./(40) Tako je /sedaj več pozornosti in debate usmerjeno na duševno zdravje/(41), prav tako /več pozornosti, podpore in aktivnosti usmerjamo k pomembnosti in ohranjanju dobrega duševnega zdravja./(42)

T: Kakšne strategije podpore in pomoči pa uporabljate pri svojem delu pri blaženju posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev?

SD: Sama uporabljam /individualne/(43) in /skupinske pristope/(44). Z učenci prakticiramo /dihalne tehnike/(45), /vaje umirjenja in sproščanja/(46), /jogo/(47) … /Delo poteka tako v razredu, skupinsko/(48), kot tudi /individualno s posameznimi učenci, ki potrebujejo več pomoči./(49)

T: Na kakšen način pa ste se kot šola lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev? Ste upoštevali smernice vlade, ministrstva, ali ste imeli kakšne individualne pristope oziroma pristope šole?

SD: /Pri blaženju posledic pandemije covida-19 smo sledili in upoštevali smernice ministrstva oziroma ukrepov na državni ravni./(50) /Uporabljali smo tako individualne/(51) kot /skupinske pristope pomoči./(52) /Bistvenih ukrepov ni bilo/(53), /dejavnosti so bile osredotočene na ohranjanje dobrega duševnega zdravja/(54), predvsem se je o tem začelo tudi /več ozaveščati/(55). /Po vračanju učencev v šolo se je pojavila težava tudi ponovno vzpostavljanje delovnega odnosa in pristnega osebnega stika./(56) Nekateri učenci so imeli tudi /težave s pisanjem, saj so bili dolgo časa vajeni tipanja na računalnika in s tem pozabili pisanja/(57), /tudi v 8., 9. razredu./(58)

T: Kakšno je sodelovanje s starši in z drugimi organizacijami, s katerimi sodelujete?

SD: /S starši smo ves čas pandemije in tudi po tem dobro sodelovali/(59), /s tistimi seveda, kateri si želijo sodelovanja in pomoči/(60). /Močno sodelovanje v tem času je bilo tudi z Zavodom za šolstvo/(61), /ministrstvom/(62), /lokalno skupnostjo/(63). /Sodelovanje smo vzpostavili tudi s pediatrično kliniko/(64), saj so nekateri obiskovali bolnišnično šolo in /centrom za duševno zdravje, s katerim dobro sodelujemo še danes./(65)

T: Še zadnje vprašanje. Kaj bi vi, kot strokovna delavka potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok in mladostnikov, s katerimi se srečujete (na ravni šole, lokalni, regijski, državni in sistemski ravni)?

SD: Hm, /ne vem/(66). Se mi zdi, da se /kar uspešno s celotnim timom soočamo s težavami in jih uspešno rešujemo./(67)

T: Super. Potem pa bi bilo to z moje strani vse. Še enkrat hvala za sodelovanje in vaš čas.

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	zaposlena sem v svetovalni službi osnovne šole	ŠSD	ŠSS	Profil
2	menim, da so ukrepi in zaprtje šole zelo vplivali na težave v duševnem zdravju učencev	Velik vpliv ukrepov na težave v duševnem zdravju učencev	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
3	zaznati je bilo, da je šola preventivni oziroma varovalni dejavnik tam, kjer družinska klima ni bila spodbudna	Šola kot varovalni dejavnik ob neurejenih družinskih razmerah	Šola kot varovalni dejavnik	Posledice pandemije
4	urejanje stvari za šolo in delovna aktivnost otrok je bila odvisna od dinamike družine	Šolsko delo je bilo odvisno od družinske dinamike	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	stvari so potekale preko staršev	Izobraževanje je potekalo s pomočjo staršev	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
6	kjer ni bilo rutine, dnevnih navad, zaporednih aktivnosti je bilo zaznati slabše stanje otrok	Odsotnost rutine je poslabšala stanje otrok	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
7	starši so aktivnosti prepustili otrokom, saj so tudi sami delali od doma ter imeli svoje delovne zadolžitve	Otroci so bili glede šolskega dela prepuščeni sami sebi	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
8	kjer starši niso bili prisotni	Težave, kjer starši niso bili prisotni	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
9	ni bilo dnevnega reda so se pojavile težave	Odsotnost rutine je povzročila težave	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
10	pri težavah v duševnem zdravju predvsem depresija	Depresija	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
11	anksioznost	Anksioznost	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
12	bulimija	Bulimija	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
13	pri nekaterih učencih so bile težave celo tako izrazite, da so potrebovali hospitalizacijo	Hospitalizacija otrok	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
14	velike luknje v znanju	Vrzeli v znanju	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
15	težave s pisanjem	Slabša opismenjenost	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije

16	učenci vajeni pisanja na računalnik	Učenci so bili vajeni pisanja na računalnik	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
17	težave z zbranostjo	Težave z zbranostjo	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
18	pozornostjo	Težave s pozornostjo	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
19	umiritvijo	Težave z umiritvijo	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
20	sledenjem pouka	Težave pri sledenju pouku	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
21	ja, tudi te težave so se pojavile	Težave zaradi ekonomske situacije družine	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
22	šola je pomagala v tem primeru z donacijami in nakupi šolske opreme oziroma računalnikov	Pomoč šole z donacijami in nakupi računalniške opreme	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
23	računalniško opremo smo tudi izposojali učencem, ki si je niso mogli privoščiti	Izposoja računalniške opreme	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
24	predvsem opažamo še vedno velike luknje v znanju	Vrzeli v znanju	Posledice sedaj	Posledice pandemije
25	slabše duševno zdravje	Slabo duševno zdravje	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
26	upad življenjske energije otrok	Upad življenjske energije	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
27	povečano število duševnih težav in motenj	Povečano število duševnih stisk	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
28	več hospitalizacij	Več hospitalizacij	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
29	občutek, da ne zmorejo	Občutek, da ne zmorejo	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
30	težave izhajajo tudi iz družinske dinamike	Težave izhajajo iz družinske dinamike	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
31	starši, ki imajo uvid v težave svojih otrok in se znajo tega lotiti oziroma prisluhniti tudi drugim institucijam bodo rešili težave, starši, ki nimajo uvida ali pa si ne priznajo, da ima njihov otrok težave pa tega ne bodo rešili	Rešljivost situacije otrok je odvisna od uvida staršev v težave otroka	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
32	v tem primeru so potem težave dolgotrajne kljub močni podpori šole in usmeritvam, kje naj si poiščejo pomoč	Če ni uvida staršev so težave dolgotrajne	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije

33	ja	Zaznava pozitivnih učinkov pandemije	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
34	vsi	Boljša digitalna spretnost vseh	Boljša digitalna spretnost vseh	Pozitivni učinki pandemije
35	tako strokovni delavci	Strokovni delavci	Boljša digitalna pismenost zaposlenih	Pozitivni učinki pandemije
36	učenci, postali bolj vešči s tehnologijo	Učenci	Boljša digitalna pismenost učencev	Pozitivni učinki pandemije
37	večjo samostojnost otrok	Večja samostojnost otrok	Samostojnost otrok	Pozitivni učinki pandemije
38	prej ni bilo toliko psihičnih težav, ampak smo se soočali z več čustvenimi in vedenjskimi težavami	Pred pandemijo je bilo več čustvenih in vedenjskih težav med učenci	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
39	s pandemijo koronavirusa pa so te težave prišle do izraza	Opažajo več psihičnih težav v primerjavi s časom pred pandemijo	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
40	pri družinah, kjer sta slabša družinska dinamika in neustrezno spoprijemanje s težavami prinesli še več duševnih stisk pri učencih	Še več duševnih stisk kot pred pandemijo v neurejenih družinskih situacijah	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
41	sedaj več pozornosti in debate usmerjeno na duševno zdravje	Več pozornosti je usmerjeno na duševno zdravje	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
42	več pozornosti, podpore in aktivnosti usmerjamo k pomembnosti in ohranjanju dobrega duševnega zdravja	Več pozornosti in aktivnosti je usmerjeno v dobro duševno zdravje	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
43	individualne	Individualni pristop	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
44	skupinske pristope	Skupinski pristop	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
45	dihalne tehnike	Prakticiranje dihalnih tehnik	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
46	vaje umirjanja in sproščanja	Vaje sproščanja in umirjanja	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
47	jogo	Joga	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

48	delo poteka tako v razredu, skupinsko	Skupinsko delo v razredu	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
49	individualno s posameznimi učenci, ki potrebujejo več pomoči	Individualno delo z učenci, ki potrebujejo več pomoči	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
50	pri blaženju posledic pandemije covida-19 smo sledili in upoštevali smernice ministrstva oziroma ukrepov na državni ravni	Sledenje smernicam vlade in ministrstva	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
51	uporabljali smo tako individualne	Individualni pristop	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
52	skupinske pristope pomoči	Skupinski pristop	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
53	bistvenih ukrepov ni bilo	Ni drugačnih ukrepov kot pred pandemijo	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
54	dejavnosti so bile osredotočene na ohranjanje dobrega duševnega zdravja	Dejavnosti usmerjene v ohranjanje dobrega duševnega zdravja	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
55	več ozaveščati	Več ozaveščanja o duševnem zdravju	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
56	po vračanju učencev v šolo se je pojavila težava tudi ponovno vzpostavljanje delovnega odnosa in pristnega osebnega stika	Težava pri ponovnem vzpostavljanju stika	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
57	težave s pisanjem, saj so bili dolgo časa vajeni tipanja na računalnika in s tem pozabili pisanja	Težave s pisanjem	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
58	tudi v 8., 9. razredu	Težave s pisanjem tudi v zaključnih razredih	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
59	s starši smo ves čas pandemije in tudi po tem dobro sodelovali	Dobro sodelovanje med in po pandemiji	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
60	s tistimi seveda, kateri si želijo sodelovanja in pomoči	Dobro sodelovanje s tistimi starši, ki si želijo sodelovanja	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši

61	močno sodelovanje v tem času je bil tudi z Zavodom za šolstvo	Močno sodelovanje z Zavodom za šolstvo	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
62	ministrstvom	Močno sodelovanje z ministrstvom	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
63	lokalno skupnostjo	Močno sodelovanje z lokalno skupnostjo	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
64	sodelovanje smo vzpostavili tudi s pediatrično kliniko	Sodelovanje s pediatrično kliniko	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
65	centrom za duševno zdravje, s katerim dobro sodelujemo še danes	Sodelovanje s CDZOM, ki poteka še danes	Sodelovanje s CDZOM	Sodelovanje z drugimi organizacijami
66	ne vem	Ne vem	Ni predlogov	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
67	kar uspešno s celotnim timom soočamo s težavami in jih uspešno rešujemo	Uspešno soočanje s težavami na ravni šole	Ni predlogov	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

Intervju E

T: Pozdravljeni! Sem Tjaša Legat in v okviru svoje magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Zahvaljujem se vam, da ste si vzeli čas in ste pripravljeni sodelovati. Pogovor je anonimen in zaupan, odgovori pa bodo uporabljeni zgolj za potrebe magistrske naloge. Lahko začneva?

SD: Pozdravljena, seveda.

T: Najprej me zanima, kje na osnovni šoli ste zaposlena oz. kakšna je vaša funkcija na šoli?

SD: Sem /vodja svetovalne službe v osnovni šoli/(1), /po poklicu pa sem psihologinja./(2)

T: Kakšne posledice po vašem mnenju ste opazili pri svojem delu na duševnem zdravju otrok in mladostnikov, takoj ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?

SD: Po prihodu učencev nazaj v šolo smo zaznali predvsem /večjo anksioznost med učenci/(3), /težko so se ponovno navadili na sistem dela "v živo"./(4) /Nekateri so doživljali stiske, ker so ponovno morali biti fizično prisotni v razredu/(5), /manjkala jim je zbranost pri pouku./(6) /Hkrati so jih obremenjevali te ukrepi, ki so jih morali spoštovati še kasneje, ko so lahko bili v razredu, npr. stalno razkuževanje, držanje medsebojne razdalje, samotestiranje …/(7) /Kljub temu pa so bili veseli, da so se ponovno lahko družili z učenci, čeprav na razdalji./(8)

T: Ste opazili povečanje težav v duševnem zdravju po pandemiji koronavirusa?

SD: /Med in takoj po pandemiji koronavirusa je bilo zaznati več težav v duševnem zdravju,/(9) ja. /Veliko otrok se je soočalo s hudimi stiskami v domačem okolju v času izolacije,/(10) /veliko več je bilo hospitalizacij,/(11) /učenci so poročali o osamljenosti/(12), /depresiji/(13), /strahom pred prihodnostjo./(14) /Ko pa so prišli nazaj v šolo pa je bilo, tako kot sem že prej dejala, več anksioznosti/(15) in /občutka, da ne zmorejo./(16) /Predvsem se mi zdi, da

je do večjih težav prihajalo pri učencih, ki niso imeli urejenega družinskega okolja/(17), npr. /je več sorojencev uporabljajo isti računalnik/(18), /ali je že pred pandemijo pri njih prihajalo do težav v duševnem zdravju in jih je pandemija nato še poglobila./(19)

T: Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok pa zaznavate sedaj, po več kot štirih letih od začetkov pandemije koronavirusa?

SD: /Še vedno opažamo določen strah pri učencih/(20) in pa /težjo zbranost pri pouku./(21) Določeni imajo tudi /luknje v znanju, ki so posledica dela na daljavo./(22) /Večjih težav, ki bi izvirale zgolj iz pandemije pa ne zaznavamo./(23)

T: Ali morda zaznavate tudi kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19?

SD: /Težko izpostavim kaj pozitivnega/(24), /mogoče večjo digitalno pismenost vseh/(25), /tako učencev/(26), /kot drugega strokovnega kadra/(27), /vendar to prinaša tudi negativne posledice./(28)

T: Kako in na kakšen način pa se delo šolske svetovalne službe razlikuje od časov pred pandemijo covida-19?

SD: /Sama ne bi rekla, da se delo karkoli razlikuje./(29) /Zaznavamo več učencev, ki so vključeni v svetovalno službo/(30), vendar /ne bi rekla, da je to zgolj posledica pandemije koronavirusa./(31)

T: Kakšne strategije podpore in pomoči pa uporabljate pri svojem delu pri blaženju posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev?

SD: /Uporabljamo različne strategije pomoči in podpore./(32) /V svetovalni službi smo zaposlene štiri osebe in verjamem, da vsaka uporablja drugačne pristope dela./(33) /Sama se poslužujem tako skupinskih/(34), /kot individualnih metod dela/(35). /Veliko je pogovorov z učenci/(36), /izvajamo tudi delavnice z učenci/(37), /tehnike sproščanja/(38) … /Veliko se vključujemo tudi v razredne ure/(39), /kjer posvečamo čas različnim tematikam po izboru učencev./(40)

T: Na kakšen način pa ste se kot šola lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev? Ste upoštevali smernice vlade, ministrstva, ali ste imeli kakšne individualne pristope oziroma pristope šole?

SD: /Sledili smo smernicam, ki smo jih prejeli od ministrstva in vlade/(41), /veliko smo si pomagali tudi s smernicami in pripomočki za delo, ki jih je izdal NIJZ/(42). /Kot šola smo pristopili k reševanju tematike timsko/(43), /z vsemi vpletenimi/(44). /Izvajali smo tudi predavanja za starše/(45), /posvetili duševnemu zdravju večjo pozornost/(46) …

T: Kakšno je sodelovanje s starši in z drugimi organizacijami, s katerimi sodelujete?

SD: /Na splošno z vsemi zelo dobro sodelujemo./(47) /Starše že na začetku leta povabimo v sodelovanje z nami/(48), /nekateri se z veseljem odzovejo, nekateri le "ko je nujno"./(49) /Veliko sodelujemo s CSD-jem/(50) in pa /CDZOM-jem v obliki multidisciplinarnih timov/(51) ter pa /lokalno skupnostjo./(52)

T: Še zadnje vprašanje. Kaj bi vi, kot strokovna delavka potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok in mladostnikov, s katerimi se srečujete (na ravni šole, lokalni, regijski, državni in sistemski ravni)?

SD: Mislim, da /nikoli nimaš dovolj znanja o določeni tematiki,/(53) tako, da /stalno izobraževanje ne škodi./(54) Tako, da bi rekla /več izobraževanj na temo duševnega zdravja pri vseh vpletenih, ki delajo z otroki in

mladostniki/(55) ter /boljšo dostopnost do zdravstvenega sistema otrokom, ki potrebujejo pomoč v duševnem zdravju/(56), saj so /čakalne dobe v našem sistemu zelo dolge/(57), /otroci pa tako ostajajo s premalo pomoči ujeti sami s sabo./(58) /Šola jim namreč ne more zagotoviti vsega tistega, kar oni potrebujejo, ko je stiska velika./(59)
T: To bo to iz moje strani. Še enkrat hvala za sodelovanje in vaš čas.

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	vodja svetovalne službe v osnovni šoli	ŠSD	ŠSS	Profil
2	po poklicu pa sem psihologinja	Psihologinja	ŠSS	Profil
3	večjo anksioznost med učenci	Večja anksioznost med učenci	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
4	težko so se ponovno navadili na sistem dela "v živo"	težko so se privadili nazaj na običajno šolanje	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	Nekateri so doživljali stiske, ker so ponovno morali biti fizično prisotni v razredu	stiske ob ponovnem šolanju "v živo"	Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
6	manjkala jim je zbranost pri pouku	manjša zbranost pri pouku	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
7	Hkrati so jih obremenjevali te ukrepi, ki so jih morali spoštovati še kasneje, ko so lahko bili v razredu, npr. stalno razkuževanje, držanje medsebojne razdalje, samotestiranje …	obremenjenost ob ukrepih	Ukrep po prihodu v šolo	Posledice pandemije
8	Kljub temu pa so bili veseli, da so se ponovno lahko družili z učenci, čeprav na razdalji.	veselje ob ponovnem snidenju z vrstniki	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
9	Med in takoj po pandemiji koronavirusa je bilo zaznati več težav v duševnem zdravju	več težav v duševnem zdravju med in takoj po pandemiji	Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
10	Veliko otrok se je soočalo s hudimi stiskami v domačem okolju v času izolacije,	hude stiske otrok v času izolacije	Posledice na duševnem zdravju med pandemijo	Posledice pandemije
11	veliko več je bilo hospitalizacij	več hospitalizacij	Posledice na duševnem zdravju med pandemijo	Posledice pandemije
12	učenci so poročali o osamljenosti	osamljenost	Posledice na duševnem zdravju med pandemijo	Posledice pandemije
13	depresiji	depresija	Posledice na duševnem zdravju med pandemijo	Posledice pandemije
14	strahom pred prihodnostjo	strah pred prihodnostjo	Posledice na duševnem zdravju med pandemijo	Posledice pandemije
15	Ko pa so prišli nazaj v šolo pa je bilo, tako kot sem že prej dejala, več anksioznosti	več anksioznosti	Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije

16	občutka, da ne zmorejo	občutek, da ne zmorejo	Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
17	Predvsem se mi zdi, da je do večjih težav prihajalo pri učencih, ki niso imeli urejenega družinskega okolja	več težav pri učencih iz slabših družinskih okolij	Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
18	je več sorojencev uporabljajo isti računalnik	več težav tam, kjer so sorojenci uporabljali isti računalnik	Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
19	ali je že pred pandemijo pri njih prihajalo do težav v duševnem zdravju in jih je pandemija nato še poglobila	več težav pri učencih s predhodnimi težavami v duševnem zdravju	Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
20	Še vedno opažamo določen strah pri učencih	strah	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
21	težjo zbranost pri pouku	težja zbranost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
22	luknje v znanju, ki so posledica dela na daljavo	Vrzeli v znanju	Posledice sedaj	Posledice pandemije
23	Večjih težav, ki bi izvirale zgolj iz pandemije pa ne zaznavamo	večjih težav samo zaradi pandemije ne zaznavajo	Posledice sedaj	Posledice pandemije
24	Težko izpostavim kaj pozitivnega	težko je izpostaviti kakšen pozitiven učinek	Jih ni	Pozitivni učinki pandemije
25	mogoče večjo digitalno pismenost vseh	boljša digitalna pismenost vseh	Boljša digitalna spretnost vseh	Pozitivni učinki pandemije
26	tako učencev	boljša digitalna pismenost učencev	Boljša digitalna pismenost učencev	Pozitivni učinki pandemije
27	kot drugega strokovnega kadra	boljša digitalna pismenost zaposlenih	Boljša digitalna pismenost zaposlenih	Pozitivni učinki pandemije
28	vendar to prinaša tudi negativne posledice	boljša digitalna pismenost prinaša tudi negativne posledice	Niso zgolj pozitivni učinki	Pozitivni učinki pandemije
29	Sama ne bi rekla, da se delo karkoli razlikuje.	ni razlik	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
30	Zaznavamo več učencev, ki so vključeni v svetovalno službo	več učencev vključenih v ŠSS	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
31	ne bi rekla, da je to zgolj posledica pandemije koronavirusa	več učencev vključenih v ŠSS ni zgolj posledica pandemije	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
32	Uporabljamo različne strategije pomoči in podpore	različne strategije pomoči in podpore	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

33	V svetovalni službi smo zaposlene štiri osebe in verjamem, da vsaka uporablja drugačne pristope dela.	vsaka strokovna delavka ima drugačne pristope dela	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
34	Sama se poslužujem tako skupinskih	skupinski pristop	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
35	kot individualnih metod dela	individualen pristop	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
36	Veliko je pogovorov z učenci	veliko pogovorov	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
37	izvajamo tudi delavnice z učenci	delavnice	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
38	tehnike sproščanja	tehnike sproščanja	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
39	Veliko se vključujemo tudi v razredne ure	vključevanje v razredne ure	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
40	kjer posvečamo čas različnim tematikam po izboru učencev.	obravnava različnih tematik po izboru učencev na RU	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
41	Sledili smo smernicam, ki smo jih prejeli od ministrstva in vlade	sledenje smernicam	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
42	veliko smo si pomagali tudi s smernicami in pripomočki za delo, ki jih je izdal NIJZ	pomoč z gradivi NIJZ	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
43	Kot šola smo pristopili k reševanju tematike timsko	timsko reševanje težav	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
44	z vsemi vpletenimi	reševanje težav z vsemi vpletenimi	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
45	Izvajali smo tudi predavanja za starše	predavanja za starše	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
46	posvetili duševnemu zdravju večjo pozornost	večja pozornost tematiki duševnega zdravja	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

47	Na splošno z vsemi zelo dobro sodelujemo	dobro sodelovanje z vsemi	Dobro sodelovanje z vsemi	Sodelovanje z drugimi organizacijami
48	Starše že na začetku leta povabimo v sodelovanje z nami	povabilo staršev v sodelovanje v začetku leta	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
49	nekateri se z veseljem odzovejo, nekateri le "ko je nujno"	odziv staršev je različen	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
50	Veliko sodelujemo s CSD-jem	veliko sodelovanja s CSD preko MDT	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi organizacijami
51	CDZOM-jem v obliki multidisciplinarnih timov	veliko sodelovanja s CSDZOM preko MDT	Sodelovanje s CDZOM	Sodelovanje z drugimi organizacijami
52	lokalno skupnostjo	sodelovanje z lokalno skupnostjo	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
53	nikoli nimaš dovolj znanja o določeni tematiki	znanja ni nikoli preveč	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
54	stalno izobraževanje ne škodi	stalno izobraževanje ne škodi	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
55	več izobraževanj na temo duševnega zdravja pri vseh vpletenih, ki delajo z otroki in mladostniki	več izobraževanj na temo duševnega zdravja	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
56	boljšo dostopnost do zdravstvenega sistema otrokom, ki potrebujejo pomoč v duševnem zdravju	boljša dostopnost do zdravstvenega sistema	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
57	čakalne dobe v našem sistemu zelo dolge	dolge čakalne vrste	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
58	otroci pa tako ostajajo s premalo pomoči ujeti sami s sabo	otroci s stiskami so prepuščeni sami sebi	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
59	Šola jim namreč ne more zagotoviti vsega tistega, kar oni potrebujejo, ko je stiska velika.	šole ne zmorejo zagotoviti zadostne pomoči	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

Učiteljice

Intervju A

T: Pozdravljeni! Sem Tjaša Legat in v okviru svoje magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Hvala, ker ste si vzeli

čas in ste pripravljeni sodelovati. Pogovor je anonimen, odgovori pa bodo uporabljeni zgolj za potrebe magistrske naloge. Lahko začneva?

U: Živjo, seveda.

T: Super. Najprej me zanima, na katerem delovnem mestu ste zaposleni?

U: Zaposlena sem na osnovni šoli XY, kot /učiteljica razrednega pouka./(1)

T: Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok in mladostnikov ste opazili pri svojem delu takoj, ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?

U: /Opazila sem, da so bili otroci zelo veseli, da spet vidijo sošolce, vrstnike./(2) /So se pa morali na novo učiti medsebojne komunikacije/(3), /poslušanja/(4), /strpnosti/(5), /empatije/(6) …

T: Kakšne posledice pa zaznavate sedaj, po več kot štirih letih od začetka pandemije covida-19?

U: /Otroci znajo zelo slabo poslušati/(7) in /razumevati, kar slišijo/(8). /So tudi bolj nestrpni do sošolcev/(9), /so bolj nemirni/(10) in /težje sledijo pouku./(11)

T: Aha, okej, hvala. Kakšne strategije podpore in pomoči pa potem uporabljate pri svojem delu za blaženje posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravje otrok?

U: /Večinoma se poslužujem individualne pomoči učencem med poukom/(12), /veliko se tudi pogovarjamo o vedenju/(13), /soočanju s posledicami prevelike uporabe elektronskih naprav/(14), /če pa je potrebno, ob določenih težavah, v to vključimo tudi šolsko svetovalno službo./(15)

T: Ali morda zaznavate tudi kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19?

U: /Ne, ne zaznavam pozitivnih učinkov./(16)

T: Kako pa se delo v razredu razlikuje od časov pred pandemijo covida-19? S kakšnimi izzivi vse se soočate?

U: /Učitelj mora bistveno več časa posvetiti razlagi snovi,/(17) /širjenju besedišča/(18), /ponovitvi snovi/(19) … /Vse več je tudi individualne razlage in pomoči, torej dela ena na ena./(20) Rekla bi, da so to nekako največji izzivi, ki jih imamo trenutno, poleg /pomanjkanja kadra/(21) in /vedno bolj zahtevnega dela./(22)

T: Na kakšen način pa ste se kot šola lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev?

U: Organizirane smo imeli /seminarje za učitelje na to temo./(23)

T: Ste pri tem upoštevali oziroma sledili smernicam vlade in ministrstva?

U: /Smernic vlade ali ministrstva nismo upoštevali/(24) oz. /se ne spomnim, da bi jih prejeli./(25)

T: Še kakšen drug pristop? Mogoče kakšna nova dejavnost, npr. delavnice?

U: /Učenci so imeli delavnice, vendar v sklopu svetovalne službe./(26) Spomnim se tudi, da smo imeli /določena predavanja za starše, vendar ne vem, na katero temo./(27)

T: Kaj pa bi bil po vašem mnenju lahko primer dobre prakse blaženja posledic epidemije covid-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev?

U: /Menim, da predvsem kakšna predavanja o škodljivosti pretirane rabe elektronskih naprav./(28) /Zdi se mi, da se je predvsem v času epidemije covida-19 močno povečala škodljiva uporaba elektronskih naprav/(29), ki /ovirajo tudi šolski proces/(30), predvsem pa /vplivajo na zbranost in pozornost učencev pri pouku./(31)

T: Kakšno pa je vaše sodelovanje s starši učencev? S kakšnimi pričakovanji se obračajo na vas?

U: /Starši pričakujejo, da se vse težave rešijo v šoli in da doma nimajo veliko dela z učno snovjo ali z vedenjskimi težavami./(32) /Žal temu ni tako in zelo pomembno je sodelovanje staršev s šolo/(33), predvsem /njihova podpora, da lahko skupaj naredimo najboljše v težki situaciji./(34)

T: Kakšno pa je sodelovanje z drugimi organizacijami, s katerimi sodelujete?

U: /Sama, kot učiteljica, ne sodelujem z drugimi organizaciji, ki bi pomagale pri blaženju posledic pandemije covida-19./(35) /Hkrati tudi ne vem, da bi po pandemiji napotovali učence v druge organizacije./(36)

T: Še zadnje vprašanje. Kaj bi vi, kot strokovna delavka potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok in mladostnikov, s katerimi se srečujete (na ravni šole, lokalni, regijski, državni in sistemski ravni)?

U: /Predvsem pomoč s strani psihologov/(37), /pedopsihiatrov/(38), /smernice ministrstva za šolstvo/(39) in /posluh na ministrstvu/(40) ter /boljše sodelovanje staršev pri reševanju težav njihovih otrok./(41)

T: Za konec bi se vam najlepše zahvalila za vas čas in prispevek! Hvala.

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	učiteljica razrednega pouka	Učiteljica razrednega pouka	Učitelji	Profil
2	opazila sem, da so bili otroci zelo veseli, da spet vidijo sošolce, vrstnike	Veselje ob ponovnem snidenju s sošolci	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
3	so se pa morali na novo učiti medsebojne komunikacije	Učenje medsebojne komunikacije	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
4	poslušanja	Učenje poslušanja	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	strpnosti	Učenje strpnosti	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije

6	empatije	Učenje empatije	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
7	otroci znajo zelo slabo poslušati	Otroci znajo zelo slabo poslušati	Posledice sedaj	Posledice pandemije
8	razumevati, kar slišijo	Nerazumevanje slišanega	Posledice sedaj	Posledice pandemije
9	so tudi bolj nestrpni do sošolcev	Nestrpnost do sošolcev	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
10	so bolj nemirni	Nemirnost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
11	težje sledijo pouku	Težje sledenje pouku	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
12	večinoma se poslužujem individualne pomoči učencem med poukom	Individualna pomoč med poukom	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
13	veliko se tudi pogovarjamo o vedenju	Pogovori z učenci o vedenju	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
14	soočanju s posledicami prevelike uporabe elektronskih naprav	Pogovori z učenci o soočanju s posledicami prekomerne uporabe elektronskih naprav	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
15	če pa je potrebno, ob določenih težavah, v to vključimo tudi šolsko svetovalno službo	Vključevanje ŠSS ob potrebi	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
16	ne, ne zaznavam pozitivnih učinkov	Ne zaznava	Jih ni	Pozitivni učinki pandemije
17	učitelj mora bistveno več časa posvetiti razlagi snovi	Več časa za razlago snovi	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred in po pandemiji
18	širjenju besedišča	Več časa za širjenje besedišča	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred in po pandemiji
19	ponovitvi snovi	Več časa za ponavljanje snovi	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred in po pandemiji
20	vse več je tudi individualne razlage in pomoči, torej dela 1:1	Več individualne pomoči učencem	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred in po pandemiji
21	pomanjkanja kadra	Pomanjkanje kadra	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
22	vedno bolj zahtevnega dela	Vedno bolj zahtevno delo	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije

23	seminarje za učitelje na to temo	Seminarji za učitelje na temo duševnega zdravja	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
24	smernic vlade ali ministrstva nismo upoštevali	Neupoštevanje smernic vlade ali ministrstva	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
25	se ne spomnim, da bi jih prejeli	Smernic vlade ali ministrstva niso prejeli	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
26	učenci so imeli delavnice, vendar v sklopu svetovalne službe	Delavnice v sklopu ŠSS	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
27	določena predavanja za starše, vendar ne vem, na katero temo	Predavanja za starše	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
28	menim, da predvsem kakšna predavanja o škodljivosti pretirane rabe elektronskih naprav	Predavanja o škodljivosti pretirane rabe elektronskih naprav	Predavanja	Primer dobre prakse
29	zdi se mi, da se je predvsem v času epidemije covida-19 močno povečala škodljiva uporaba elektronskih naprav	V času pandemije se je močno povečala uporaba elektronskih naprav	Posledice sedaj	Posledice pandemije
30	ovirajo tudi šolski proces	Naprave ovirajo šolski proces	Posledice sedaj	Posledice pandemije
31	vplivajo na zbranost in pozornost učencev pri pouku	Naprave vplivajo na zbranost in pozornost učencev pri pouku	Posledice sedaj	Posledice pandemije
32	starši pričakujejo, da se vse težave rešijo v šoli in da doma nimajo veliko dela z učno snovjo ali z vedenjskimi težavami	Starši menijo, da so težave otrok stvar šole	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
33	žal temu ni tako in zelo pomembno je sodelovanje staršev s šolo	Pomembno je sodelovanje staršev s šolo	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
34	njihova podpora, da lahko skupaj naredimo najboljše v težki situaciji	Pomembna je podpora staršev	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
35	sama, kot učiteljica, ne sodelujem z drugimi organizaciji, ki bi	Ni sodelovanja z drugimi organizacijami	Ni sodelovanja z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami

	pomagale pri blaženju posledic pandemije covida-19			
36	hkrati tudi ne vem, da bi po pandemiji napotovali učence v druge organizacije	Ne ve, da bi učence po pandemiji kam napotovali	Ni sodelovanja z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
37	predvsem pomoč s strani psihologov	Pomoč psihologov	Pomoč drugih	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
38	pedopsihiatrov	Pomoč pedopsihiatrov	Pomoč drugih	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
39	smernice ministrstva za šolstvo	Smernice za delo	Izobraževanja, seminarji, gradiva	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
40	posluh na ministrstvu	Posluh na ministrstvu	Pomoč drugih	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
41	boljše sodelovanje staršev pri reševanju težav njihovih otrok	Boljše sodelovanje staršev	Boljše sodelovanje	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

Intervju B

T: Pozdravljeni! Sem Tjaša Legat in v okviru svoje magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Hvala, da ste si vzeli čas in ste pripravljeni sodelovati v raziskavi. Intervju je anonimen in zaupen, odgovori na vprašanja pa bodo uporabljeni zgolj za potrebe raziskave. Če ste pripravljeni, bi kar začeli.

U: Živjo, seveda, izvolite.

T: Najprej me zanima, na katerem delovnem mestu ste zaposleni na šoli?

U: /Sem razredničarka 6. razreda in učiteljica matematike na predmetni stopnji./(1)

T: Ste pri svojem delu opazili kakšne posledice na duševnem zdravju otrok takoj, ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata? Če ste, bi vas prosila, da naštejete katere.

U: /Konkretnih težav na duševnem zdravju pri učencih nisem zaznala./(2) /So pa postali bolj nemirni/(3), /več časa potrebujejo za osvojitev znanja/(4) in /poznajo se jim 'luknje' v znanju, ki so posledica šolanja od doma./(5)

T: Zaznavate še kakšne posledice na duševnem zdravju sedaj, po več kot štirih letih od začetka pandemije?

U: /Ne, kot sem rekla, posledic na duševnem zdravju ne zaznavam/(6), /so pa ostale posledice na socialnem/(7), /gibalnem/(8) in /učnem področju./(9)

T: Zaznavate mogoče kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19?

U: /Ja, učenci so zelo začeli ceniti druženje s sošolci in prijatelji./(10) /Poleg tega pa se mi zdi, da je pri delu doma družba, predvsem nekateri starši, spoznala, da so učitelji pomemben člen pri vzgoji in izobraževanju./(11) /Počutimo se bolj cenjene oz. naše delo se mi zdi, da je bolj cenjeno, saj so tudi starši spoznali, kako je biti v vlogi učitelja./(12)

T: Kako pa se vaše delo v razredu razlikuje od časov pred pandemijo covida-19?

U: Opažam, da imajo /učenci slabšo koncentracijo/(13) in /motivacijo/(14), /vse bi radi takoj in ne znajo počakati./(15) /Učenci sedanjih 6. razredov slabo berejo/(16), /nekateri pišejo samo z velikimi tiskanimi črkami/(17), /poštevanke nimajo avtomatizirane./(18) /To so razlike, ki jih opažam pri svojem delu in katerim po pandemiji posvečam več svojega časa, kot sem jim prej./(19)

T: Na kakšen način pa si potem pomagate pri delu v razredu oz. kakšne strategije podpore in pomoči uporabljate kot razredničarka?

U: /Kot razrednik učim učence poslušati drug drugega/(20), /veliko jih spodbujam za šolsko delo/(21), /stremim k potrpežljivosti/(22), /sodelovalnem odnosu/(23) … /Način dela v razredu pa ostaja enak./(24)

T: Pa se poslužujete bolj individualnih pristopov pomoči ali skupinskih?

U: /Odvisno od situacije/(25), /vendar bolj individualnih./(26)

T: Aha, zakaj pa?

U: /Individualen pristop je še vedno bolj oseben, hitreje in bolj celovito lahko pomagaš, razlagaš snov, ni nepotrebnih motilcev procesa …/(27) /Lažje in bolj učinkovito je po mojem mnenju./(28)

T: Na kakšen način pa ste se kot šola lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev? In, ali ste pri tem upoštevali smernice vlade in ministrstva, ali ste imeli kakšne svoje, druge pristope na ravni šole, ki niso vezani na smernice vlade in ministrstva?

U: /Ne/(29), /pri tem smo upoštevali smernice ministrstva./(30) /Smo pa poleg tega učence spodbujali h gibanju v naravi/(31), /dobivali so naloge, povezane z naravo./(32) /Z 'mojimi' učenci, torej tistimi, katerim sem jaz razrednik, smo se redno tedensko tudi dobivali na videokonferencah in tako preverjali, kako se počutijo./(33) /Ta redna preverjanja počutja smo prakticirali tudi kasneje znotraj razrednih ur, ko smo že začeli z delom v razredu, v živo./(34)

T: Torej tudi več razrednih ur?

U: /Tako je. Namesto enkrat na dva tedna smo se dobivali tedensko./(35) /Tako sem tudi ostala v stiku z njimi/(36) in /jih lahko spremljala kako dosegajo in osvajajo znanja sami doma/(37) in /kdo potrebuje še več podpore ali pomoči./(38)

T: Poznate kakšen dober primer prakse blaženja posledic epidemije covid-19 na duševno zdravje osnovnošolcev?

U: /Čim več pogovorov s svetovalno službo/(39) in /sodelovanja vseh vpletenih/(40), /predvsem staršev/(41). To bi bila dobra praksa reševanja težav po mojem mnenju.

T: Kakšne pa so izkušnje sodelovanja s starši po pandemiji covida-19 in kaj prepoznavate kot največje izzive?

U: /V kolikor zaznamo primer, se pogovorimo s straši o naših opažanjih/(42), /naprej pa urgirajo oni, saj so oni skrbniki./(43)

T: Kakšno pa je sodelovanje z drugimi, zunanjimi organizacijami, npr. CSD-ji, CDZOM?

U: /Sama ne sodelujem z nobenimi drugimi organizacijami, vezanimi na duševno zdravje otrok in mladostnikov./(44) /To ima pri nas 'na čez' svetovalna delavka/(45), tako, da je to bolj vprašanje za njo.

T: Okej. Še zadnje vprašanje. Kaj pa bi vi, kot strokovna delavka, potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok, s katerimi ste dnevno v stiku?

U: /Mislim, da učitelji nismo dovolj usposobljeni za pomoč otrokom s težavami z duševnim zdravjem in da so za to druge ustanove, izven šole./(46) /Torej, če bi otroci hitreje prišli na vrsto v primeru težav/(47), /hitreje dobili pomoč, ki jo potrebujejo, bi bilo tudi delo nas, učiteljev, lažje in boljše. /(48)

T: To bi bilo z moje strani vse, hvala za vaš čas in prispevek.

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	sem razredničarka 6. razreda in učiteljica matematike na predmetni stopnji	Razredničarka 6. razreda in učiteljica matematike na predmetni stopnji	Učitelji	Profil
2	konkretnih težav na duševnem zdravju pri učencih nisem zaznala	Ni zaznala konkretnih težav na duševnem zdravju učencev	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
3	so pa postali bolj nemirni	Nemirnost	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
4	več časa potrebujejo za osvojitev znanja	Več časa za osvojitev znanja	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	poznajo se jim 'luknje' v znanju, ki so posledica šolanja od doma	Vrzeli v znanju	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
6	ne, kot sem rekla, posledic na duševnem zdravju ne zaznavam	Posledic na duševnem zdravju ne zaznava	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
7	so pa ostale posledice na socialnem	Posledice na socialnem področju	Posledice sedaj	Posledice pandemije
8	gibalnem	Posledice na gibalnem področju	Posledice sedaj	Posledice pandemije
9	učnem področju	Posledice na učnem področju	Posledice sedaj	Posledice pandemije
10	ja, učenci so zelo začeli ceniti druženje s sošolci in prijatelji	Učenci cenijo druženje z vrstniki	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
11	poleg tega pa se mi zdi, da je pri delu doma družba, predvsem nekateri starši, spoznala, da so učitelji pomemben člen pri	Družba je spoznala pomembnost učiteljev	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije

	vzgoji in izobraževanju			
12	počutimo se bolj cenjene oz. naše delo se mi zdi, da je bolj cenjeno, saj so tudi starši spoznali, kako je biti v vlogi učitelja	Učitelji se počutijo bolj cenjeni	Cenjenje običajnih stvari	Pozitivni učinki pandemije
13	učenci slabšo koncentracijo	Slabša koncentracija	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
14	motivacijo	Slabša motivacija	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
15	vse bi radi takoj in ne znajo počakati	Nestrpnost	Posledice sedaj	Posledice pandemije
16	učenci sedanjih 6. razredov slabo berejo	Slaba bralna pismenost	Posledice sedaj	Posledice pandemije
17	nekateri pišejo samo z velikimi tiskanimi črkami	Slaba opismenjenost	Posledice sedaj	Posledice pandemije
18	poštevanke nimajo avtomatizirane	Slabše znanje poštevanke	Posledice sedaj	Posledice pandemije
19	to so razlike, ki jih opažam pri svojem delu in katerim po pandemiji posvečam več svojega časa, kot sem jim prej	Razlike, ki jih opaža pri svojem delu	Posledice sedaj	Posledice pandemije
20	kot razrednik učim učence poslušati drug drugega	Učenje prisluhniti drug drugemu	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
21	veliko jih spodbujam za šolsko delo	Spodbujanje k šolskemu delu	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
22	stremim k potrpežljivosti	Strmenje k potrpežljivosti	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
23	sodelovalnem odnosu	Strmenje k sodelovalnemu odnosu	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
24	način dela v razredu pa ostaja enak	Način dela v razredu ostaja enak	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
25	odvisno od situacije	Odvisno od situacije	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
26	vendar bolj individualnih	Bolj individualni pristopi k pomoči	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

27	individualen pristop je še vedno bolj oseben, hitreje in bolj celovito lahko pomagaš, razlagaš snov, ni nepotrebnih motilcev procesa …	Razlogi za individualen pristop	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
28	lažje in bolj učinkovito je po mojem mnenju	Razlogi za individualen pristop	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
29	ne	Ni bilo posebnih, šolskih, pristopov	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
30	pri tem smo upoštevali smernice ministrstva	Upoštevanje smernic ministrstva	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
31	smo pa poleg tega učence spodbujali h gibanju v naravi	Spodbujanje h gibanju v naravi	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
32	dobivali so naloge, povezane z naravo	Naloge povezane z naravo	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
33	z 'mojimi' učenci, torej tistimi, katerim sem jaz razrednik, smo se redno tedensko tudi dobivali na videokonferencah in tako preverjali, kako se počutijo	Tedenske videokonference z učenci	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
34	ta redna preverjanja počutja smo prakticirali tudi kasneje znotraj razrednih ur, ko smo že začeli z delom v razredu, v živo	Redna tedenska preverjanja počutja	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
35	tako je. Namesto enkrat na dva tedna smo se dobivali tedensko	Tedenske RU	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
36	tako sem tudi ostala v stiku z njimi	Ohranjanje stika ob šolanju na daljavo	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

37	jih lahko spremljala kako dosegajo in osvajajo znanja sami doma	Spremljanje dela učencev ob šolanju na daljavo	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
38	kdo potrebuje še več podpore ali pomoči	Spremljanje dela učencev ob šolanju na daljavo	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
39	čim več pogovorov s svetovalno službo	Čim več pogovorov s ŠSS	Pogovori s ŠSS	Primer dobre prakse
40	sodelovanja vseh vpletenih	Sodelovanje vseh vpletenih	Sodelovanje vseh vpletenih	Primer dobre prakse
41	predvsem staršev	Sodelovanje staršev	Sodelovanje staršev	Primer dobre prakse
42	v kolikor zaznamo primer, se pogovorimo s straši o naših opažanjih	Pogovor s starši ob zaznavanju težav	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
43	naprej pa urgirajo oni, saj so oni skrbniki	Dolžnost staršev, da reagirajo ob težavah	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
44	sama ne sodelujem z nobenimi drugimi organizacijami, vezanimi na duševno zdravje otrok in mladostnikov	Ni sodelovanja z drugimi inštitucijami vezanimi na duševno zdravje	Ni sodelovanja z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
45	to ima pri nas 'na čez' svetovalna delavka	Za sodelovanje je odgovorna ŠSS	Sodelovanje SŠŠ	Sodelovanje z drugimi organizacijami
46	mislim, da učitelji nismo dovolj usposobljeni za pomoč otrokom s težavami z duševnim zdravjem in da so za to druge ustanove, izven šole	Mnenje, da učitelji niso dovolj usposobljeni za pomoč ob težavah v duševnem zdravju	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
47	torej, če bi otroci hitreje prišli na vrsto v primeru težav	Težava s čakalnimi vrstami v zdravstvu	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
48	hitreje dobili pomoč, ki jo potrebujejo, bi bilo tudi delo nas, učiteljev, lažje in boljše	Če bi učenci hitreje prišli na vrsto v zdravstvu, bi bilo delo učiteljev lažje	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

Intervju C

T: Pozdravljeni! Sem Tjaša Legat in v okviru svoje magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Zahvaljujem se vam, da ste si vzeli čas in ste pripravljeni sodelovati. Pogovor je zaupen, odgovori pa bodo uporabljeni zgolj za potrebe magistrske naloge. Pa bi kar začeli, če se strinjate?

U: Seveda.

T: Super. Najprej me zanima, na katerem delovnem mestu ste zaposleni?

U: /Sem učiteljica predmetne stopnje na osnovni šoli XY, kjer poučujem slovenski jezik./(1)

T: Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok in mladostnikov ste opazili pri svojem delu takoj, ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?

U: Situacija, v kateri smo se znašli zaradi zdravstvenih razmer, ki so vladale v času koronavirusa je neka logična posledica poznavanja bolezni tako, da smo se /bili morani prisiliti soočiti s stanjem, ki je vladalo v celi državi./(2) /Zagotovo je bilo to neko novo stanje, neka nova situacija, katere smo se morali vsi privaditi./(3) /Pandemija je pustila posledice na nas vseh/(4), /ne le na otrocih in mladostnikih/(5), /sploh v času med/(6) in /takoj po pandemiji./(7) /Težko rečem, da bi pri tem šlo za neke večje, dalj trajajoče oziroma trajnejše posledice, kot so opozarjali nekateri znanstveniki še tekom korone in zaprtja ter tik po njem./(8) Opažam namreč, da /sedaj po štirih letih, odkar je stanje spet v normalnih tirnicah, ni več občutiti nekih posledic povezanih s temi ukrepi v času korone./(9) /Tudi ne razmišljamo več kaj dosti o tem, to se nam zdi preteklost./(10) /Učenci torej ne izkazujejo kakšnih daljših, opaznejših posledic zaradi tega/(11) oziroma je /te posledice težko pripisati samo situaciji s koronavirusom, vendar so posledica vseh trenutnih težav, s katerimi se srečujejo otroci v današnjem času./(12)

/Sem pa določene težave opazila že med šolanjem na daljavo/(13) ter /takoj po odprtju šole./(14) /Nekateri učenci so postali bolj zaprti/(15), /vidno odtujeni/(16), /kazala se je slabovoljnost/(17), lahko bi rekli, da so /izražali neko vrsto depresivnosti/(18), /opazno je bilo slabo odzivanje med urami/(19) … /Ni pa bil tak odziv vseh učencev/(20), /nekaterim je tak način učenja silno ustrezal in so radi, nekateri še celo bolj kot po navadi, sodelovali./(21) /Večja težava je bila pri učencih, ki si svojega časa v izolaciji niso znali načrtovati tako, da bodo kos svojim obveznostim in jih opravljali pravočasno./(22)

/Po vrnitvi v šolo zaznavam manjšo stopnjo občutljivosti učencev na stiske in čustva drugih./(23) /Težko se vživljajo v čustva drugih/(24), /ne prepoznavajo stiske/(25), /težko sami priskočijo na pomoč sošolcu, brez, da jih v to povabi učitelj …/(26) Nekako gre za /pomanjkanje empatije./(27) /Ne vem pa, ali je za to kriva vzgoja staršev oziroma način odraščanja, ali bi lahko to pripisali družbenim spremembam in situacijam, kot je bila tudi pandemija koronavirusa./(28)

T: Torej nekih posledic pandemije koronavirusa in zaprtja šol, ki bi se še trenutno kazale na duševnem zdravju učencev ne zaznavate več?

U: Tako je, kot sem že prej rekla, /trajnejših posledic, ki bi jih lahko povezali s pandemijo ne opažam./(29) /Tako kot so bile težave v duševnem zdravju pri učencih prisotne že pred pandemijo koronavirusa so tudi še sedaj./(30) /Predvsem se v našem okolju pojavljajo težave s prehranskimi motnjami/(31), /stiskami/(32), /strahom pred nastopanjem/(33), /slabšem vključevanjem v družbene skupine/(34) … /vendar pa težko to navežem samo na

koronavirus in šolanje na daljavo./(35) /Lahko bi kvečjemu rekla, da so bile nekatere izrazite težave res čisto takoj, govorim o prvem mesecu, po prihodu v šolo,/(36) /se pa sedaj stanje vrača v običajne tirnice/(37), kjer pa je /duševno zdravje otrok povezano s številnimi dejavniki, s katerimi se srečujejo vsak dan./(38) /Morda teh posledic opažam manj kot kje drugje po Sloveniji, ker je ekonomsko, družinsko in družbeno stanje nasploh v našem okolišu zelo dobro./(39) /Večinoma so družine zelo dobro situirane/(40), tudi /šola je preskrbljena dobro/(41), tako, da tudi /učenci, ki bi sicer imeli težave s pomanjkanjem IKT opreme so bili priskrbljeni in tako niso bili deležni kakšnih težav zaradi tega, da ne bi mogli prisostvovati pouku./(42) /Vanj so bili vključeni res vsi./(43)

T: Zaznavate tudi kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19?

U: /Kljub vsemu kriznemu stanju med pandemijo in težkim preizkušnjam mislim, da je tako kot vsaka preizkušnja ali sprememba, lahko za človeka tudi dobrodošla./(44) /Če ne drugega, smo ljudje podvrženi v takih situacijah nekim novim pravilom, načinom življenja in nas to konec koncev krepi/(45) in /vidimo, kako smo se kot ljudje sposobni prilagoditi/(46), /delovati z neke druge pozicije/(47) in /da smo lahko uspešni tudi drugače./(48) /V povezavi s šolskim delom vidim pozitivne učinke pandemije predvsem v tem, da smo kot skupnost, učitelji in strokovni delavci nasploh, zelo napredovali na področju IKT-ja, ki so ga nekateri v preteklosti zelo pustili "zadaj", ker si niso upali ali želeli soočati s to novo tehnologijo./(49) /Vsi smo zelo napredovali in osvojili nova znanja glede IKT področja./(50)

/Precej smo si tudi pomagali med seboj/(51), /izmenjevali gradiva/(52), /si svetovali glede rabe IKT-ja nasploh/(53),/ tudi glede možnosti, kako bi lahko učence bolj pritegnili in motivirali za delo, sploh tiste, ki so bili nekako bolj v ozadju./(54) /Nasploh se mi zdi, da nas je cela izkušnja bolj povezala, čeprav nas je razdajala na osnovi razdalj./(55) /Zdi se mi tudi, da vsi, tako učenci kot učitelji, bolj pazimo na zdravje, kot smo v preteklosti. Npr. pri učencih opažam, da si večkrat in bolj dosledno umivajo roke, kot so to počeli včasih./(56)

T: Kakšne strategije podpore in pomoči pa potem uporabljate pri svojem delu za blaženje posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravje otrok?

U: Mislim, da /ne morem trditi, da sem po pandemiji spremenila svoje strategije dela./(57) /Težave so še vedno enake, kot so bile pred pandemijo in med pandemijo./(58) Kot sem že omenila, /še vedno opažamo slabše socialne stike med učenci/(59), /večjo introvertiranost/(60), /težave z motnjami hranjenja/(61), /samopoškodovanjem/(62) /in podobno. /Mislim, da težko oz. da je brez potrebe spreminjati neke strategije dela./(63) /Sama se bolj nagibam k temu mišljenju, da smo nekateri ljudje bolj občutljivi na to, kaj drugi doživljajo in hitreje opazimo, da se nekomu godi nekaj slabega, da je postal drugačen, bolj zaprt./(64) /V tem primeru najdemo načine, da se učencu približamo in ga skozi pogovor na samem povprašamo o tem kar opazimo./(65) /Morda je bilo takoj ob prihodu v šolo opaziti teh težav res več,/(66) ampak kot rečeno /postopki obravnave ostajajo enaki./(67)

T: Ali se delo v razredu oz. delo razrednika kaj razlikuje od časov pred pandemijo covida-19? So kakšni novi izzivi, s katerimi se soočate?

U: /Mislim, da se delo razrednika v osnovi ne razlikuje z delom pred pandemijo./(68) /Vedno kot razrednik in tudi kot učitelj iščem nek poglobljen stik z učenci/(69), /med pandemijo je šlo le za to, da je bil ta vzpostavitev stika

drugačna, kot smo ga vajeni v šoli – fizično./(70) /Težko smo namreč pri delu na daljavo videli obraze in kretnje učencev, ki lahko med poukom v živo veliko povedo, npr. če se njegova mimika spremeni ipd../(71)
/Kot razrednik sem se tudi med pandemijo trudila, da bi našli in ohranjali neke rutine z učenci, ki bi nas povezale/(72), zato /sem iskala po literaturi ali pri kolegih kakšne ideje, kako bi lahko dvignila njihovo razpoloženje tudi v teh trenutkih, ko smo se srečevali na ZOOM-u/(73). Pogosto smo /med uro imeli kakšne motivacijske uvodne minute/(74), ali pa smo /sproščanju in povezovanju na daljavo preko igre posvečali naše razredne ure/(75). /Veliko smo se pogovarjali na razrednih urah tudi o tem kaj doživljajo pri delu na daljavo/(76), /kaj jih moti/(77), /kako se počutijo/(78), /kakšno je stanje doma …/(79) /V kolikor je kdo potreboval smo imeli na voljo tudi individualne pogovore./(80)
/Sedaj po pandemiji pa cilji ostajajo enaki/(81), /torej, da se vsi dobro počutijo/(82), je pa /lažji vsakodnevni stik z učenci/(83), /hitreje opaziš, če se kdo ne počuti dobro,/(84) /lažje se z njim v živo pogovoriš, rešiš stisko ali učenca usmeriš naprej v svetovalno službo./(85) /Lažje in hitreje dosežeš in opažaš stvari kot prej preko zaslonov./(86)
T: Ste kot šola imeli kakšen poseben pristop k reševanju posledic pandemije ali ste upoštevali smernice vlade in ministrstva? Ste razvili kakšne nove ukrepe ali dejavnosti?

U: /Kot šola smo tudi v tem primeru, kot vedno, upoštevali smernice vlade in ministrstva./(87) Kot sem že rekla, /velikih sprememb…/, razen tega, da je /nekoliko padel uspeh/(88), kar je verjetno zopet posledica dela na daljavo, /…nismo opazili/(89). /Nismo imeli nekih konkretnih individualnih težav z učenci/(90), le /nekatere je bilo potrebno na učnem področju bolj spodbujati/(91), /pri tem pa je pomagala tudi svetovalna služba/(92). /Nekateri so tudi morali nadoknaditi velike učne zaostanke/(93), /drugače pa kakšnih velikih duševnih težav povezanih s pandemijo pri učencih nismo zaznali/(94) in /v skladu s tem tudi nismo razvijali kakšne nove ukrepe ali dejavnosti./(95)
/Glede programov, ki bi bili prav usmerjeni v duševno zdravje učencev, pa se je po pandemiji pojavil razširjeni program, t. i. RAP, ki skrbi tako za boljše fizično kot psihično stanje učencev in ponuja različne dejavnosti, med drugimi tudi za ohranjanje in izboljšanje duševnega zdravja./(96)
T: Poznate kakšen primer dobre prakse blaženja posledic epidemije covid-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev?

U: Kot sem že rekla, /sami težav nismo zaznavali, tako, da težko izpostavim kakšen primer dobre prakse./(97)
T: Kakšno pa je vaše sodelovanje s starši učencev, lokalno skupnostjo in drugimi organizacijami? S kakšnimi pričakovanji se obračajo na vas?

U: /Lokalna skupnost je v našem okolišu zelo ekonomsko podprta, tako, da večjih težav učenci ne izkazujejo./(98) /Starši so zelo sodelujoči/(99), /prav tako lokalna občinska skupnost, tako, da omogočajo otrokom vključevanje tudi v različne aktivnosti tudi v popoldanskem času./(100) /Na splošno z vsemi zelo dobro sodelujemo in si prizadevamo vsi za en cilj./(101)
T: Še zadnje vprašanje. Kaj bi vi, kot strokovna delavka potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok in mladostnikov, s katerimi se srečujete (na ravni šole, lokalni, regijski, državni in sistemski ravni)?

U: /Pri tem bi pohvalila našo šolsko svetovalno službo in celoten kolektiv, saj se mi zdi, da se dobro spoprijemamo s težavami v duševnem zdravju učencev./(102) /Ob vsakem primeru, ki ga opazimo obvestimo

svetovalno službo in naredimo načrt dela, s katerim želimo otroka opolnomočiti, da bo lažje premagal svojo stisko in funkcioniral drugače./(103) Tako, da menim, da je /trenutno sodelovanje uspešno in ne bi potrebovala nič več./(104)
T: Potem pa bi vam samo še rekla hvala za vaš čas in prispevek. Hvala in lep pozdrav!

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	sem učiteljica predmetne stopnje na osnovni šoli XY, kjer poučujem slovenski jezik	Učiteljica slovenščine na predmetni stopnji	Učitelji	Profil
2	bili morani prisiliti soočiti s stanjem, ki je vladalo v celi državi	Vsi smo se bili prisiljeni soočiti z novim stanjem v državi	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
3	zagotovo je bilo to neko novo stanje, neka nova situacija, katere smo se morali vsi privaditi	Na situacijo smo se morali prilagoditi	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
4	pandemija je pustila posledice na nas vseh	Pandemija je pustila posledice na vseh	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	ne le na otrocih in mladostnikih	Posledice smo občutili vsi, ne le otroci in mladostniki	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
6	sploh v času med	Posledice je bilo zaznati predvsem med pandemije	Posledice med pandemijo	Posledice pandemije
7	takoj po pandemiji	Posledice je bilo zaznati predvsem takoj po pandemiji	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
8	težko rečem, da bi pri tem šlo za neke večje, dalj trajajoče oziroma trajnejše posledice, kot so opozarjali nekateri znanstveniki še tekom korone in zaprtja ter tik po njem	Posledice niso trajnejše, kot so opozarjali strokovnjaki	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
9	sedaj po štirih letih, odkar je stanje spet v normalnih tirnicah, ni več občutiti nekih posledic povezanih s temi ukrepi v času korone	Trenutno posledic ni občutiti	Posledice sedaj	Posledice pandemije
10	tudi ne razmišljamo več kaj dosti o tem, to se nam zdi preteklost	Pandemija se nam zdi preteklost	Posledice sedaj	Posledice pandemije
11	učenci torej ne izkazujejo kakšnih daljših, opaznejših posledic zaradi tega	Ni trajnejših posledic na učencih	Posledice sedaj	Posledice pandemije

12	te posledice težko pripisati samo situaciji s koronavirusom, vendar so posledica vseh trenutnih težav, s katerimi se srečujejo otroci v današnjem času	Trenutne težave so kombinacija vseh težav s katerimi se srečujejo otroci in mladostniki	Posledice niso zgolj zaradi pandemije	Posledice pandemije
13	sem pa določene težave opazila že med šolanjem na daljavo	Opažene so bile posledice na duševnem zdravju med šolanjem na daljavo	Posledice med pandemijo	Posledice pandemije
14	takoj po odprtju šole	Opažene so bile posledice na duševnem zdravju takoj po odprtju šole	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
15	nekateri učenci so postali bolj zaprti	Zaprtost	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
16	vidno odtujeni	Odtujenost	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
17	kazala se je slabovoljnost	Slaba volja	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
18	izražali neko vrsto depresivnosti	Depresivnost	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
19	opazno je bilo slabo odzivanje med urami	Slabo odzivanje med urami	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
20	ni pa bil tak odziv vseh učencev	Odziv vseh učencev ni bil enak	Posledice med pandemijo	Posledice pandemije
21	nekaterim je tak način učenja silno ustrezal in so radi, nekateri še celo bolj kot po navadi, sodelovali	Nekateri so boljše (so)delovali med šolanjem doma	Posledice med pandemijo	Posledice pandemije
22	večja težava je bila pri učencih, ki si svojega časa v izolaciji niso znali načrtovati tako, da bodo kos svojim obveznostim in jih opravljali pravočasno	Težava načrtovanje časa in obveznosti	Posledice med pandemijo	Posledice pandemije
23	po vrnitvi v šolo zaznavam manjšo stopnjo občutljivosti učencev na stiske in čustva drugih	Manjša stopnja občutljivosti na stiske drugih	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
24	težko se vživljajo v čustva drugih	Ni empatije	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije

25	ne prepoznavajo stiske	Ni empatije	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
26	težko sami priskočijo na pomoč sošolcu, brez, da jih v to povabi učitelj …	Ni pomoči drugemu	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
27	pomanjkanje empatije	Pomanjkanje empatije	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
28	ne vem pa, ali je za to kriva vzgoja staršev oziroma način odraščanja, ali bi lahko to pripisali družbenim spremembam in situacijam, kot je bila tudi pandemija koronavirusa	Ne ve, čemu je tako (ali vzgoji ali načinu odraščanju ali družbene spremembe)	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
29	trajnejših posledic, ki bi jih lahko povezali s pandemijo ne opažam	Ni trajnejših posledic, ki bi jih pripisovali pandemiji	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
30	tako kot so bile težave v duševnem zdravju pri učencih prisotne že pred pandemijo koronavirusa so tudi še sedaj	Težave v duševnem zdravju so bile tudi že pred pandemijo	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
31	predvsem se v našem okolju pojavljajo težave s prehranskimi motnjami	Prehranske motnje	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
32	stiskami	Stiske	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
33	strahom pred nastopanjem	Strah pred nastopanjem	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
34	slabšem vključevanjem v družbene skupine	Slabše vključevanje v skupine	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
35	vendar pa težko to navežem samo na koronavirus in šolanje na daljavo	Posledice niso zgolj posledica pandemije	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije
36	lahko bi kvečjemu rekla, da so bile nekatere izrazite težave res čisto takoj, govorim o prvem mesecu, po prihodu v šolo	Nekatere posledice so se izrazile takoj po prihodu v šolo	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
37	se pa sedaj stanje vrača v običajne tirnice	Stanje se je sedaj že normaliziralo	Posledice sedaj	Posledice pandemije
38	duševno zdravje otrok povezano s številnimi	Stanje duševnega zdravja otrok in mladostnikov je	Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo	Posledice pandemije

	dejavniki, s katerimi se srečujejo vsak dan	odvisno od vseh dejavnikov, s katerimi se srečujejo		
39	morda teh posledic opažam manj kot kje drugje po Sloveniji, ker je ekonomsko, družinsko in družbeno stanje nasploh v našem okolišu zelo dobro	Dobro ekonomsko in družbeno stanje lokalnega prebivalstva	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
40	večinoma so družine zelo dobro situirane	Dobro situirane družine	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
41	šola je preskrbljena dobro	Šola je dobro preskrbljena	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
42	učenci, ki bi sicer imeli težave s pomanjkanjem IKT opreme so bili priskrbljeni in tako niso bili deležni kakšnih težav zaradi tega, da ne bi mogli prisostvovati pouku	Ni bilo težav s pomanjkanjem IKT opreme med šolanjem na daljavo	Posledice med pandemijo	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
43	vanj so bili vključeni res vsi	Vsi učenci so imeli možnost biti vključeni v šolanje od doma	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
44	kljub vsemu kriznemu stanju med pandemijo in težkim preizkušnjam mislim, da je tako kot vsaka preizkušnja ali sprememba, lahko za človeka tudi dobrodošla	Vsaka sprememba je za človeka dobrodošla	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
45	če ne drugega, smo ljudje podvrženi v takih situacijah nekim novim pravilom, načinom življenja in nas to konec koncev krepi	Take situacije nas krepijo	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
46	vidimo, kako smo se kot ljudje sposobni prilagoditi	Vidimo koliko smo se sposobni prilagoditi	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
47	delovati z neke druge pozicije	Delovati z druge perspektive	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
48	da smo lahko uspešni tudi drugače	Lahko smo uspešni tudi drugače	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
49	v povezavi s šolskim delom vidim pozitivne učinke pandemije	Napredek vseh v digitalni pismenosti	Boljša digitalna pismenost zaposlenih	Pozitivni učinki pandemije

	predvsem v tem, da smo kot skupnost, učitelji in strokovni delavci nasploh, zelo napredovali na področju IKT-ja, ki so ga nekateri v preteklosti zelo pustili "zadaj", ker si niso upali ali želeli soočati s to novo tehnologijo			
50	vsi smo zelo napredovali in osvojili nova znanja glede IKT področja	Napredek vseh v digitalni pismenosti	Boljša digitalna spretnost vseh	Pozitivni učinki pandemije
51	Precej smo si tudi pomagali med seboj	Medsebojna pomoč	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
52	izmenjevali gradiva	Izmenjevanje gradiv	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
53	si svetovali glede rabe IKT-ja nasploh	Svetovanje glede uporabe IKT	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
54	tudi glede možnosti, kako bi lahko učence bolj pritegnili in motivirali za delo, sploh tiste, ki so bili nekako bolj v ozadju	Svetovanje glede motivacije učencev	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
55	nasploh se mi zdi, da nas je cela izkušnja bolj povezala, čeprav nas je razdajala na osnovi razdalj	Pandemija nas je povezala	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
56	zdi se mi tudi, da vsi, tako učenci kot učitelji, bolj pazimo na zdravje, kot smo v preteklosti. Npr. pri učencih opažam, da si večkrat in bolj dosledno umivajo roke, kot so to počeli včasih	Bolj pazimo na zdravje	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
57	ne morem trditi, da sem po pandemiji spremenila svoje strategije dela	Ni sprememb	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
58	težave so še vedno enake, kot so bile pred pandemijo in med pandemijo	Enake težave kot pred pandemijo	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
59	še vedno opažamo slabše socialne stike med učenci	Slabši socialni stiki med učenci	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
60	večjo introvertiranost	Introvertiranost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
61	težave z motnjami hranjenja	Motnje hranjenja	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije

62	samopoškodovanjem	Samopoškodovanje	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
63	mislim, da težko oz. da je brez potrebe spreminjati neke strategije dela	Spreminjanje strategij ni smiselno	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
64	sama se bolj nagibam k temu mišljenju, da smo nekateri ljudje bolj občutljivi na to, kaj drugi doživljajo in hitreje opazimo, da se nekomu godi nekaj slabega, da je postal drugačen, bolj zaprt	Nekateri so bolj dovzetni za stiske drugih	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
65	v tem primeru najdemo načine, da se učencu približamo in ga skozi pogovor na samem povprašamo o tem kar opazimo	Iskanje načinov, da se učencu ob zaznani stiski približajo	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
66	morda je bilo takoj ob prihodu v šolo opaziti teh težav res več	Več težav takoj po vrnitvi v šolo	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
67	postopki obravnave ostajajo enaki	Enake strategije dela	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
68	mislim, da se delo razrednika v osnovi ne razlikuje z delom pred pandemijo	Delo razrednika se ne razlikuje	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
69	vedno kot razrednik in tudi kot učitelj iščem nek poglobljen stik z učenci	Iskanje poglobljenega stika z učenci	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
70	med pandemijo je šlo le za to, da je bil ta vzpostavitev stika drugačna, kot smo ga vajeni v šoli – fizično	Drugačna vzpostavitev stika med pandemijo	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
71	težko smo namreč pri delu na daljavo videli obraze in kretnje učencev, ki lahko med poukom v živo veliko povedo, npr. če se njegova mimika spremeni ipd.	Težko se je med pandemijo prepoznalo stisko na podlagi mimike	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
72	kot razrednik sem se tudi med pandemijo trudila, da bi našli in ohranjali neke rutine z učenci, ki bi nas povezale	Povezovalne rutine tudi med pandemijo	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji

73	sem iskala po literaturi ali pri kolegih kakšne ideje, kako bi lahko dvignila njihovo razpoloženje tudi v teh trenutkih, ko smo se srečevali na ZOOM-u	Iskanje idej za dvig motivacije učencev med urami	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
74	med uro imeli kakšne motivacijske uvodne minute	Motivacijske uvodne minute	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
75	sproščanju in povezovanju na daljavo preko igre posvečali naše razredne ure	Sproščanje in povezovanje med RU	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
76	veliko smo se pogovarjali na razrednih urah tudi o tem kaj doživljajo pri delu na daljavo	Pogovor o doživljanju situacije	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
77	kaj jih moti	Pogovor o tem, kaj jih moti	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
78	kako se počutijo	Pogovor o tem, kako se počutijo	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
79	kakšno je stanje doma	Pogovor o stanju doma	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
80	v kolikor je kdo potreboval smo imeli na voljo tudi individualne pogovore.	Individualni pogovori ob potrebi	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
81	sedaj po pandemiji pa cilji ostajajo enaki	Enaki cilji tudi po pandemiji	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
82	torej, da se vsi dobro počutijo	Skrb, da se vsi dobro počutijo	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
83	lažji vsakodnevni stik z učenci	Stik z učenci sedaj je lažji	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
84	hitreje opaziš, če se kdo ne počuti dobro	Hitreje opaziš stisko	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
85	lažje se z njim v živo pogovoriš, rešiš stisko ali učenca usmeriš naprej v svetovalno službo	Lažja pomoč in usmeritev učenca ob fizičnem stiku	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
86	lažje in hitreje dosežeš in opažaš stvari kot prej preko zaslonov	Lažje in hitreje rešiš stisko	Delo učitelja	Razlike v delu pred, med in po pandemiji

87	kot šola smo tudi v tem primeru, kot vedno, upoštevali smernice vlade in ministrstva	Upoštevanje smernic vlade in ministrstva	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
88	nekoliko padel uspeh	Slabši učni uspeh	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
89	velikih sprememb nismo opazili	Ni bilo večjih posledic	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
90	nismo imeli nekih konkretnih individualnih težav z učenci	Ni bilo konkretnih težav	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
91	nekatere je bilo potrebno na učnem področju bolj spodbujati	Več spodbud na učnem področju	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
92	pri tem pa je pomagala tudi svetovalna služba	Pomoč ŠSS pri spodbujanju na učnem področju	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
93	nekateri so tudi morali nadoknaditi velike učne zaostanke	Potrebno je bilo nadoknaditi učne zaostanke	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
94	drugače pa kakšnih velikih duševnih težav povezanih s pandemijo pri učencih nismo zaznali	Večjih težav na duševnem zdravju niso zaznali	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
95	v skladu s tem tudi nismo razvijali kakšne nove ukrepe ali dejavnosti	Ni bilo novih ukrepov ali dejavnosti	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
96	glede programov, ki bi bili prav usmerjeni v duševno zdravje učencev, pa se je po pandemiji pojavil razširjeni program, t. i. RAP, ki skrbi tako za boljše fizično kot psihično stanje učencev in ponuja različne dejavnosti, med drugimi tudi za ohranjanje in izboljšanje duševnega zdravja	Po pandemiji se je pojavil RAP	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
97	sami težav nismo zaznavali, tako, da težko izpostavim kakšen primer dobre prakse	Niso zaznavali težav zato težko izpostavijo primer dobre prakse	Ni primera dobre prakse	Primer dobre prakse
98	lokalna skupnost je v našem okolišu zelo ekonomsko podprta, tako, da večjih težav učenci ne izkazujejo	Dobro podprta lokalna skupnost	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami

99	starši so zelo sodelujoči	Zelo sodelujoči starši	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
100	prav tako lokalna občinska skupnost, tako, da omogočajo otrokom vključevanje tudi v različne aktivnosti tudi v popoldanskem času	Dobro sodelovanje z lokalno skupnostjo	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
101	na splošno z vsemi zelo dobro sodelujemo in si prizadevamo vsi za en cilj	Zelo dobro sodelovanje z vsemi	Dobro sodelovanje z vsemi	Sodelovanje z drugimi organizacijami
102	pri tem bi pohvalila našo šolsko svetovalno službo in celoten kolektiv, saj se mi zdi, da se dobro spoprijemamo s težavami v duševnem zdravju učencev	Dobro timsko spoprijemanje s težavami	Zadovoljstvo s trenutnim stanjem	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
103	ob vsakem primeru, ki ga opazimo obvestimo svetovalno službo in naredimo načrt dela, s katerim želimo otroka opolnomočiti, da bo lažje premagal svojo stisko in funkcioniral drugače	Dobro sodelovanje s ŠSS	Zadovoljstvo s trenutnim stanjem	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
104	trenutno sodelovanje uspešno in ne bi potrebovala nič več	Ne bi potrebovala nič več, ker je zadovoljna s trenutnim sodelovanjem	Zadovoljstvo s trenutnim stanjem	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

Intervju D

T: Pozdravljeni! Sem Tjaša Legat in v okviru svoje magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Najprej bi se vam rada zahvalila, da ste si vzeli čas in ste pripravljeni sodelovati v raziskavi. Intervju je anonimen in zaupen, odgovori na vprašanja pa bodo uporabljeni zgolj za potrebe raziskave. Če ste pripravljeni, bi kar začeli.

U: Pozdravljena, seveda.

T: Najprej me zanima, na katerem delovnem mestu ste zaposleni na šoli?

U: /Sem razredničarka in učiteljica zgodovine na predmetni stopnji/(1).

T: Ste pri svojem delu opazili kakšne posledice na duševnem zdravju otrok takoj, ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata? Če ste, bi vas prosila, da naštejete katere.

U: /Večina otrok takoj po vrnitvi v šole ni kazala nobenih posebnosti kar se tiče posledic na duševnem zdravju./(2) /Nekaj otrok je bilo obremenjenih predvsem z odklonilnim odnosom staršev do epidemije oziroma z njihovim pretiranim odzivom nanjo./(3) /Ti otroci so bili bolj zadržani/(4), /več so ostajali doma/(5), /bili bolj boječi./(6) /Ostalih posledic, ki bi bile vezane na duševno zdravje sama nisem zaznala./(7)

T: Mogoče zaznavate kakšne posledice sedaj, po več kot štirih letih od začetka pandemije?

U: /Večjih posledic ne zaznavam./(8) /Še vedno pa je nekaj otrok, ki se stežka vklopijo v družbo in precej izostajajo./(9) /Težave se pričnejo, ko se pokaže primanjkljaj v znanju in posledično slabši učni uspeh ter stiske posledično zaradi tega./(10)

T: Ali mogoče zaznavate kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19? Če ja, katere?

U: /Ja/(11), /opažam, da so otroci postali bolj vešči pri uporabi računalnika/(12), /samostojnejši pri iskanju informacij./(13)

T: Kako pa se vaše delo v razredu razlikuje od časov pred pandemijo covida-19? S kakšnimi izzivi se soočate, npr. pri delu v razredu, s posameznim učencem, svetovalno službo, vodstvom šole, organizacijo dela?

U: /Stanje se je sedaj že normaliziralo/(14) in /bistvenih razlik med obdobjem pred- in po- pandemiji ni./(15) Mogoče se kaže le /nekoliko upočasnjen ritem dela nekaterih učencev, ki so bili med epidemijo doma navajeni delo razporediti preko celega dne./(16) Se pa je /spremenil odnos do obveznosti./(17) /Veliko učencev ne razume obveznosti kot nujen in časovno pogojen del procesa./(18)

T: Kakšne strategije podpore in pomoči pa uporabljate pri blaženju posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok?

U: /Predvsem se veliko pogovarjamo z otroki/(19) in /njihovimi starši/(20), /tesno pa sodelujemo tudi s šolsko strokovno službo./(21)

T: Na kakšen način pa ste se kot šola lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev, npr. s kakšnimi ukrepi, dejavnostmi, programi …?

U: /Kot šola smo poskušali čim bolj normalizirati stanje./(22) /Temi smo posvetili razredne ure/(23), /se pogovarjali/(24), /organizirali delavnice na temo duševnega zdravja za vse osnovnošolce .../(25)

T: Ste pri tem upoštevali smernice vlade in ministrstva ali ste imeli kakšne svoje, druge pristope na ravni šole, ki niso vezani na smernice vlade in ministrstva?

U: /Ne/(26), /upoštevali smo smernice ministrstva in vlade./(27)

T: Katerih pristopov pomoči pa ste se oz. se še vedno poslužujete, bolj individualnih skupinskih?

U: /Obojih./(28)

T: Ali lahko utemeljite svoj odgovor, zakaj npr. edin in zakaj drugih?

U: /Skupinski pristop omogoča širšo sliko, otroci se počutijo dobro v skupini, razvije se debata, pride se do raznolikih idej in predlogov./(29) /Otroci se učijo en od drugega in na podlagi izkušenj drugih./(30) /Individualni pristop pa pride v poštev predvsem pri posameznikih, za katere ugotovim, da potrebujejo

dodaten pogovor oziroma pomoč./(31) /Tudi pri kakšni bolj občutljivi tematiki, ki se dotika samo enega posameznika raje uporabim individualni pristop./(32)

T: Poznate kakšen dober primer prakse blaženja posledic epidemije covid-19 na duševno zdravje osnovnošolcev?

U: /Menim, da bi bil dober primer veliko pogovorov z učenci/(33) in /starši/(34), ter /dobro medsebojno sodelovanje vseh vpletenih./(35)

T: S kakšnimi pričakovanji pa se na vas obračajo starši, kakšne so kaj izkušnje sodelovanja po pandemiji covida-19 in kaj prepoznavate kot največje izzive?

U: /Starši so različno sprejemali epidemijo in tudi različno vplivali na otroke./(36) /Najtežje je bilo s starši, ki se niso strinjali z vladnimi ukrepi in so bili ob tem tudi agresivni./(37) /Po vsem tem času se je stanje že normaliziralo/(38) in je /sodelovanje s starši tako, kot pred epidemijo./(39) /Z nekaterimi bolje, drugimi slabše./(40) /Po navadi je tako, da s tistimi, s katerimi bi si kot strokovni delavci želeli najbolj sodelovati jih ni v šolo, to pa se potem tudi pozna na otrocih/(41), saj /nimamo vsi istega cilja pri reševanju težav/(42) ali pa /težave niso dovolj zgodaj obravnavane/(43).

T: Kakšno pa je sodelovanje z drugimi organizacijami kamor napotujete učence po pandemiji covida-19? Kaj prepoznavate kot največje izzive in kako se z njimi soočate?

U: /Uradne poti pomoči otrokom so katastrofalno, nesprejemljivo nedostopne - čakalne vrste in rednost terapij je izven meja normalnosti./(44) /Država s svojim službami ne skrbi ustrezno za psihično zdravje oziroma pomoč otrokom./(45) /Starši so prepuščeni svoji iznajdljivosti/(46) in predvsem /svojim finančnim vložkom, ki pa ga niso zmožni vsi./(47) /Težko mi je, ko stiska presega mojo profesionalno usposobljenost in se zavedam, da otroka nikjer ne čaka takojšnja, nujna, strokovna in psihološka pomoč./(48)

T: Hvala za ta iskren odgovor. Kaj pa bi vi, kot strokovna delavka potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok, s katerimi ste dnevno v stiku?

U: Menim, da bi bilo /nujno, da se vzpostavi vertikalna delujoča pomoč./(49) /V šoli redno, na dnevni bazi, spremljamo otroke in jim pomagamo v korelaciji učitelj – razrednik - svetovalna služba./(50) /Ko pa problem prerase naše kompetence, službe ne funkcionirajo./(51) /Za otroka, ki potrebuje pomoč, je nesprejemljivo, da na to čaka nekaj mesecev./(52)

T: Se pravi spremembe na sistemski ravni, izven šole?

U: /Tako je./(53)

T: S katerimi vse zunanjimi organizacijami pa sodelujete?

U: /Kar se tiče duševnega zdravja z zunanjimi organizacijami, sodeluje svetovalna delavka./(54) Sama pa vem, da so /otroci vključeni v ambulanto pedopsihiatrinje/(55), /v centru za duševno zdravje otrok in mladostnikov/(56) ter /obravnavani na centru za socialno delo/(57).

T: To bi bilo iz moje strani vse. Hvala za vaše sodelovanje in čas.

U: Hvala tudi vam in srečno pri pisanju magistrske naloge.

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	Sem razredničarka in učiteljica zgodovine na predmetni stopnji	Razredničarka in učiteljica zgodovine na predmetni stopnji	Učitelji	Profil
2	Večina otrok takoj po vrnitvi v šole ni kazala nobenih posebnosti kar se tiče posledic na duševnem zdravju.	Ni bilo posebnosti glede duševnega zdravja takoj po vrnitvi v šolo	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
3	Nekaj otrok je bilo obremenjenih predvsem z odklonilnim odnosom staršev do epidemije oziroma z njihovim pretiranim odzivom nanjo.	Obremenjenost otrok z odzivi staršev na epidemijo	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
4	Ti otroci so bili bolj zadržani	Zadržanost	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
5	več so ostajali doma	Ostajanje učencev doma tudi po koncu pandemije	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
6	bili bolj boječi	Boječnost	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
7	Ostalih posledic, ki bi bile vezane na duševno zdravje sama nisem zaznala.	Drugih posledic na duševnem zdravju ni bilo zaznati	Posledice na duševnem zdravju takoj po pandemiji	Posledice pandemije
8	Večjih posledic ne zaznavam.	Ni zaznati večjih posledic	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
9	Še vedno pa je nekaj otrok, ki se stežka vklopijo v družbo in precej izostajajo.	Nekateri se težje vklopijo v družbo	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
10	Težave se pričnejo, ko se pokaže primanjkljaj v znanju in posledično slabši učni uspeh ter stiske posledično zaradi tega.	Stiske zaradi slabšega učnega uspeha	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
11	Ja	So pozitivni učinki	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
12	opažam, da so otroci postali bolj vešči pri uporabi računalnika	Otroci so bolj vešči uporabe računalnika	Boljša digitalna pismenost učencev	Pozitivni učinki pandemije
13	samostojnejši pri iskanju informacij.	Samostojnost pri iskanju informacij	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
14	Stanje se je sedaj že normaliziralo	Stanje se je normaliziralo	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
15	bistvenih razlik med obdobjem pred- in po-pandemiji ni.	Ni razlik	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
16	nekoliko upočasnjen ritem dela nekaterih učencev, ki so bili med epidemijo doma navajeni delo razporediti preko celega dne.	Upočasnjen ritem dela nekaterih učencev	Posledice sedaj	Posledice pandemije

17	spremenil odnos do obveznosti.	Spremenil se je odnos do obveznosti	Posledice sedaj	Posledice pandemije
18	Veliko učencev ne razume obveznosti kot nujen in časovno pogojen del procesa.	Učenci obveznosti ne razumejo kot nujen in časovno pogojen del procesa	Posledice sedaj	Posledice pandemije
19	Predvsem se veliko pogovarjamo z otroki	Pogovori z učenci	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
20	njihovimi starši	Pogovori s starši	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
21	tesno pa sodelujemo tudi s šolsko strokovno službo.	Sodelovanje s ŠSS	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
22	Kot šola smo poskušali čim bolj normalizirati stanje.	Normalizacija stanja	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
23	Temi smo posvetili razredne ure	Duševnemu zdravju so posvetili RU	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
24	se pogovarjali	Pogovor o duševnem zdravju	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
25	organizirali delavnice na temo duševnega zdravja za vse osnovnošolce …	Delavnice na temo duševnega zdravja	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
26	Ne	Ni bilo lastnih strategij dela	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
27	upoštevali smo smernice ministrstva in vlade.	Sledenje smernicam	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
28	Obojih	Posluževanje individualnih in skupinskih pristopov	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
29	Skupinski pristop omogoča širšo sliko, otroci se počutijo dobro v skupini, razvije se debata, pride se do raznolikih idej in predlogov.	Prednosti skupinskega pristopa	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije

30	Otroci se učijo en od drugega in na podlagi izkušenj drugih.	Medsebojno učenje v skupinskem pristopu	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
31	Individualni pristop pa pride v poštev predvsem pri posameznikih, za katere ugotovim, da potrebujejo dodaten pogovor oziroma pomoč.	Prednosti individualnega pristopa	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
32	Tudi pri kakšni bolj občutljivi tematiki, ki se dotika samo enega posameznika raje uporabim individualni pristop.	Individualni pristop pri občutljivi tematiki	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
33	Menim, da bi bil dober primer veliko pogovorov z učenci	Veliko pogovorov z učenci	Pogovor	Primer dobre prakse
34	starši	Veliko pogovorov s starši	Pogovor	Primer dobre prakse
35	dobro medsebojno sodelovanje vseh vpletenih.	Dobro medsebojno sodelovanje vseh vpletenih	Sodelovanje vseh vpletenih	Primer dobre prakse
36	Starši so različno sprejemali epidemijo in tudi različno vplivali na otroke.	Različno dojemanje pandemije med starši	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
37	Najtežje je bilo s starši, ki se niso strinjali z vladnimi ukrepi in so bili ob tem tudi agresivni.	Težko sodelovanje s starši, ki se niso strinjali z ukrepi	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
38	Po vsem tem času se je stanje že normaliziralo	Stanje se je normaliziralo	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
39	sodelovanje s starši tako, kot pred epidemijo.	Sodelovanje kot pred pandemijo	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
40	Z nekaterimi bolje, drugimi slabše.	Dobro in slabše sodelovanje	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
41	Po navadi je tako, da s tistimi, s katerimi bi si kot strokovni delavci želeli najbolj sodelovati jih ni v šolo, to pa se potem tudi pozna na otrocih	Slabše sodelovanje s tistimi, za katere bi si želeli, da bi sodelovali s šolo	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
42	nimamo vsi istega cilja pri reševanju težav	Če ni istega cilja se težave poznajo na otrocih	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
43	težave niso dovolj zgodaj obravnavane	Težave niso dovolj zgodaj obravnavane, če ni istega cilja med šolo in starši	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši

44	Uradne poti pomoči otrokom so katastrofalno, nesprejemljivo nedostopne - čakalne vrste in rednost terapij je izven meja normalnosti.	Dolge čakalne vrste za pomoč otrokom	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
45	Država s svojim službami ne skrbi ustrezno za psihično zdravje oziroma pomoč otrokom.	Nedostopnost zdravstvenega sistema	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
46	Starši so prepuščeni svoji iznajdljivosti	Starši so prepuščeni svoji iznajdljivosti	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
47	svojim finančnim vložkom, ki pa ga niso zmožni vsi.	Pomoč odvisna od finančnega vložka staršev	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
48	Težko mi je, ko pomoč presega mojo profesionalno usposobljenost in se zavedam, da otroka nikjer ne čaka takojšnja, nujna, strokovna in psihološka pomoč.	Stiska učitelja ob tem, ko stiska presega učiteljevo znanje	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
49	nujno, da se vzpostavi vertikalna delujoča pomoč.	Nujna vzpostavitev vertikalne delujoče pomoči	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
50	V šoli redno, na dnevni bazi, spremljamo otroke in jim pomagamo v korelaciji učitelj – razrednik - svetovalna služba.	Pomoč učencem na ravni učitelj – razrednik – ŠSS	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
51	Ko pa problem prerase naše kompetence, službe ne funkcionirajo.	Službe zunaj šole ne funkcionirajo	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
52	Za otroka, ki potrebuje pomoč, je nesprejemljivo, da na to čaka nekaj mesecev.	Dolge čakalne vrste	Izboljšanje zdravstvenega sistema	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
53	Tako je.	Spremembe na sistemski ravni, izven šole	Sistemske spremembe	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

54	Kar se tiče duševnega zdravja z zunanjimi organizacijami, sodeluje svetovalna delavka.	Z zunanjimi službami glede duševnega zdravja sodeluje ŠSS	Ni sodelovanja	Sodelovanje z drugimi organizacijami
55	otroci vključeni v ambulanto pedopsihiatrinje	Otroci so vključeni v ambulanto pedopsihiatrinje	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
56	v centru za duševno zdravje otrok in mladostnikov	Otroci so vključeni v CDZOM	Sodelovanje s CDZOM	Sodelovanje z drugimi organizacijami
57	obravnavani na centru za socialno delo	Otroci so obravnavani na CSD	Sodelovanje s CSD	Sodelovanje z drugimi organizacijami

Intervju E

T: Pozdravljeni! Sem Tjaša Legat in v okviru svoje magistrske naloge raziskujem soočanje šolskih strokovnih delavcev s posledicami pandemije covida-19 na duševnem zdravju otrok na gorenjskih osnovnih šolah. Hvala, da ste si vzeli čas in ste pripravljeni sodelovati. Pogovor je zaupen, vaši odgovori pa bodo uporabljeni zgolj za potrebe raziskave. Lahko začneva?

U: Seveda, kar izvolite.

T: Super. Najprej me zanima, na katerem delovnem mestu ste zaposleni?

U: /Sem učiteljica razrednega pouka, trenutno razredničarka 1.A razreda./(1)

T: Kakšne posledice na duševnem zdravju otrok in mladostnikov ste opazili pri svojem delu takoj, ko so prenehali veljati javnozdravstveni ukrepi za obvladovanje širjenja covida-19 in so šole lahko odprla svoja vrata?

U: /Otroci so se v šolske klopi vrnili zadržani/(2), /nekateri prestrašeni/(3). /Sigurno pa ne sproščeni./(4) /Sicer se je vzdušje čez nekaj časa izboljšalo/(5), k čemur so /prispevali tudi pogovori o aktualni problematiki/(6). /Vseeno pa situacija še zdaleč ni bila enaka kot pred korono./(7) /Učenci so sedeli na večji medsebojni razdalji, niso si smeli posojati šolskih potrebščin, morali so nositi maske, se samotestirati…/(8) /Večinoma so bili manj sproščeni/(9), /včasih v krču/(10) in /so se počutili bolj same./(11) /Nekateri otroci so se vrnili v šolske klopi z večjim primanjkljajem znanja iz časa pouka na daljavo./(12) /Ti so tudi zaradi tega bili v večji stiski, saj so težko sledili pouku./(13)

T: Kakšne posledice pa zaznavate sedaj, po več kot štirih letih od začetka pandemije covida-19?

U: /Menim, da je korona vplivala na to, da so manj občutljivi za potrebe drugih./(14) /Manj so navajeni na medsebojno posojanje stvari/(15), /delo v paru ali skupini/(16), /manj so empatični/(17) in /bolj orientirani nase./(18) /Seveda k temu prispeva tudi večja raba elektronskih naprav/(19), ki se je /v času korone še povečala./(20) /Otroci se tega obdobja spominjajo kot na čas, ki si ga ne želijo več doživeti./(21)

T: Ali morda zaznavate tudi kakšne pozitivne učinke pandemije covida-19?

U: /Otroci bolj cenijo igro brez omejitev, življenje brez maske in samotestiranja./(22) /V obdobju omejitve gibanja na občine so bolje spoznali svoj domači kraj in okolico./(23) /Nekateri, ki so imeli starše doma, so imeli več časa za druženje v družinskem krogu./(24) /Naučili so se bolje uporabljati elektronske naprave tudi za izobraževalne namene./(25)

T: Kakšne strategije podpore in pomoči pa potem uporabljate pri svojem delu za blaženje posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravje otrok?

U: /Menim, da je potrebno, da se z otroki pogovarjamo tudi o aktualnih dogodkih okrog nas./(26) /Pomembno je, da zaznamo njihovo stisko, negotovost, strah…/(27) in /jim dovolimo, da se izrazijo./(28) /Poleg tega z različnimi učnimi metodami spodbujam sodelovanje v paru in/ali skupini/(29), /spodbujam prijazno in spoštljivo medsebojno komunikacijo/(30) in /prijazen pogled na sebe in svoje posebnosti./(31)

T: Kako pa se delo v razredu razlikuje od časov pred pandemijo covida-19? S kakšnimi izzivi vse se soočate?

U: /Ja/(32), /menim, da se razlikuje predvsem v tem, da posvetimo več časa umirjanju učencev/(33) in pa /razlagi snovi/(34). /Veliko je namreč "lukenj" v znanju, ki jih krpamo še za nazaj/(35) in pa /veliko več učenci potrebujejo motiviranja/(36), /sploh do sodelovanja v paru ali skupini./(37)

T: Na kakšen način pa ste se kot šola lotili blaženja posledic pandemije covida-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev? Ste upoštevali smernice vlade, ministrstva, ali ste imeli kakšne individualne pristope oziroma pristope šole?

U: /Ker sem učiteljica, vam spet ne morem na to natančno odgovoriti./(38) Lahko pa povem, da se je /naša šolska svetovalna služba po koroni še bolj posvetila individualni/(39) in /skupinski pomoči učencem v stiski./(40) Pa naj bo to /s pogovori/(41) ali /projekti, kot so Zdrava šola in Korak k sončku./(42) /Prav tako pa je šolska svetovalna služba organizirala izobraževanja za kolektiv šole na temo Srčno poučevanje, ki ga je vodila Sabina Košmrl Kaučič, predavanje Prijazno je biti prijazen pod vodstvom Polone Požgan…/(43) /Seveda tudi ta izobraževanja pozitivno vplivajo na delo z otroci./(44) /Starši otrok pa so se lahko udeležili predavanja na temo Pasti družbenih omrežij./(45)

T: Kaj bi bil po vašem mnenju lahko primer dobre prakse blaženja posledic epidemije covid-19 na duševnem zdravju osnovnošolcev?

U: /Hm, trenutno se žal ne spomnim nobenega primera dobre prakse./(46)

T: Kakšno pa je vaše sodelovanje s starši učencev? S kakšnimi pričakovanji se obračajo na vas?

U: /Kadar šola organizira roditeljske sestanke ali predavanja oz. delavnice za starše, je odziv skromen ne glede na tematiko./(47) /Opažamo pomanjkanje interesa za takšne dogodke./(48) /Starši po navadi začnejo resno sodelovati s šolo šele tedaj, ko je že pošteno hudo. Kar pa je v večini primerov prepozno./(49) /Velikokrat stiske učencev povezujejo samo s šolo, čeprav mi zaznavamo, da to izhaja tudi iz domačega okolja./(50)

T: Kakšno pa je sodelovanje z drugimi organizacijami, s katerimi sodelujete?

U: /Šola z lokalno skupnostjo sodeluje priložnostno ali v okviru projektov./(51) /Sodelovali smo že z ljudsko univerzo/(52), /gasilci/(53), /policisti/(54), /gimnazijo in srednjo šolo/(55), /domom za ostarele/(56)… /Glede sodelovanja šole z drugimi – preostalimi - organizacijami pa nimam podatka./(57)

T: Še zadnje vprašanje. Kaj bi vi, kot strokovna delavka potrebovala, da bi se lažje spoprijela s težavami v duševnem zdravju otrok in mladostnikov, s katerimi se srečujete (na ravni šole, lokalni, regijski, državni in sistemski ravni)?

U: /Mogoče več razumevanja/(58) in /povezovanja s starši otrok/(59), /več znanja, da sploh prepoznaš stiske učencev/(60) in kot slišim od kolegov tudi /več pomoči učencem zunaj šole./(61)

T: Za konec bi se vam najlepše zahvalila za vas čas in prispevek! Hvala.

ŠT.	BESEDILO	POJMI	KATEGORIJA	TEMA
1	Sem učiteljica razrednega pouka, trenutno razredničarka 1.A razreda.	Učiteljica razrednega pouka, razredničarka 1. razreda	Učitelji	Profil
2	Otroci so se v šolske klopi vrnili zadržani	Zadržanost	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
3	nekateri prestrašeni	Prestrašenost	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
4	Sigurno pa ne sproščeni.	Nesproščenost	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
5	Sicer se je vzdušje čez nekaj časa izboljšalo	Boljše vzdušje čez nekaj časa	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
6	prispevali tudi pogovori o aktualni problematiki	K izboljšanju počutja so prispevali pogovori o aktualni problematiki	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
7	Vseeno pa situacija še zdaleč ni bila enaka kot pred korono.	Situacija ni bila enaka kot pred pandemijo	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
8	Učenci so sedeli na večji medsebojni razdalji, niso si smeli posojati šolskih potrebščin, morali so nositi maske, se samotestirati…	Ukrepi za samozaščito ob vrnitvi v šolo	Posledice takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
9	Večinoma so bili manj sproščeni	Manj sproščenosti med učenci	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
10	včasih v krču	Živeli so v krču	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije

11	so se počutili bolj same	Osamljenost	Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije	Posledice pandemije
12	Nekateri otroci so se vrnili v šolske klopi z večjim primanjkljajem znanja iz časa pouka na daljavo.	Vrzeli v znanju	Posledice takoj po koncu pandemije	Posledice pandemije
13	Ti so tudi zaradi tega bili v večji stiski, saj so težko sledili pouku.	Težje sledenje pouku	Posledice takoj po koncu pandemije	Posledice pandemije
14	Menim, da je korona vplivala na to, da so manj občutljivi za potrebe drugih.	Manj sočutja	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
15	Manj so navajeni na medsebojno posojanje stvari	Otroci si manj posojajo stvari	Posledice sedaj	Posledice pandemije
16	delo v paru ali skupini	Slabše delo v paru ali skupini	Posledice sedaj	Posledice pandemije
17	manj so empatični	Manj empatije	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
18	bolj orientirani nase.	Introvertiranost	Posledice na duševnem zdravju sedaj	Posledice pandemije
19	Seveda k temu prispeva tudi večja raba elektronskih naprav	Posledice so tudi zaradi večje uporabe elektronskih naprav	Posledice sedaj	Posledice pandemije
20	v času korone še povečala	Uporaba elektronskih naprav se je v času pandemije povečala	Posledice sedaj	Posledice pandemije
21	Otroci se tega obdobja spominjajo kot na čas, ki si ga ne želijo več doživeti.	Čas, ki si ga učenci ne želijo več doživeti	Posledice sedaj	Posledice pandemije
22	Otroci bolj cenijo igro brez omejitev, življenje brez maske in samotestiranja.	Cenjenje igre brez omejitev	Cenjenje običajnih stvari	Pozitivni učinki pandemije
23	V obdobju omejitve gibanja na občine so bolje spoznali svoj domači kraj in okolico.	Otroci so bolje spoznali svojo okolico	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
24	Nekateri, ki so imeli starše doma, so imeli več časa za druženje v družinskem krogu.	Več časa za druženje v domačem krogu	Pozitivni učinki pandemije	Pozitivni učinki pandemije
25	Naučili so se bolje uporabljati elektronske naprave tudi za izobraževalne namene.	Boljša digitalna opismenjenost učencev	Boljša digitalna spretnost	Pozitivni učinki pandemije
26	Menim, da je potrebno, da se z otroki pogovarjamo tudi o aktualnih dogodkih okrog nas.	Nujen pogovor o aktualnih dogodkih	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
27	Pomembno je, da zaznamo njihovo stisko, negotovost, strah…	Prepoznavanje stisk otrok	Strategije, ki jih pri blaženju posledic	Strategije podpore in pomoči pri

			pandemije uporablja učiteljica	blaženju posledic pandemije
28	jim dovolimo, da se izrazijo	Otroci se morajo izraziti	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
29	Poleg tega z različnimi učnimi metodami spodbujam sodelovanje v paru in/ali skupini	Spodbujanje k skupinskemu delu	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
30	spodbujam prijazno in spoštljivo medsebojno komunikacijo	Spodbujanje k spoštljivi medsebojni komunikaciji	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
31	prijazen pogled na sebe in svoje posebnosti	Spodbujanje k samospoštovanju	Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
32	Ja	Delo v razredu sedaj se razlikuje od dela pred pandemijo	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
33	menim, da se razlikuje predvsem v tem, da posvetimo več časa umirjanju učencev	Več časa se nameni umirjanju	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
34	razlagi snovi	Več časa se nameni razlagi snovi	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
35	Veliko je namreč "lukenj" v znanju, ki jih krpamo še za nazaj	Več je vrzeli v znanju in ponavljanja za nazaj	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
36	veliko več učenci potrebujejo motiviranja	Več motiviranja	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
37	sploh do sodelovanja v paru ali skupini.	Spodbujanje k sodelovanju	Razlike v delu učiteljev	Razlike v delu pred, med in po pandemiji
38	Ker sem učiteljica, vam spet ne morem na to natančno odgovoriti.	Šolske strategije podpore in pomoči po pandemiji niso znane	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
39	naša šolska svetovalna služba po koroni še bolj posvetila individualni	Individualna pomoč ŠSS	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
40	skupinski pomoči učencem v stiski	Skupinska pomoč ŠSS učencem v stiski	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
41	s pogovori	Pogovori	Strategije, ki se pri blaženju posledic	Strategije podpore in pomoči pri

			pandemije uporabljajo na ravni šole	blaženju posledic pandemije
42	projekti, kot so Zdrava šola in Korak k sončku	Projekti – Zdrava šola, Korak k sončku	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
43	Prav tako pa je šolska svetovalna služba organizirala izobraževanja za kolektiv šole na temo Srčno poučevanje, ki ga je vodila Sabina Košmrl Kaučič, predavanje Prijazno je biti prijazen pod vodstvom Polone Požgan…	Izobraževanja za zaposlene	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
44	Seveda tudi ta izobraževanja pozitivno vplivajo na delo z otroci.	Izobraževanja pozitivno vplivajo na delo z otroci	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
45	Starši otrok pa so se lahko udeležili predavanja na temo Pasti družbenih omrežij.	Predavanja za starše	Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole	Strategije podpore in pomoči pri blaženju posledic pandemije
46	Hm, trenutno se žal ne spomnim nobenega primera dobre prakse.	Se ne spomni	Ni primera dobre prakse	Primer dobre prakse
47	Kadar šola organizira roditeljske sestanke ali predavanja oz. delavnice za starše, je odziv skromen ne glede na tematiko.	Skromen odziv staršev na roditeljske sestanke, predavanja …	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
48	Opažamo pomanjkanje interesa za takšne dogodke.	Pomanjkanje interesa za dogodke za starše	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
49	Starši po navadi začnejo resno sodelovati s šolo šele tedaj, ko je že pošteno hudo. Kar pa je v večini primerov prepozno.	Sodelovanje staršev 'ob krizi', kar je prepozno	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
50	Velikokrat stiske učencev povezujejo samo s šolo, čeprav mi zaznavamo, da to izhaja tudi iz domačega okolja.	Starši menijo, da je za stiske kriva samo šola	Sodelovanje s starši	Sodelovanje s starši
51	Šola z lokalno skupnostjo sodeluje priložnostno ali v okviru projektov.	Priložnostno sodelovanje z lokalno skupnostjo	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
52	Sodelovali smo že z ljudsko univerzo	Sodelovanje z LU	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
53	gasilci	Sodelovanje z gasilci	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami

54	policisti	Sodelovanje s policisti	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
55	gimnazijo in srednjo šolo	Sodelovanje s šolami	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
56	domom za ostarele	Sodelovanje z DU	Sodelovanje z drugimi organizacijami	Sodelovanje z drugimi organizacijami
57	Glede sodelovanja šole z drugimi – preostalimi - organizacijami pa nimam podatka.	Ni podatka za ostale organizacije vezane na duševno zdravje	Ni podatka	Sodelovanje z drugimi organizacijami
58	Mogoče več razumevanja	Več razumevanja staršev	Boljše sodelovanje	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
59	povezovanja s starši otrok	Več povezovanja s starši	Boljše sodelovanje	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
60	več znanja, da sploh prepoznaš stiske učencev	Več znanja o prepoznavanju stisk učencev	Izobraževanja, seminarji, gradivo	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju
61	več pomoči učencem zunaj šole	Več pomoči otrokom izven šole	Pomoč drugih	Predlogi oz. možnosti izboljšav za bolje soočanje s težavami v duševnem zdravju

Osno kodiranje

Šolska svetovalna služba

PROFIL

- ŠSD (A1, B1, C2, D1, E1)
- Psihologinja (B2, E2)
- Socialna pedagoginja (C1)

POSLEDICE PANDEMIJE

<u>Posledice takoj ob koncu pandemije:</u>

- Povečana uporaba mobilnega telefona (A4)
- Izguba delovnih navad (C4)
- Neutrjena snov (C5) / Vrzeli v znanju (D14)
- Šolsko delo je bilo odvisno od družinske dinamike (D4)

- Izobraževanje je potekalo s pomočjo staršev (D5)
- Odsotnost rutine je poslabšala stanje otrok (D6)
- Otroci so bili glede šolskega dela prepuščeni sami sebi (D7)
- Težave, kjer starši niso bili prisotni (D8)
- Odsotnost rutine je povzročila težave (D9)
- Slabša opismenjenost (D15)
- Učenci so bili vajeni pisanja na računalnik (D17) / Težave s pisanjem (D57) / Težave s pisanjem tudi v zaključnih razredih (D58)
- Težave z zbranostjo (D18)
- Težave s pozornostjo (D19)
- Težave pri sledenju pouku (D20)
- Težave zaradi ekonomske situacije družine (D21)
- Težava pri ponovnem vzpostavljanju stika (D56)
- Večja anksioznost med učenci (E3)
- težko so se privadili nazaj na običajno šolanje (E4)
- manjša zbranost pri pouku (E6)
- veselje ob ponovnem snidenju z vrstniki (E8)

<u>Posledice na duševnem zdravju takoj ob koncu pandemije:</u>

- Apatičnost (A2)
- Slaba motivacija za šolsko delo (A3)
- Slabo sprejetje ukrepov po prihodu v šolo (B4), ukrepi učencem niso bili všeč (B6), frustracije ob ukrepih (B7, B9), Več napetosti med učenci ob ukrepih (B8)
- Slabo duševno zdravje otrok ob povratku v šolo (B10)
- Slabše duševno zdravje otrok iz neurejenih družinskih okolij ob povratku v šolo (B11) / Neurejene družinske razmere in slaba podpora staršev so učencem povzročile še več težav (C7)
- Pomanjkanje socialnih veščin med učenci (B12)
- Poslabšanje duševnega zdravja otrok zaradi ukrepov (C3)
- Slabše spoprijemanje z vsakodnevnimi izzivi (C6)
- Velik vpliv ukrepov na težave v duševnem zdravju učencev (D2)
- Depresija (D10)
- Anksioznost (D11)
- Bulimija (D12)
- stiske ob ponovnem šolanju "v živo" (E5)
- več težav v duševnem zdravju med in takoj po pandemiji (E9)
- Več anksioznosti (E15)

- Občutek, da ne zmorejo (E16)
- več težav pri učencih iz slabših družinskih okolij (E17)
- več težav tam, kjer so sorojenci uporabljali isti računalnik (E18)
- več težav pri učencih s predhodnimi težavami v duševnem zdravju (E19)

Posledice sedaj:

- Vrzeli v znanju (A10, D24, E22) / Neutrjena snov (C9)
- Slabša opismenjenost (A11)
- Negativni učinki povečane rabe tehnologije (A17-18)
- Neupoštevanje pravil (B28)
- Neupoštevanje avtoritete (B29)
- Nesodelovanje (B30)
- Učenci se ne zmorejo spoprijemati z normalnimi zahtevami učiteljev (C10)
- večjih težav samo zaradi pandemije ne zaznavajo (E23)

Posledice na duševnem zdravju sedaj:

- Bedenje pozno v noč (A6)
- Apatičnost (A7)
- Manj motivacije (A8)
- Tesnoba (A9) / Anksioznost (C11)
- Nezrelost (B13)
- Egocentričnost (B14)
- Manjša prosocialnost (B15)
- Socialno manj zreli otroci (B25)
- Nemirnost (B26)
- Manj motivacije (B27)
- Težave z obvladovanjem čustev (B31)
- Še vedno strokovni delavci opažajo posledice (C8)
- Absentizem (C12)
- Slabo duševno zdravje (D25)
- Upad življenjske energije (D26)
- Povečano število duševnih stisk (D27)
- Več hospitalizacij (D28)
- Občutek, da ne zmorejo (D29)
- Pred pandemijo je bilo več čustvenih in vedenjskih težav med učenci (D38)
- Opažajo več psihičnih težav v primerjavi s časom pred pandemijo (D39)

- Še več duševnih stisk kot pred pandemijo v neurejenih družinskih situacijah (D40)
- Strah (E20)
- Težja zbranost (E21)

Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo:

- Posledice niso zgolj zaradi pandemije (B16, B32)
- Posledice zaradi digitalizacije otroštva (B17)
- Posledice zaradi splošnega stanja vrednot v družbi (B18)
- Posledice zaradi pomanjkanja starševskih veščin (B19)
- Večje število otrok, ki so obravnavani na CSD (B23)
- Večje težave v družinskih odnosih (B24)
- Posledice so odraz današnje družbe (B33)
- Večji obseg dela (B39)
- Večje število učencev, ki potrebujejo pomoč (B40)
- Težave izhajajo iz družinske dinamike (D30)
- Rešljivost situacije otrok je odvisna od uvida staršev v težave otroka (D31)
- Če ni uvida staršev so težave dolgotrajne (D32)
- več učencev vključenih v ŠSS (E30)
- več učencev vključenih v ŠSS ni zgolj posledica pandemije (E31)

Posledice na duševnem zdravju med pandemijo:

- hude stiske otrok v času izolacije (E10)
- več hospitalizacij (E11)
- Osamljenost (E12)
- Depresija (E13)
- Strah pred prihodnostjo (E14)

Ukrep po prihodu v šolo:

- Drugačna organizacija pouka za predmetno stopnjo (B3)
- Omejitev gibanja na hodnikih (B5)
- obremenjenost ob ukrepih (E7)

Šola kot varovalni dejavnik:

- Šola kot varovalni dejavnik ob neurejenih družinskih razmerah (D3)

STRATEGIJE PODPORE IN POMOČI PRI BLAŽENJU POSLEDIC PANDEMIJE

Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja ŠSD:

- Razbremenilni pogovori z otroki (A20)
- Delavnice v okviru razrednih ur (A21)
- Strategije so enake kot pred pandemijo (B34, B38)
- Individualni pogovori (B35)
- Delavnice v razredu (B36)
- Dnevi dejavnosti (B37)
- Raznolike (C20)
- Posluževanje individualnih in skupinskih pristopov pomoči (C42)
- Veliko razrednih ur – skupinskega dela (C43)
- Veliko individualnega dela z učenci (C44)
- Individualni pristop (D43)
- Skupinski pristop (D44) / Skupinsko delo v razredu (D48)
- Prakticiranje dihalnih tehnik (D45)
- Vaje sproščanja in umirjanja (D46) / Tehnike sproščanja (E38)
- Joga (D47)
- Individualno delo z učenci, ki potrebujejo več pomoči (D49)
- Ni drugačnih ukrepov kot pred pandemijo (D53)
- Ni razlik (E29)
- različne strategije pomoči in podpore (E32)
- vsaka strokovna delavka ima drugačne pristope dela (E33)
- Veliko pogovorov (E36)
- Delavnice (E37)
- vključevanje v razredne ure (E39)
- obravnava različnih tematik po izboru učencev na RU (E40)

Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole:

- Individualni pogovori (A22)
- Iskanje gradiv (A23)
- Veliko uporabnih gradiv NIJZ (A24)
- Seznanitev učiteljic z gradivi NIJZ (A25)
- Delavnice za otroke v okviru razrednih ur (A26)
- Delavnice na temo duševnega zdravja (A27), komunikacije (A28, C37)
- Predavanja za starše (A29, A34, E45)
- Predavanje za starše o varnosti na internetu (A30)

- Predavanje za starše o vzgoji (A31)
- Nove aktivnosti za blaženje posledic pandemije pri otrocih (A32)
- Nove aktivnosti po pandemiji za krepitev moči staršev (A33)
- Povečano število razrednih ur (A35)
- Sledenje smernicam vlade in ministrstva (B41, D50, E41)
- Nudenje veliko možnosti pomoči (B42)
- Možnost izražanja svojega znanja (B43)
- Veliko vzpodbude (B44)
- Poudarek na pozitivnih vrednotah (B45)
- Poudarek na spoštljivih medosebnih odnosih (B46)
- Poudarek na skrbi za okolje (B47)
- Razredne ure vsak teden (B48)
- Sledenje vzgojnemu načrtu (B49)
- Pogovor SD takoj ob nastanku težav (B50)
- Hitro reševanje težav (B52) z vsemi vpletenimi (B53)
- Sodelovanje z učenci v ŠSS, ki dalj časa ne pridejo na vrsto v zdravstvenem sistemu (B54)
- Timsko delo (B56)
- Medsebojna podpora (B57)
- Preventivno delovanje (B58)
- Dežurstvo na hodnikih (B59)
- Pogovori z otroki (B60)
- Poudarek na športnih aktivnostih (B61)
- Veliko možnosti za dodatne športne aktivnosti (B62)
- Raznolike možnosti za razvoj otrokovih potencialov (B63)
- Večletno sodelovanje v projektu Zdrava šola (B64)
- Dnevi dejavnosti na temo nenasilja za 6. razred (B65)
- Udeleževanje na Unicef projektih (B66)
- Timsko sodelovanje (C21) / Dobro medsebojno sodelovanje vseh na šoli (C41)
- Sodelovanje z zunanjimi službami (C22)
- Bolj poglobljeno, intenzivno sodelovanje z učenci (C23)
- Pogovori (C24)
- Krepitev moči staršev (C25)
- Razredne ure vsak teden na predmetni stopnji (C33)
- Pogovori razrednikov z učenci na RU (predmetna stopnja) (C34)
- Preventivne delavnice (C35)
- Delavnice na temo prepoznavanja čustev (C36)

- Delavnice na temo načinov komunikacije (C37)
- Program NEON – varni brez nasilja (C38) / Preventivne delavnice NEON (C50)
- Sledenje smernicam z lastnimi izboljšavami (C39)
- Večje število RU od predpisanih (C40)
- Šola je del Zdrave šole (C49)
- Priročnik za izvajanje RU (C51)
- Sproščanje učencev med urami (C52)
- Pomoč šole z donacijami in nakupi računalniške opreme (D22)
- Izposoja računalniške opreme (D23)
- Več pozornosti je usmerjeno na duševno zdravje (D41)
- Več pozornosti in aktivnosti je usmerjeno v dobro duševno zdravje (D42)
- Individualni pristop (D51, E35)
- Skupinski pristop (D52, E34)
- Dejavnosti usmerjene v ohranjanje dobrega duševnega zdravja (D54)
- Več ozaveščanja o duševnem zdravju (D55)
- Pomoč z gradivi NIJZ (E42)
- Timsko reševanje težav (E43)
- Reševanje težav z vsemi vpletenimi (E44)
- Večja pozornost tematiki duševnega zdravja (E46)

POZITIVNI UČINKI PANDEMIJE:

Jih ni:

- Ne zaznava (C13)
- težko je izpostaviti kakšen pozitiven učinek (E24)

Niso zgolj pozitivni učinki: A12

- boljša digitalna pismenost prinaša tudi negativne posledice (E28)

Boljša digitalna spretnost vseh (strokovni kader, učenci, starši): A13-A16, B20-B22, D34-D36, E25-E27

Zaznava pozitivnih učinkov pandemije: D33

Samostojnost otrok: D37

RAZLIKE V DELU PRED IN PO PANDEMIJI:

Razlike v delu ŠSS:

- Pred pandemijo ni bila ŠSD (A19)
- Delo ŠSS po pandemiji se razlikuje od dela ŠSS pred pandemijo (C14)
- Več anksioznosti (C15)
- Absentizem (C16)

- Mnogi se ne znajo učiti (C17)
- Učenci potrebujejo več vodenja (C18)
- Učenci potrebujejo več spodbud (C19)

PRIMER DOBRE PRAKSE:

Delavnice:

- Preventivne delavnice o čustvih in načinih komunikacije (C45)
- Delavnice so bile otrokom všeč (C46)
- Na delavnicah so se odprli in povedali svoje stiske (C47)
- Naučili so se spoprijemati s svojimi stiskami (C48)

SODELOVANJE S STARŠI:

- GU in RS za starše (A37)
- Slab obisk GU in RS s strani staršev (38)
- Večji kontakt s starši ob koncu leta (A39)
- Grožnje staršev učiteljem (A40)
- Veliko sodelovanja s starši (B51)
- Redke izjeme pri starših (B68)
- Raznolike izkušnje sodelovanja (C29) / Sodelovanje kdaj bolj uspešno, kdaj manj (C32)
- Opolnomočenje staršev (C30)
- Skupen pristop k iskanju rešitev (C31)
- Potreba staršev po sodelovanju s šolo ob težavah (C53)
- Neudeležba staršev na predavanjih za starše (C54)
- Dobro sodelovanje med in po pandemiji (D59)
- Dobro sodelovanje s tistimi starši, ki si želijo sodelovanja (D60)
- povabilo staršev v sodelovanje v začetku leta (E48)
- Odziv staršev je različen (E49)

SODELOVANJE Z DRUGIMI ORGANIZACIJAMI

Sodelovanje z drugimi organizacijami:

- Redno sodelovanje z zunanjimi organizacijami (B55)
- Zelo dobro sodelovanje z zunanjimi organizacijami (C55)
- Priložnostno sodelovanje z drugimi organizacijami (C59)
- Priložnostno sodelovanje z MC (C60)
- Priložnostno sodelovanje z DU (C61)
- Močno sodelovanje z Zavodom za šolstvo (D61)

- Močno sodelovanje z ministrstvom (D62)
- Močno sodelovanje z lokalno skupnostjo (D63)
- Sodelovanje s pediatrično kliniko (D64)
- sodelovanje z lokalno skupnostjo (E52)

Sodelovanje s CDZOM: A36, C27

- Aktivno sodelovanje s CDZOM (C56)
- Sodelovanje s CDZOM, ki poteka še danes (D65)
- veliko sodelovanja s CSDZOM preko MDT (E51)

Dobro sodelovanje z vsemi: B67, E47

- Timsko delovanje (B69)
- Sodelovanje z vsemi vpletenimi (B70)

Sodelovanje s CSD: C26

- Aktivno sodelovanje s CSD (C57)
- veliko sodelovanja s CSD preko MDT (E50)

Povezovanje z drugimi šolami: C28

PREDLOGI OZ. MOŽNOSTI IZBOLJŠAV ZA BOLJE SOOČANJE S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

Izobraževanja, seminarji, gradiva:

- Smernice za delo (A42)
- Nova izobraževanja (A41)
- Več izobraževanj (C62)
- Več seminarjev (C63)
- Znanja ni nikoli preveč (E53)
- Stalno izobraževanje ne škodi (E54)
- več izobraževanj na temo duševnega zdravja (E55)

Boljše sodelovanje:

- Več posluha staršev (B71)
- Več sodelovanja s starši (B72)

Zadovoljstvo s trenutnimi možnostmi:

- Zadovoljstvo s prejetim in strategijami dela, ki so jih imeli (A43)

Boljši odziv države: B73

Ni predlogov:

- Ne vem (D66)
- Uspešno soočanje s težavami na ravni šole (D67)

Izboljšanje zdravstvenega sistema:

- boljša dostopnost do zdravstvenega sistema (E56)
- dolge čakalne vrste (E57)
- otroci s stiskami so prepuščeni sami sebi (E58)
- šole ne zmorejo zagotoviti zadostne pomoči (E59)

Učitelji

PROFIL:

Učitelji:

- Učiteljica razrednega pouka (A1)
- Razredničarka 6. razreda in učiteljica matematike na predmetni stopnji (B2)
- Učiteljica slovenščine na predmetni stopnji (C1)
- Razredničarka in učiteljica zgodovine na predmetni stopnji (D1)
- Učiteljica razrednega pouka, razredničarka 1. razreda (E1)

POSLEDICE PANDEMIJE

Posledice takoj ob koncu pandemije:

- Veselje ob ponovnem snidenju s sošolci (A2)
- Učenje medsebojne komunikacije, poslušanja, strpnosti, empatije (A3-A6)
- Nemirnost (B3)
- Več časa za osvojitev znanja (B4)
- Vrzeli v znanju (B5, E12)
- Vsi smo se bili prisiljeni soočiti z novim stanjem v državi (C2)
- Na situacijo smo se morali prilagoditi (C3)
- Pandemija je pustila posledice na vseh (C4)
- Posledice smo občutili vsi, ne le otroci in mladostniki (C5)
- Posledice je bilo zaznati predvsem takoj po pandemiji (C7)
- Slabo odzivanje med urami (C19)
- Ni pomoči drugemu (C26)
- Slabši učni uspeh (C88)
- Ni bilo večjih posledic (C89) / Ni bilo konkretnih težav (C90)
- Več spodbud na učnem področju (C91)
- Potrebno je bilo nadoknaditi učne zaostanke (C93)
- Ukrepi za samozaščito ob vrnitvi v šolo (E8)
- Težje sledenje pouku (E13)

Posledice na duševnem zdravju otrok takoj ob koncu pandemije:

- Ni zaznala konkretnih težav na duševnem zdravju učencev (B2)
- Opažene so bile posledice na duševnem zdravju takoj po odprtju šole (C14)
- Zaprtost (C15)
- Odtujenost (C16)
- Slaba volja (C17)
- Depresivnost (C18)
- Manjša stopnja občutljivosti na stiske drugih (C23)
- Ni empatije (C24-C25)
- Pomanjkanje empatije (C27)
- Težave v duševnem zdravju so bile tudi že pred pandemijo (C30)
- Prehranske motnje (C31)
- Stiske (C32)
- Strah pred nastopanjem (C33)
- Slabše vključevanje v skupine (C34)
- Nekatere posledice so se izrazile takoj po prihodu v šolo (C36) / Več težav takoj po vrnitvi v šolo (C66)
- Večjih težav na duševnem zdravju niso zaznali (C94)
- Ni bilo posebnosti glede duševnega zdravja takoj po vrnitvi v šolo (D2)
- Obremenjenost otrok z odzivi staršev na epidemijo (D3)
- Zadržanost (D4, E2)
- Ostajanje učencev doma tudi po koncu pandemije (D5)
- Boječnost (D6) / Prestrašenost (E3)
- Drugih posledic na duševnem zdravju ni bilo zaznati (D7)
- Nesproščenost (E4) / Manj sproščenosti med učenci (E9)
- Boljše vzdušje čez nekaj časa (E5)
- Situacija ni bila enaka kot pred pandemijo (E7)
- Živeli so v krču (E10)
- Osamljenost (E11)

Posledice sedaj:

- Otroci znajo zelo slabo poslušati in razumevati, kar slišijo (A7-A8)
- V času pandemije se je močno povečala uporaba elektronskih naprav, ki ovirajo šolski proces in vplivajo na zbranost in pozornost učencev pri pouku (A29-A31)
- Posledice na socialnem področju (B7)
- Posledice na gibalnem področju (B8)
- Posledice na učnem področju (B9)

- Nestrpnost (B15)
- Slaba bralna pismenost (B16)
- Slaba opismenjenost (B17)
- Slabše znanje poštevanje (B18)
- Razlike, ki jih opaža pri svojem delu (B19)
- Posledice niso trajnejše, kot so opozarjali strokovnjaki (C8)
- Trenutno posledic ni občutiti (C9)
- Pandemija se nam zdi preteklost (C10)
- Ni trajnejših posledic na učencih (C11)
- Stanje se je sedaj že normaliziralo (C37)
- Upočasnjen ritem dela nekaterih učencev (D16)
- Spremenil se je odnos do obveznosti (D17)
- Učenci obveznosti ne razumejo kot nujen in časovno pogojen del procesa (D18)
- Otroci si manj posojajo stvari (E15)
- Slabše delo v paru ali skupini (E16)
- Posledice so tudi zaradi večje uporabe elektronskih naprav (E19)
- Uporaba elektronskih naprav se je v času pandemije povečala (E20)
- Čas, ki si ga učenci ne želijo več doživeti (E21)

<u>Posledice na duševnem zdravju sedaj:</u>

- Nestrpnost do sošolcev (A9)
- Nemirnost (A10)
- Težje sledenje pouku (A11)
- Posledic na duševnem zdravju ne zaznava (B6)
- Slabša koncentracija (B13)
- Slabša motivacija (B14)
- Ni trajnejših posledic, ki bi jih pripisovali pandemiji (C29)
- Enake težave kot pred pandemijo (C58)
- Slabši socialni stiki med učenci (C59)
- Introvertiranost (C60)
- Motnje hranjenja (C61)
- Samopoškodovanje (C62)
- Ni zaznati večjih posledic (D8)
- Nekateri se težje vklopijo v družbo (D9)
- Stiske zaradi slabšega učnega uspeha (D10)
- Manj sočutja (E14) / Manj empatije (E17)

- Introvertiranost (E18)

Posledice, ki jih opažajo strokovni delavci in niso vezane na pandemijo:

- Pomanjkanje kadra (A21)
- Vedno bolj zahtevno delo (A22)
- Trenutne težave so kombinacija vseh težav s katerimi se srečujejo otroci in mladostniki (C12)
- Ne ve, čemu je tako (ali vzgoji ali načinu odraščanju ali družbene spremembe) (C28)
- Posledice niso zgolj posledica pandemije (C35)
- Stanje duševnega zdravja otrok in mladostnikov je odvisno od vseh dejavnikov, s katerimi se srečujejo (C38)

Posledice med pandemijo:

- Posledice je bilo zaznati predvsem med pandemije (C5)
- Opažene so bile posledice na duševnem zdravju med šolanjem na daljavo (C13)
- Odziv vseh učencev ni bil enak (C20)
- Nekateri so boljše (so)delovali med šolanjem doma (C21)
- Težava načrtovanje časa in obveznosti (C22)
- Ni bilo težav s pomanjkanjem IKT opreme med šolanjem na daljavo (C42)

STRATEGIJE PODPORE IN POMOČI PRI BLAŽENJU POSLEDIC PANDEMIJE

Strategije, ki jih pri blaženju posledic pandemije uporablja učiteljica:

- Individualna pomoč med poukom (A12)
- Način dela v razredu ostaja enak (B24)
- Ni sprememb (C57) / Enake strategije dela (C67)
- Spreminjanje strategij ni smiselno (C63)
- Nekateri so bolj dovzetni za stiske drugih (C64)
- Iskanje načinov, da se učencu ob zaznani stiski približajo (C65)
- Ni bilo novih ukrepov ali dejavnosti (C95)
- Pogovori z učenci (D19)
- Pogovori s starši (D20)
- Sodelovanje s ŠSS (D21)
- Posluževanje individualnih in skupinskih pristopov (D28)
- Prednosti skupinskega pristopa (D29)
- Medsebojno učenje v skupinskem pristopu (D30)
- Prednosti individualnega pristopa (D31)
- Individualni pristop pri občutljivi tematiki (D32)
- Nujen pogovor o aktualnih dogodkih (E26)

- Prepoznavanje stisk otrok (E27)
- Otroci se morajo izraziti (E28)
- Spodbujanje k skupinskemu delu (E29)
- Spodbujanje k spoštljivi medsebojni komunikaciji (E30)
- Spodbujanje k samospoštovanju (E31)

Strategije, ki se pri blaženju posledic pandemije uporabljajo na ravni šole:

- Pogovori z učenci o vedenju (A13)
- Pogovori z učenci o soočanju s posledicami prekomerne uporabe elektronskih naprav (A14)
- Vključevanje ŠSS ob potrebi (A15)
- Seminarji za učitelje na temo duševnega zdravja (A23)
- Neupoštevanje smernic vlade ali ministrstva (A24)
- Smernic vlade ali ministrstva niso prejeli (A25)
- Delavnice v sklopu ŠSS (A26)
- Predavanja za starše (A27)
- Odvisno od situacije (B25)
- Bolj individualni pristopi k pomoči (B26)
- Razlogi za individualen pristop (B27-B28)
- Ni bilo posebnih, šolskih, pristopov (B29)
- Upoštevanje smernic ministrstva (B30) / Upoštevanje smernic vlade in ministrstva (C87) / Sledenje smernicam (D27)
- Spodbujanje h gibanju v naravi (B31)
- Naloge povezane z naravo (B32)
- Tedenske videokonference z učenci (B33)
- Redna tedenska preverjanja počutja (B34)
- Tedenske RU (B35)
- Ohranjanje stika ob šolanju na daljavo (B36)
- Spremljanje dela učencev ob šolanju na daljavo (B37-B38)
- Dobro ekonomsko in družbeno stanje lokalnega prebivalstva (C39)
- Dobro situirane družine (C40)
- Šola je dobro preskrbljena (C41)
- Vsi učenci so imeli možnost biti vključeni v šolanje od doma (C43)
- Pomoč ŠSS pri spodbujanju na učnem področju (C92)
- Po pandemiji se je pojavil RAP (C96)
- Normalizacija stanja (D22)
- Duševnemu zdravju so posvetili RU (D23)

- Pogovor o duševnem zdravju (D24)
- Delavnice na temo duševnega zdravja (D25)
- Ni bilo lastnih strategij dela (D26)
- Pomoč učencem na ravni učitelj – razrednik – ŠSS (D50)
- K izboljšanju počutja so prispevali pogovori o aktualni problematiki (E6)
- Šolske strategije podpore in pomoči po pandemiji niso znane (E38)
- Individualna pomoč ŠSS (E39)
- Skupinska pomoč ŠSS učencem v stiski (E40)
- Pogovori (E41)
- Projekti – Zdravja šola, Korak k sončku (E42)
- Izobraževanja za zaposlene (E43)
- Izobraževanja pozitivno vplivajo na delo z otroci (E44)
- Predavanja za starše (E45)

POZITIVNI UČINKI PANDEMIJE:

Jih ni:

- Ne zaznava (A16, C13)

Pozitivni učinki pandemije:

- Učenci cenijo druženje z vrstniki (B10)
- Družba je spoznala pomembnost učiteljev (B11)
- Vsaka sprememba je za človeka dobrodošla (C44)
- Take situacije nas krepijo (C45)
- Vidimo koliko smo se sposobni prilagoditi (C46)
- Delovati z druge perspektive (C47)
- Lahko smo uspešni tudi drugače (C48)
- Medsebojna pomoč (C51)
- Izmenjevanje gradiv (C52)
- Svetovanje glede uporabe IKT (C53)
- Svetovanje glede motivacije učencev (C54)
- Pandemija nas je povezala (C55)
- Bolj pazimo na zdravje (C56)
- Samostojnost pri iskanju informacij (D13)
- Otroci so bolje spoznali svojo okolico (E23)
- Več časa za druženje v domačem krogu (E24)

Cenjenje običajnih stvari:

- Učitelji se počutijo bolj cenjeni (B12)

- Cenjenje igre brez omejitev (E22)

Boljša digitalna spretnost vseh (učencev, učiteljev, staršev): C49-C50, D12, E25

So pozitivni učinki: D11

RAZLIKE V DELU PRED IN PO PANDEMIJI:

Razlike v delu učiteljev:

- Več časa za razlago snovi, širjenje besedišča in ponovitvi snovi (A17-A19)
- Več individualne pomoči učencem (A20)
- Stanje se je normaliziralo (D14) / Ni razlik (D15)
- Delo v razredu sedaj se razlikuje od dela pred pandemijo (E32)
- Več časa se nameni umirjanju (E33)
- Več časa se nameni razlagi snovi (E34)
- Več je vrzeli v znanju in ponavljanja za nazaj (E35)
- Več motiviranja (E36)
- Spodbujanje k sodelovanju (E37)

Delo učitelja:

- Učenje prisluhniti drug drugemu (B20)
- Spodbujanje k šolskemu delu (B21)
- Strmenje k potrpežljivosti (B22)
- Strmenje k sodelovalnemu odnosu (B23)
- Delo razrednika se ne razlikuje (C68)
- Iskanje poglobljenega stika z učenci (C69)
- Drugačna vzpostavitev stika med pandemijo (C70)
- Težko se je med pandemijo prepoznalo stisko na podlagi mimike (C71)
- Povezovalne rutine tudi med pandemijo (C72)
- Iskanje idej za dvig motivacije učencev med urami (C73)
- Motivacijske uvodne minute (C74)
- Sproščanje in povezovanje med RU (C75)
- Pogovor o doživljanju situacije (C76)
- Pogovor o tem, kaj jih moti (C77)
- Pogovor o tem, kako se počutijo (C78)
- Pogovor o stanju doma (C79)
- Individualni pogovori ob potrebi (C80)
- Enaki cilji tudi po pandemiji (C81)
- Skrb, da se vsi dobro počutijo (C82)
- Stik z učenci sedaj je lažji (C83)

- Hitreje opaziš stisko (C84)
- Lažja pomoč in usmeritev učenca ob fizičnem stiku (C85)
- Lažje in hitreje rešiš stisko (C86)

PRIMER DOBRE PRAKSE:

Predavanja:

- Predavanja o škodljivosti pretirane rabe elektronskih naprav (A28)

Pogovori s ŠSS:

- Čim več pogovorov s ŠSS (B39)

Sodelovanje vseh vpletenih: B40

- Dobro medsebojno sodelovanje vseh vpletenih (D35)

Sodelovanje staršev: B41

Pogovor:

- Veliko pogovorov z učenci (D33)
- Veliko pogovorov s starši (D34)

Ni primera dobre prakse:

- Niso zaznavali težav zato težko izpostavijo primer dobre prakse (C97)
- Se ne spomni (E46)

SODELOVANJE S STARŠI

- Starši menijo, da so težave otrok stvar šole (A32)
- Pomembno je sodelovanje staršev s šolo (A33)
- Pomembna je podpora staršev (A34)
- Pogovor s starši ob zaznavanju težav (B42)
- Dolžnost staršev, da reagirajo ob težavah (B43)
- Zelo sodelujoči starši (C99)
- Različno dojemanje pandemije med starši (D36)
- Težko sodelovanje s starši, ki se niso strinjali z ukrepi (D37)
- Stanje se je normaliziralo (D38)
- Sodelovanje kot pred pandemijo (D39)
- Dobro in slabše sodelovanje (D40)
- Slabše sodelovanje s tistimi, za katere bi si želeli, da bi sodelovali s šolo (D41)
- Če ni istega cilja se težave poznajo na otrocih (D42)
- Težave niso dovolj zgodaj obravnavane, če ni istega cilja med šolo in starši (D43)
- Skromen odziv staršev na roditeljske sestanke, predavanja … (E47)
- Pomanjkanje interesa za dogodke za starše (E48)

- Sodelovanje staršev 'ob krizi', kar je prepozno (E49)
- Starši menijo, da je za stiske kriva samo šola (E50)

SODELOVANJE Z DRUGIMI ORGANIZACIJAMI

Ni sodelovanja z drugimi organizacijami: A35

- Ni sodelovanja z drugimi inštitucijami vezanimi na duševno zdravje (B44)
- Z zunanjimi službami glede duševnega zdravja sodeluje ŠSS (D54)

Sodelovanje ŠSS:

- Za sodelovanje je odgovorna ŠSS (B45)

Sodelovanje z drugimi organizacijami:

- Dobro podprta lokalna skupnost (C98)
- Dobro sodelovanje z lokalno skupnostjo (C100)
- Otroci so vključeni v ambulanto pedopsihiatrinje (D55)
- Priložnostno sodelovanje z lokalno skupnostjo (E51)
- Sodelovanje u LU (E52)
- Sodelovanje z gasilci (E53)
- Sodelovanje s policisti (E54)
- Sodelovanje s šolami (E55)
- Sodelovanje z DU (E56)

Dobro sodelovanje z vsemi:

- Zelo dobro sodelovanje z vsemi (C101)

Sodelovanje s CDZOM:

- Otroci so vključeni v CDZOM (D56)

Sodelovanje s CSD:

- Otroci so obravnavani na CSD (D57)

Ni podatka:

- Ni podatka za ostale organizacije vezane na duševno zdravje (E57)

PREDLOGI OZ. MOŽNOSTI IZBOLJŠAV ZA BOLJE SOOČANJE S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU

Pomoč drugih:

- Pomoč psihologov (A37)
- Pomoč pedopsihiatrov (A38)
- Posluh na ministrstvu (A40)
- Več pomoči otrokom izven šole (E61)

Izobraževanja, seminarji, gradiva:

- Smernice za delo (A39)
- Več znanja o prepoznavanju stisk učencev (E60)

Boljše sodelovanje:

- Boljše sodelovanje staršev (A41)
- Več razumevanja staršev (E58)
- Več povezovanja s starši (E59)

Izboljšanje zdravstvenega sistema:

- Mnenje, da učitelji niso dovolj usposobljeni za pomoč ob težavah v duševnem zdravju (B46)
- Težava s čakalnimi vrstami v zdravstvu (B47) / Dolge čakalne vrste (D52)
- Če bi učenci hitreje prišli na vrsto v zdravstvu, bi bilo delo učiteljev lažje (B48)
- Dolge čakalne vrste za pomoč otrokom (D44)
- Nedostopnost zdravstvenega sistema (D45)
- Starši so prepuščeni svoji iznajdljivosti (D46)
- Pomoč odvisna od finančnega vložka staršev (D47)
- Stiska učitelja ob tem, ko stiska presega učiteljevo znanje (D48)
- Nujna vzpostavitev vertikalne delujoče pomoči (D49)
- Službe zunaj šole ne funkcionirajo (D51)

Zadovoljstvo s trenutnim stanjem:

- Dobro timsko spoprijemanje s težavami (C102)
- Dobro sodelovanje s ŠSS (C103)
- Ne bi potrebovala nič več, ker je zadovoljna s trenutnim sodelovanjem (C104)

Sistemske spremembe:

- Spremembe na sistemski ravni, izven šole (D53)

Primerjava odgovorov šolskih svetovalnih delavk in učiteljic

	ŠSS	**Učitelji**
PROFIL	Psihologinja, socialna pedagoginja, pedagoginja, specialna pedagoginja	2 UČITELJICI RAZREDNE STOPNJE: razredničarka 1. razreda, učiteljica razrednega pouka 3 UČITELJICE PREDMETNE STOPNJE: razredničarka in učiteljica ZGO, razredničarka 6. razreda in učiteljica MAT, učiteljica SLO
POSLEDICE PANDEMIJE	POSLEDICE NA DUŠ. ZDR. OTROK TAKOJ PO PANDEMIJI: - poslabšanje duš. zdr. otrok zaradi ukrepov (B, C, D), - slaba motivacija za šolsko delo (A),	POSLEDICE NA DUŠ. ZDR. OTROK TAKOJ PO PANDEMIJI: - ni bilo zaznati konkretnih težav na duš. zdr. otrok (B, C, D) - manj empatije (C)

	- anksioznost (D, E), - slabše duš. zdr. otrok iz neurejenih druž. okolij (B, C, D, E) in s predhodnimi težavami v duševnem zdravju (E) POSLEDICE NA DUŠEVNEM ZDRAVJU SEDAJ: - tesnoba/anksioznost/strah (A, C, E), - manj motivacije (A, B, D), - absentizem (C), - več hospitalizacij (D) Posledice niso zgolj zaradi pandemije: B, E Šola kot varovalni dejavnik ob neurejenih družinskih razmerah: D	- zadržanost (D, E) / slabše vključevanje v skupine (C) - obremenjenost otrok z odzivi staršev na epidemijo (D) - veselje ob ponovnem snidenju s sošolci (A) POSLEDICE NA DUŠEVNEM ZDRAVJU SEDAJ: - nemirnost (A) - ni zaznanih težav v duš. zdr. (B, C, D) - introvertiranost (C, E) - nekateri se težje vklopijo v družbo (D) Posledice niso zgolj zaradi pandemije: C Stiske zaradi slabšega učnega uspeha: D
STRATEGIJE PODPORE IN POMOČI PRI BLAŽENJU POSLEDIC PANDEMIJE	ŠSD: - pogovori (A, B, C, D, E) - delavnice (A, B, C, D, E) - dnevi dejavnosti (B) - vključevanje v razredne ure (A, C, E) - tehnike sproščanja in umirjanja (C, D, E) - ni razlik/enake strategije: B, D, E ŠOLA: - sledenje smernicam ministrstva in vlade (B, C, D, E) - uporaba in posredovanje gradiv (A, E) - delavnice (A, B, C, E) - predavanja za starše (A, E) / krepitev moči staršev (C) - razredne ure 1x tedensko (A, B, C) - projekti/programi/dejavnosti (B, C, D) - timsko sodelovanje (B, C, E) - več ozaveščanja o duševnem zdravju (A, D, E)	Učitelji: - enake strategije dela kot pred pandemijo (B, C) - pogovor (A, D, E) - individualna pomoč med poukom (A) - sodelovanje s ŠSS (D) - spodbujanje k skupinskemu delu (D, E) ŠOLA: - sledenje smernicam ministrstva in vlade (B, C, D, E) - ni posebnih, šolskih, pristopov (B, D, E) - delavnice (A, D) - predavanja za starše (A, E) - seminarji za učitelje (A, E) - razredne ure 1x tedensko (B, - sodelovanje ŠSS (A, C, D, E) - projekti (E) / RAP (C) - več pozornosti so namenili temi duševnega zdravja (A, D, E)
POZITIVNI UČINKI PANDEMIJE	NE: C, E DA: - boljša digitalna spretnost vseh (A, B, D, E) - samostojnost otrok (D) - niso zgolj pozitivni učinki (A), več tehnologije prinaša tudi negativne posledice (E)	NE: A, C DA: - boljša digitalna spretnost vseh (C, D, E) - cenjenje običajnih stvari (B, E) - spremembe lahko pozitivno vplivajo na ljudi (C) / pandemija

		nas je povezala (C) / več medsebojne pomoči (C) - samostojnost pri iskanju informacij (D)
RAZLIKE V DELU PRED IN PO PANDEMIJI	- večji obseg dela (B) - večje število učencev, ki potrebujejo pomoč ŠSS (B, C, E)	Ni razlik: D, C Se razlikuje: - več časa za razlago snovi, širjenje besedišča, ponovitvi snovi (A, B, E) - več individualne pomoči učencem (A)
PRIMER DOBRE PRAKSE	Preventivne delavnice z učenci o čustvih in načinih komunikacije (C) Ni primera dobre prakse: A, B, D, E	Predavanja o škodljivi rabi elektronskih naprav (A) Sodelovanje ŠSS (B) / dobro medsebojno sodelovanje vseh vpletenih (B, D) Ni primera dobre prakse: C, E
SODELOVANJE S STARŠI	SLABŠE SODELOVANJE: - slab obisk GU in RS za starše (A) - neudeležba staršev na predavanjih za starše (C) - večji kontakt s starši ob koncu leta (A) - potreba staršev po sodelovanju s šolo ob težavah (C) RAZNOLIKE IZKUŠNJE SODELOVANJA: - sodelovanje kdaj bolj uspešno, kdaj manj (C) - povabilo staršev v sodelovanje v začetku leta – odziv staršev je različen (E) DOBRO SODELOVANJE: - veliko sodelovanja s starši (B) - dobro sodelovanje s tistimi starši, ki si želijo sodelovanja (D)	SLABŠE SODELOVANJE: - starši menijo, da so težave otrok stvar šole (A, E) - slabše sodelovanje s tistimi, za katere bi si želeli, da bi sodelovali s šolo (D) - skromen odziv staršev na GU in RU (E) RAZNOLIKE IZKUŠNJE SODELOVANJA: - pogovor s starši ob zaznavanju težav (B) - različno dojemanje pandemije med starši (D) - dobro in slabo sodelovanje (D) DOBRO SODELOVANJE: - zelo sodelujoči starši (C) - po pandemiji se je sodelovanje s starši normaliziralo (D)
SODELOVANJE Z DRUGIMI ORGANIZACIJAMI	- redno sodelovanje (B) - priložnostno sodelovanje (C) - dobro sodelovanje z vsemi (B, C, E) - sodelovanje z MC (C), DU (C), ZŠ (D), MŠŠ (D), lok. skup. (D, E), ped. kliniko (D) - sodelovanje s CDZOM (A, C, D, E) - sodelovanje s CSD (C, E) - povezovanje z drugimi šolami (C)	- ni sodelovanja z drugimi organizacijami glede duš. zdravja (A, B, D) / ne ve (E) - za sodelovanje je odgovorna ŠSS (B, D) - sodelovanje z lok. skup. (E), LU (E), gasilci (E), policisti (E), DU (E) - povezovanje z drugimi šolami (E) - sodelovanje s CDZOM (D) - sodelovanje s CSD (D) - dobro sodelovanje z vsemi (C)
PREDLOGI OZ. MOŽNOSTI	- izobraževanja, seminarji, gradiva (A, C, E)	- pomoč drugih izven šole (A, E)

IZBOLJŠAV ZA BOLJŠE SOOČANJE S TEŽAVAMI V DUŠEVNEM ZDRAVJU	- boljše sodelovanje s starši (B) - zadovoljstvo s trenutnimi možnostmi (A, D) - boljši odziv države (B) - izboljšanje zdravstvenega sistema (E)	- izobraževanja, seminarji, gradiva (A, E) - boljše sodelovanje s starši (A, E) - izboljšanje zdravstvenega sistema (B, D) / sistemske spremembe (D) - zadovoljstvo s trenutnim stanjem (C)